

Проект

**НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНЕ
РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗВ'ЯЗКУ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ**

РІШЕННЯ

м. Київ

№ _____

Про результати аналізу ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг широкосмугового доступу

Відповідно до пункту 10¹ частини першої статті 18 Закону України «Про телекомунікації» і Порядку проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг, затвердженого рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації від 11.12.2018 № 640, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 17.01.2019 за № 54/33025, та враховуючи результати аналізу ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг широкосмугового доступу, проведеного згідно з рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації від 23.06.2020 № 242 «Про проведення аналізу ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг широкосмугового доступу», Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації,

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Звіт за результатами аналізу ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг широкосмугового доступу, що додається.
2. Це рішення набирає чинності після погодження Антимонопольним комітетом України, але не раніше його опублікування на офіційній сторінці НКРЗІ в мережі Інтернет.

В.о. Голови НКРЗІ

Андрій СЕМЕНЧЕНКО

ЗВІТ

за результатами аналізу ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг широкосмугового доступу

Короткий огляд

Аналіз ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг широкосмугового доступу (далі - аналіз ринків) проведено на виконання рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (далі – НКРЗІ), від 23.06.2020 № 242 «Про проведення аналізу ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг широкосмугового доступу».

Аналіз ринків проводився згідно з Порядком проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг, затвердженого рішенням НКРЗІ від 11.12.2017 № 640, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 17.01.2019 за № 54/33025 (далі – Порядок), яким встановлено механізм проведення такого аналізу, визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою (далі - оператори з ІРП, ІРП) на цих ринках.

Порядком визначено Перелік ринків телекомунікаційних послуг (далі – Перелік), сформований відповідно до Індикативного переліку України відповідних ринків, що мають бути проаналізовані відповідно до статті 116 Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

У Звіті аналізуються ринки послуг широкосмугового доступу на оптовому рівні, тобто надання послуг доступу (включно зі сумісним доступом) до абонентських ліній зв'язку із метою надання послуг широкосмугового доступу та голосових послуг (далі - ринок 11) та послуги з надання широкосмугового доступу до мереж передачі даних (далі - ринок 12).

Цей аналіз ринку проведено з урахуванням найкращих практик аналізу ринків в Європейському Союзі (ЄС). Зазначимо, що в Україні вперше аналізується ринок на оптовому рівні послуг з надання доступу до абонентських ліній та послуг з надання широкосмугового доступу до мереж передачі даних. Тому у минулому, жодного оператора, провайдера телекомунікацій не було визначено таким, що має істотну ринкову перевагу, і відповідно жодних регуляторних зобов'язань на учасників ринків не було покладено.

Зобов'язання надання доступу до абонентської лінії (LLU – відокремлений(сумісний) доступ до абонентської лінії) та доступу до мереж передачі даних (BSA)) — регуляторний інструмент, що дозволяє операторам електронних комунікаційних мереж використовувати мережу оператора з ІРП на оптовому рівні за відсутності ефективної конкуренції з надання послуг широкосмугового доступу та потенційно послуг голосової телефонії та телебачення на роздрібному рівні.

Мета регулювання ринків доступу на оптовому рівні — усунення перешкод конкуренції на роздрібному рівні. Тому, відправною точкою для аналізу ринків послуг широкосмугового доступу на оптовому рівні має бути визначення та аналіз відповідного ринку на роздрібному рівні, тобто ринку послуг широкосмугового доступу на роздрібному рівні. Якщо за результатами такого аналізу буде зроблено висновок, що певний ринок на роздрібному рівні є ефективний та

конкурентний, то відповідний ринок послуг широкосмугового доступу на оптовому рівні може розглядатись як такий, на якому недоцільне попереднє регулювання.

Український ринок послуг широкосмугового доступу на роздрібному рівні характеризується жвавою конкуренцією на основі мереж широкосмугового доступу (далі – інфраструктура), в результаті чого альтернативні оператори телекомунікацій розгорнули свої власні мережі для надання послуг широкосмугового доступу до мережі Інтернет (далі – ШСД).

На основі аналізу заміщення відповідних послуг ринок широкосмугового доступу на роздрібному рівні визначається такими технологіями фіксованої мережі як: xDSL, FTTx, DOCSIS, Ethernet LAN, фіксований бездротовий доступ (FWA) і непублічний WiFi. Мобільний широкосмуговий зв'язок не є частиною визначення ринку, але його можна врахувати, якщо мобільний широкосмуговий зв'язок може в довгостроковій перспективі перетворитися на обмеження в конкуренції, зокрема під час впровадження 5G.

На підставі структури ринку широкосмугового доступу на роздрібному рівні та загальних конкурентних умов можливо зробити висновок, що ринок широкосмугового доступу на роздрібному рівні є національним. Загальна структура частки ринку та розгортання інфраструктури для мереж широкосмугового доступу наразі не розкриває позиції економічної переваги, яка б відповідала позиції істотної ринкової переваги для будь-якого конкретного оператора телекомунікацій в Україні. Розподіл ринкових часток, розгортання та застосування технологій доступу й відсутність значних фактичних спостережень антиконкурентної поведінки переконливо свідчать про те, що ринок на роздрібному рівні має тенденцію до ефективної конкуренції, тоді як основним викликом залишається сприяння покриттю та можливості підключення до широкосмугових послуг, особливо в сільській місцевості.

Хоча багато операторів телекомунікацій певною мірою вже подолали бар'єри для входження на ринок (зокрема в міських районах, а також у багатьох сільських районах), бар'єри на шляху до входження на ринок та перешкоди для розширення мережі все ще можуть бути певною мірою актуальними, особливо у сільській місцевості із низькою щільністю населення. Розвиток інфраструктури широкосмугового доступу забрав чимало часу, а розгортання альтернативної до історичного оператора телекомунікацій (АТ «Укртелеком») інфраструктури, наразі залишається нерівномірним по всій території України. В Україні існує значна кількість домогосподарств, які не мають доступу до фіксованого широкосмугового доступу (близько 6 млн.). Це також вказує на наявні бар'єри для входження на ринок і, зокрема, на перешкоди для розширення покриття мережі в Україні. Тому, було б передчасно робити висновок про відсутність високих і неперехідних бар'єрів для виходу на ринок на роздрібному рівні шляхом розгортання альтернативної мережі доступу. Однак бар'єри для входження на ринок та розширення мережі можна розглядати як невисокі, оскільки наявний доступ до фізичної інфраструктури, можливої для доступу в Україні шляхом фіксованого бездротового доступу (FWA) і непублічного WiFi, а також через розвиток 5G в перспективі. Але за минулий час наявні бар'єри на шляху для виходу на ринок, очевидно, не перешкодили виходу на ринок численних альтернативних операторів і призвели до зменшення частки ринку АТ «Укртелеком».

АТ «Укртелеком» контролює значну частку інфраструктури в контексті кабельної каналізації електров'язку (далі – ККЕ). Однак, послуги доступу до ККЕ підпадають під певні зобов'язання щодо доступу, які не ґрунтуються на висновках ІРП. Тому, АТ «Укртелеком» не може застосовувати позиції ІРП на ринках широкосмугового доступу на оптовому рівні, здійснюючи контроль над цією інфраструктурою. АТ «Укртелеком» контролює більшу частину технологічно застарілої мідної телекомунікаційної мережі в Україні. Ця мережа зазнала значних втрат у частках ринку з плином часу і продовжуватиме втрачати актуальність. Також, немає операторів телекомунікацій, які б контролювали інфраструктуру широкосмугового доступу та мали б технологічні переваги в тій мірі, що дозволяла б поводитися їм, у значній мірі, незалежно від конкурентів, та зрештою, від їхніх споживачів.

З огляду на ринкову ситуацію щодо компенсаційної купівельної спроможності, можна зазначити, що там, де компенсаційна купівельна спроможність усе ще може бути обмеженою,

прогнозується, що в майбутньому з'явиться потенційна конкуренція, наприклад, за рахунок розгортання додаткового оптоволоконних мереж, розгортання FWA та неопублічного WiFi. Такий розвиток подій, ймовірно, переважить компенсаційну купівельну спроможність також у тих районах України, де вибір у споживачів усе ще обмежений.

В Україні немає жодного оператора телекомунікацій, який би мав перевагу з точки зору об'єднання послуг в тій мірі, яка б дозволяла їм поводитися значною мірою незалежно від конкурентів та їхніх споживачів. Загальна частка лідера ринку широкосмугового доступу ПрАТ «Київстар» в Україні наразі низька. Однак, перевага у поєднанні послуг фіксованого та мобільного зв'язку, в майбутньому, може призвести до збільшення частки ринку ПрАТ «Київстар». Наразі така перевага, не настільки велика, щоб дозволити ПрАТ «Київстар» діяти з позиції домінування.

Деякі з великих операторів телекомунікацій, зокрема АТ «Укртелеком» та ПрАТ «Київстар», могли б мати легший доступ до фінансових ресурсів порівняно з іншими операторами телекомунікацій. Але немає жодного окремого гравця ринку, який би мав унікальне становище щодо фінансових ресурсів, що дало б змогу цьому гравцеві ринку поводитись незалежно від конкурентів та від своїх споживачів значною мірою через цей факт. Інші ключові характеристики, такі як економія на масштабах або вертикальна інтеграція, також не виявляють позиції економічної переваги будь-якого конкретного оператора телекомунікацій.

З урахуванням вищезазначеного, НКРЗІ приходить до висновку про ефективну та сталу конкуренцію на зазначених ринках та відсутність операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою, тому ринок 11 та ринок 12 розглядаються як такі, на яких недоцільне попереднє регулювання.

Ринки 11 та 12 було проаналізовано на основі даних, отриманих від операторів телекомунікацій. Зазначено, що не всі оператори телекомунікацій надали інформацію до НКРЗІ, тому висновки, в цьому звіті, про аналіз ринку ґрунтуються на неповному наборі даних. Однак, за оцінками НКРЗІ, загальна недостатність повного набору даних не впливає на результати аналізу ринків 11 та 12.

1. Вступ

Загальною метою попереднього (ex-ante) регулювання ринку послуг телекомунікацій (електронних комунікацій) — є максимізація задоволення потреб кінцевих споживачів, заохочення довгострокового розвитку конкуренції та інвестицій у мережі електронних комунікацій. Задоволення потреб кінцевих споживачів максимальне, коли конкуренція між кількома постачальниками послуг електронних комунікацій надає кінцевим споживачам послуги за конкурентними цінами, високої якості та інші переваги, важливі для кінцевого споживача. Мета Національного регуляторного органу (НРО) — заохочення відкритої, чесною та ефективною конкуренції. Враховуючи, що кожне рішення, ухвалене НРО, може змінити конкурентні умови, НРО завжди має оцінити, чи перевищує потенційна задоволеність для кінцевого споживача потенційний негативний вплив на ринок.

Ринок підлягає попередньому регулюванню лише в тому випадку, якщо поведінка, шкідлива для кінцевих споживачів, можлива за відсутності регулювання. Отже, основа для визначення, аналізу й регулювання ринків на оптовому рівні — визначення проблем конкуренції на ринках на роздрібному рівні, на які може позитивно вплинути регулювання відповідного ринку на оптовому рівні. Для цілей аналізу ринку може бути використано не тільки фактичну інформацію про попередні результати аналізу ринків, а й тенденції розвитку на два-три майбутні роки, які можна передбачити у звіті про аналіз ринку. Мета аналізу ринків широкосмугового доступу на оптовому рівні — оцінити конкурентні умови на відповідному ринку широкосмугового доступу на роздрібному рівні та, якщо ринкові умови розцінюються як неконкурентні, визначити суб'єкта ринку із ІРП на відповідному оптовому ринку та накласти зобов'язання на цього суб'єкта ІРП, що виключало б його використання ринкової влади на шкоду кінцевим споживачам. За відсутності ефективною конкуренції оператор із ІРП буде схильний до

відмови в доступі до оптових послуг, необхідних для надання роздрібних послуг на пов'язаному низхідному ринку, зменшуючи таким чином конкуренцію та, як наслідок, знижуючи рівень задоволеності кінцевих споживачів. Регулювання завжди повинно починатися з верхніх рівнів ринку в ланцюжку створення вартості, щоб уникнути регуляторного втручання на низхідних ринках, зокрема на роздрібному рівні, наскільки це можливо.

2. Правова основа

Відповідно до пункту 10¹ частини першої статті 18 Закону України «Про телекомунікації» і Порядку, НКРЗІ здійснює аналіз певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг.

Відповідно до пункту 10 статті 18 Закону НКРЗІ отримує безоплатно від операторів, провайдерів телекомунікацій необхідну для виконання своїх повноважень звітність та інформацію, у тому числі таку, що містить фінансово-економічні показники, у визначених національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, обсягах, формах і порядку.

Порядок надання операторами, провайдерами телекомунікацій звітності та інформації, затверджений рішенням Комісії від 05.04.2016 № 180, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 18.05.2016 № 739/28869 (далі – Порядок звітності).

Порядок звітності встановлює процедуру надання НКРЗІ операторами, провайдерами телекомунікацій звітності та інформації, у тому числі такої, що містить фінансово – економічні показники їх діяльності, необхідної для виконання НКРЗІ своїх повноважень, зокрема, для визначення ринків певних телекомунікаційних послуг та проведення їх аналізу.

Цей звіт враховує найкращі практики регулювання електронних комунікацій у ЄС. Аналіз ринків проводився з урахуванням положень Рамкової директиви¹, Директиви про доступ² та Європейського кодексу електронних комунікацій³ (ЄКЕК). ЄКЕК було ухвалено в грудні 2018 року й зараз імплементується до законодавства окремих держав-членів ЄС. Крім того, положення ЄКЕК імплементовано до Закону України «Про електронні комунікації», який набирає чинності з 1 січня 2022 року. Щодо аналізу ринку та визначення ІРП, ЄКЕК у принципі спирається на досвід, накопичений при застосуванні Рамкової директиви. При проведенні аналізу зазначених ринків було враховано рекомендації Керівних принципів ІРП⁴.

Також було враховано документи, ухвалені Європейською комісією та Органом європейських регуляторів електронних комунікацій (BEREC)⁵ / Європейською групою регуляторів (ERG):

- Рекомендація Комісії (2014/710/EU)⁶;
- Рекомендація Комісії (2020/2245/EU)⁷

1 Директива 2002/21/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про спільну нормативну базу для мереж та послуг електронних комунікацій (Рамкова директива), зокрема статті 14-16.

2 Директива 2002/19/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про доступ до мереж електронного зв'язку й пов'язані з ними об'єкти та їх взаємоз'єднання (Директива про доступ).

3 Директива (ЄС) 2018/1972 Європейського парламенту та ради від 11 грудня 2018 року про встановлення Європейського кодексу електронних комунікацій (ЄЕСС), зокрема статті 63, 64 та 67

4 Настанови Європейської Комісії (2018/C 159/01) щодо аналізу ринку та оцінки значної ринкової частки відповідно до нормативно -правової бази ЄС щодо мереж та послуг електронного зв'язку.

5 Правонаступник Європейської групи регуляторів (ERG)

6 Рекомендація Комісії (2014/710/ЄС) щодо відповідних ринків продуктів та послуг у секторі електронних комунікацій, які підпадають під попереднє регулювання відповідно до Директиви 2002/21/ЄС Європейського Парламенту й Ради щодо спільної нормативної бази про комунікаційні мережі та послуги, включно з пояснювальною запискою, що додається до цього документа.

7 Рекомендація Комісії (2020/2245/ЄС) щодо відповідних ринків продуктів та послуг у секторі електронних комунікацій, які підпадають під попереднє регулювання відповідно до Директиви 2018/1972 Європейського Парламенту й Ради від 11 грудня 2018 р. про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій включно з пояснювальною запискою, що додається до цього документа.

- Звіт ERG (ERG (08) 21) про Керівництво щодо застосування тесту трьох критеріїв, червень 2008 року;
- Звіт BEREC (BoR (10) 09) про самозабезпечення, березень 2010 року;
- Звіт BEREC (BoR (16) 171) про виклики та чинники розгортання NGA та інфраструктурної конкуренції, жовтень 2016 року;
- Звіт ERG (ERG (03) 33rev2) про доступ до мереж передачі даних, змінений у травні 2005 року;
- Висновок ERG (ERG (07) 16rev2) щодо принципів регулювання NGA;
- Звіт BEREC (BoR (10) 08) про доступ наступного покоління — питання впровадження та оптову торгівлю продуктами, березень 2010 року;
- Звіт BEREC (OP (18) 213) щодо застосування Спільної позиції щодо географічних аспектів аналізу ринку, грудень 2018 року;
- Звіт BEREC (BoR (19) 94) про доступ до фізичної інфраструктури в контексті аналізу ринку, червень 2019 року;
- Висновок BEREC (BoR (20) 174) щодо проекту Рекомендації Європейської Комісії щодо відповідних ринків продуктів та послуг, що підпадають під попереднє регулювання, жовтень 2020 року.

В Україні ринок 11 відповідає ринку 3a, ринок 12 відповідає ринку 3b, зазначених в Рекомендації Комісії (2014/710/ЄС), а також загалом обидва ринки відповідають ринку 1, зазначеному в Рекомендації Комісії (2020/2245/ЄС).

3. Збір даних

Усі дані, необхідні для комплексного економічного аналізу ринків ширококутового доступу на оптовому рівні, зібрані за допомогою форм регулярної звітності і спеціальних анкет, підготовлених для цього аналізу ринку. Відповідно до Порядку звітності, форми звітності є щорічними, піврічними або щоквартальними — запит на інформацію відбувається один, два або чотири рази на рік. Деякі з цих форм звітності містять інформацію, корисну для аналізу ринків ширококутового доступу на оптовому рівні. У цьому звіті використовується інформація, зібрана частково за формами звітності 6P, 4K, 3K, 1K, 7K та 1T.

Крім того, рішенням НКРЗІ від 23.06.2020 № 242 «Про проведення аналізу ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг ширококутового доступу» були передбачені форми запитів до операторів, які були розміщені в Системі електронної звітності НКРЗІ. Відповідно чого, оператори надавали інформацію до НКРЗІ виключно в режимі онлайн. Це зроблено для спрощення процедури подання даних для учасників ринку та збору й аналізу даних для НКРЗІ.

На українському ринку ширококутового доступу на роздрібному рівні є дві основні форми суб'єктів діяльності, а саме оператори та провайдери телекомунікацій. Відповідно до Закону про телекомунікації:

- оператор телекомунікацій - суб'єкт господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій із правом на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж;
- провайдер телекомунікацій - суб'єкт господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій без права на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку.

Особливістю структури українського ринку є наявність приватних підприємців - ФОП⁸, це найпростіша форма суб'єкта господарювання, що є законною й дозволяє користуватися сприятливими умовами оподаткування.

⁸ Фізична особа — підприємець[1] (ФОП) — фізична особа, яка реалізує свою здатність до праці шляхом самостійної, на власний ризик діяльності з метою отримання прибутку

Для аналізу ринків 11 та 12 суттєвим недоліком є неможливість, згідно з чинним законодавством, визначити спільну роботу таких підприємств – операторів, провайдерів телекомунікацій у одній мережі оператора телекомунікацій.

Так, станом на 26 квітня 2021 року в реєстрі операторів та провайдерів телекомунікаційних послуг було 3701 підприємства, які повідомили про надання споживачам дротового та бездротового доступу до Інтернету:

- 1855 операторів телекомунікацій (у тому числі 734 ФОП),
- 1854 провайдерів телекомунікаційних послуг (у тому числі 1377 ФОП).

Деякі з них виступають як оператори в одній формі діяльності, тоді як провайдерами в іншій. 2111 підприємств із 3701 є приватними підприємцями - ФОП. Зауважимо, що НКРЗІ здійснювала збір інформації, необхідної для аналізу ринку, від операторів і провайдерів телекомунікацій всіх форм власності. Однак може бути таке, що приватні підприємці не є фактичними суб'єктами, які здійснюють контроль над інфраструктурою, яку не так легко дублювати⁹. Тому ділові відносини володільців торгових марок, під якими надаються послуги доступу до Інтернет (далі-бренди), операторів та провайдерів телекомунікацій, приватних підприємств, не розкриваються повністю до НКРЗІ. Ймовірно, що в деяких випадках певна кількість приватних підприємств працюють під одним брендом.

У цьому звіті про аналіз ринків термін «оператор» використовується незалежно від фактичної форми бізнесу, якщо НКРЗІ не вказує конкретно.

В середині 2020 року Україна отримала новий адміністративно-територіальний устрій районного рівня та рівня територіальних громад. Так, кількість районів скоротилася з 490 до 140, та було створено 1 469 територіальних громад. Необхідно мати на увазі, що мета аналізу ринків — визначення ринків із чіткими та стабільними географічними межами для того, щоб перевірити, чи здатні один або кілька суб'єктів господарювання мати ІПП як окремо, так і спільно (спільне домінування) на цих ринках. Із цієї причини Європейська Комісія висловлювала свою думку про те, що географічні межі не повинні бути занадто мінімізовані до такої міри, яка призведе до ресурсномісткого та обтяжливого мікроаналізу, що може призвести до фрагментації ринку¹⁰. Незважаючи на те, що збір даних на рівні територіальних громад можна розглядати в принципі, доцільніше збирати дані на рівні району. З іншого боку, дані на обласному рівні можуть бути недостатньо детальними, щоб отримати детальне уявлення про регіональні зміни конкуренції та охоплення мережі. Хоча адміністративна реформа району змінила кількість та склад, слід враховувати, що така реформа зазвичай не відбувається часто, і тому райони все ще можна вважати достатньо стабільними з плином часу.

Географічні межі районів, які використовуються для оцінювання умов конкуренції (наприклад, адміністративних районів), і порівняння умов між цими районами не слід помилково сприймати з фактичними межами географічних ринків, які має бути визначено (якщо такі є). Район із досить схожими конкурентними умовами слід об'єднати з більшими частинами території України. Зокрема слід провести оцінювання відмінностей між міськими та сільськими місцевостями, щоб перевірити, чи конкурентні умови достатньо схожі — чи відрізняються тією мірою, яка могла б виправдати такий географічний ринок.

4. Перший раунд аналізу ринків послуг широкосмугового доступу

В Україні вперше аналізується ринки послуг широкосмугового доступу на оптовому рівні та відповідний ринок на роздрібному рівні. Тому, немає попередніх раундів аналізу зазначених ринків. У минулому жодного учасника ринків не було визначено таким, що володіє ІПП, і жодних

⁹ Настанови ІПП, пункт: Контроль над такою інфраструктурою — додатковий критерій, який НРО може брати до уваги, аналізуючи ІПП.

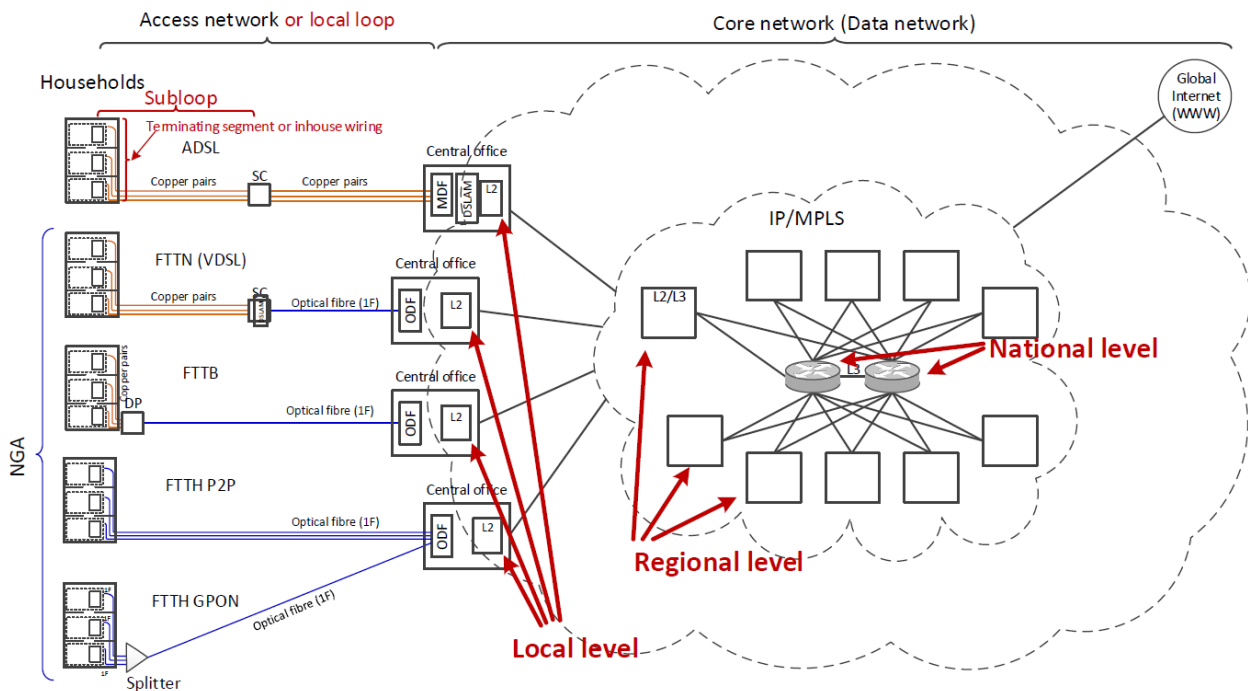
¹⁰ Повідомлення Комісії 2018/С 159/01: Керівні принципи щодо аналізу ринку та оцінювання ІПП відповідно до нормативно-правової бази ЄС щодо електронних комунікаційних мереж і послуг (Керівні принципи ІПП 2018), пункт 49.

зобов'язань на нього не було покладено. Цей аналіз ринків проводився за принципами й найкращими практиками аналізу ринку в ЄС.

5. Архітектура мережі фіксованого електронного зв'язку в контексті забезпечення широкосмугового доступу до Інтернет на роздрібному рівні

Телекомунікаційна мережа (електронна мережа) для забезпечення послуг широкосмугового доступу до Інтернет складається з базової мережі та мережі доступу (див. Рисунок 1).

Рисунок 1: Типова архітектура базової мережі(мережі передачі даних) із заданим ієрархічним рівнем та топологією мережі доступу, що складаються з мідної витой пари та оптичного волокна

Джерело: Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (SPRK)

Де:

Access network or local loop
 Core network (Data network)
 House holds
 Subloop
 Cooper pairs
 Central office
 Optical fibre
 Splitter
 Global Internet
 National level
 Regional level
 Local level

- Мережа доступу або абонентська лінія
 - Базова мережа
 - Домогосподарства
 - Частина абонентської лінії
 - Мідні пари
 - Центральний офіс
 - Оптичне волокно
 - Розгалужувач
 - Глобальний Інтернет
 - Національний рівень
 - Регіональний рівень
 - Місцевий рівень

Мережа доступу (Access network) — це лінія між центральним офісом¹¹, де з'єднані мережа доступу та базова мережа, до приміщення кінцевого споживача. Абонентська лінія відповідає мережі доступу, яка є фізичним з'єднанням основного розподільчого комутаційного центру (MDF) або оптичного комутаційного центру (ODF) із приміщеннями кінцевого споживача. MDF використовується для перехресного з'єднання металевих (мідних) пар провідників кабелю. У випадку волоконно-оптичної мережі доступу — це еквівалент ODF. Абонентська лінія технологічно може бути мідною, оптоволоконною або бездротовою.

Базова мережа (Core network) — це центральна частина мережі електронного зв'язку, до якої підключаються основні комутатори та маршрутизатори або еквівалентне обладнання. Зазвичай, але не завжди, основна мережа має три ієрархічні рівні: місцевий, регіональний та центральний — національний, що представляє конкретну кількість абонентів, яких вони обслуговують.

В Україні історичний оператор - АТ «Укртелеком» не мав монопольних прав на надання послуг широкопasmового доступу на роздрібному рівні. Тому альтернативні оператори почали розгортати власні мережі та надавати послуги широкопasmового доступу на роздрібному рівні ще до надання послуг широкопasmового доступу до Інтернету оператором АТ «Укртелеком».

Напочатку широкопasmовий доступ на роздрібному рівні забезпечувався через звичайні мідні телефонні лінії доступу (мідні пари) за допомогою технології Digital Subscriber Line (DSL). Швидкість передачі даних в цьому випадку залежить від якості та діаметра провідника мідного кабелю мережі доступу, відстані від центрального офісу до приміщень кінцевого споживача та інших характеристик. Чим коротша мідна абонентська лінія, тим більшу швидкість доступу можливо забезпечити. Технічний прогрес привів до оновлення мідних мереж до мереж доступу наступного покоління (NGA).

NGA — це дротові мережі доступу, які повністю або частково складаються з оптичних елементів і здатні надавати послуги широкопasmового доступу з покращеними характеристиками (наприклад, більшою пропускною здатністю) порівняно з тими, що надаються в уже наявних мідних мережах. У багатьох випадках (але не завжди) NGA є результатом оновлення вже наявної мідної або коаксіальної мережі доступу. У порівнянні з мідними волоконно-оптичними мережами не мають електромагнітних перешкод.

NGA можна розвивати шляхом оновлення мідної мережі до волокна до вузла (FTTN), також відомого як волокно до кабінету (FTTC), яка є мережею доступу, що складається з волоконно-оптичних ліній від центрального офісу до вуличної шафи (за кілька кілометрів від приміщень споживача), але остаточний сегмент базується на міді.

Дуже високошвидкісна цифрова місцева лінія зв'язку (VDSL) — це технологія, розгорнута на звичайних мідних телефонних лініях доступу (мідні пари), також у разі FTTN. У цьому випадку часто використовується мідна мережа від вуличної шафи до споживача, а сигнали з місцевої мережі агрегуються за допомогою DSLAM (цифрових мультиплексорів місцевої лінії зв'язку) і далі передаються від вуличної шафи за допомогою оптичного волокна до центрального офісу.

VDSL2 Vectoring — це високошвидкісна цифрова місцева лінія зв'язку, що забезпечує більшу пропускну здатність, ніж VDSL, через звичайні мідні телефонні лінії за допомогою технології шумопоглинання. Швидкості, які можна забезпечити на мідній телефонній лінії, мають обмеження. Чим вища частота використовується для забезпечення більших швидкостей, тим більше шуму створюється в сусідніх мідних парах кабелю. Шум знижує надану швидкість і загальну пропускну здатність. VDSL2 Vectoring вимірює шум, створюваний сусідніми мідними парами, і формує компенсацію сигналу в режимі реального часу. До вихідного сигналу додається компенсація сигналу, вони передаються і в результаті сигнал приймається без будь-яких порушень. Технологія VDSL2 Vectoring може бути надана на мідній місцевій мережі від центрального офісу до приміщень кінцевого споживача або у випадку архітектури FTTN-від

¹¹ Також називається «головна точка присутності» (MPoP), «вузол доступу» або «точка локального обміну».

вуличного кабінету до приміщень кінцевого споживача. Чим коротший сегмент мідного кабелю, тим більшу можна забезпечити швидкість.

Волокно до будівлі (FTTB) — це мережа доступу, що складається з волоконно-оптичних ліній від центрального офісу до будівлі, але мідна пара або окрема категорія кабелю Ethernet використовується всередині будівлі як внутрішня проводка (кінцевий сегмент) до приміщення кінцевого споживача.

Волокно до дому (FTTH) — це мережа доступу, що складається з волоконно-оптичних ліній від центрального офісу до приміщень кінцевого споживача (включно з внутрішньою проводкою, яка відповідає кінцевому сегменту).

Розгортання FTTH забезпечує більшу швидкість порівняно з іншими архітектурами мережі доступу. Однак це також вимагає більших інвестицій. Може бути типу «точка-точка» (P2P) або «точка-мультиточка» (P2MP), зокрема гігабітна пасивна оптична мережа (GPON) архітектури мережі доступу. FTTH P2P означає, що існує окреме оптичне волокно від ODF для кожного приміщення кінцевих споживачів. FTTH GPON означає, що в оптичному волокні (від ODF до пасивного оптичного розгалужувача) передаються дані, що належать кільком кінцевим споживачам. Потім пасивний оптичний розгалужувач розділяє вхідний світловий сигнал на низку вихідних оптичних волокон, які досягають приміщень кінцевих споживачів або можуть бути підключені до іншого пасивного оптичного розгалужувача. GPON — це популярний тип пасивної оптичної мережі, який також може використовуватися в архітектурі типу FTTB.

Роздрібний широкопasmовий доступ також може бути надано через гібридні волоконні коаксіальні мережі (телевізійні кабельні мережі) з використанням технології Специфікації інтерфейсу передачі даних по кабелю (DOCSIS). За допомогою модернізації технології DOCSIS, тобто версії 3.0 або версії 3.1 DOCSIS, можна забезпечити більшу швидкість.

FTTx охоплює FTTN, FTTB та FTTH.

NGA охоплює такі мережеві архітектури та технології: FTTN (включно з VDSL та VDSL2 Vectoring), FTTB, FTTH та DOCSIS 3.0/3.1.

Ethernet LAN — це лінія доступу певної категорії кабелю Ethernet до приміщень кінцевого споживача. Ці лінії доступу зазвичай досить короткі, розгорнуті між двома багатоквартирними будинками або більше, й зазвичай є продовженням оптоволоконних ліній або бездротових мереж.

Фіксований бездротовий доступ (FWA) — це надання роздрібного широкопasmового доступу за допомогою бездротових засобів передачі. FWA зазвичай є продовженням оптоволоконних ліній, мідних або бездротових. Також може бути надано роздрібний широкопasmовий доступ на основі бездротової технології з використанням частот WiFi 2,4 ГГц та 5 ГГц (непублічний Wi-Fi). Може використовуватися бездротова «точка — точка» Wi-Fi 5 ГГц для передавання даних як елемент транспортної мережі, а потім за принципом «точка – багато точок» реалізовуватися місцева безпроводова мережа доступу WiFi 2,4 ГГц для локального доступу кінцевих споживачів. Цей вид надання послуг ШСД не стосується точок доступу WiFi для громадського (відкритого) доступу, які також надаються в Україні.

Оператори в Україні в цілому забезпечують такі основні архітектури та технології мереж доступу: xDSL, FTTN (включно з VDSL), FTTB, FTTH, DOCSIS (до версії 3.0 та версії 3.0/3.1), Ethernet LAN, FWA та непублічний WiFi.

АТ «Укртелеком» досі залишається оператором, що надає такі архітектури й технології доступу до мережі як: xDSL, FTTN (включно з VDSL), FTTB, FTTH, Ethernet LAN та непублічний WiFi.

ПрАТ «Київстар» як найбільший наразі оператор забезпечує технології FTTB, FTTH, Ethernet LAN та FWA.

ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ» для надання послуг ШСД в основному використовує технології DOCSIS 3.0/3.1 та FTTB.

6. Значення термінів - відокремлений доступ до абонентської лінії (ринок 11) та доступ до мережі передачі даних (ринок 12)

Відокремлений доступ до абонентської лінії (LLU) — це пасивна або фізична оптова послуга, в якій оператор (власник мережі) надає в оренду абонентську лінію (мідь або волокно) або сегмент абонентської лінії (наприклад, підмережу доступу від вуличної шафи до приміщення кінцевого споживача) іншому оператору (конкуренту) для надання роздрібного ширококутвого доступу, потенційно телебачення та фіксованих голосових послуг.

Орендована мережа доступу (див. також Рисунок 1) може бути від:

- центрального офісу до приміщень кінцевого споживача, що є відокремленням локальної мережі доступу (абонентської лінії);
- вуличний кабінет до приміщень кінцевого споживача, що відокремлює частину абонентської лінії;
- або від останньої розподільчої точки до приміщень кінцевого споживача, що відокремлює кінцевий сегмент абонентської лінії.

Оператори, які використовують відокремлений доступ до абонентської лінії, мають власну базову мережу передачі даних, але не мають відповідної мережі доступу.

Фізичне відокремлення¹² означає, що інші оператори можуть взяти під контроль окрему абонентську лінію або сегмент абонентської лінії та самостійно забезпечити активне передавальне обладнання; це означає, що вони також контролюють якість наданих послуг. Цей вид розподілу можна охарактеризувати як повне фізичне відокремлення, де інші оператори можуть надавати кінцевим споживачам послуги з роздрібного ширококутвого доступу, телебачення та голосову телефонію.

За наявності спільних ліній доступу, що надаються іншим операторам (конкурентам), власник мережі продовжує надавати, наприклад голосову телефонію, тоді як інший оператор надає послуги з ширококутвого доступу на роздрібному рівні через ту саму абонентську лінію (також відому як спільний доступ до абонентської лінії або частково відокремлену абонентську лінію).

Залежно від типу мережевої архітектури, різні сегменти абонентської лінії можуть бути фізично відокремлені, а саме відокремлення може відбуватися в різних точках доступу¹³. У разі архітектури мережі NGA існують обмеження щодо фізичного відокремлення, особливо у ODF.

Що стосується мідної абонентської лінії, кожна мідна пара з MDF досягає кожного кінцевого споживача. У багатьох випадках, коли приміщення кінцевого споживача не знаходяться в безпосередній близькості від розташування MDF, поля патчів у вуличній шафі з'єднують магістральний кабель із розподільчими пристроями, які підключають абонентську лінію до окремого кінцевого споживача. Міжнародна практика досі полягала у відокремленні абонентської лінії або сегмента такої лінії. У разі відокремлення абонентської лінії точка доступу знаходиться у MDF, у разі відокремлення сегменту абонентської лінії — у вуличній шафі.

У разі FTTH кілька кінцевих споживачів користуються оптичним волокном, що проходить від центрального офісу до вуличної шафи. Таким чином можна відокремити лише мережу на вуличній шафі, але не всю абонентську лінію. У разі архітектури FTTB, оптичне волокно, що проходить від центрального офісу до останньої точки розподілу, також є спільним для кількох кінцевих споживачів, наприклад, у разі агрегації трафіку за допомогою мікро-DSLAM, які часто розташовані в(біля) багатоквартирних будинків. У цьому випадку відокремлення може мати місце в останній точці розподілу, що є відокремленням кінцевого сегмента.

Якщо було розгорнуто архітектуру FTTH P2P, для кожного кінцевого споживача існує окреме оптичне волокно від ODF (наприклад, у випадку мідної локальної мережі), тому технічно можливо роз'єднати всю абонентську лінію на ODF і кінцевий сегмент у останній точці

¹² Також називається «пасивним доступом».

¹³ Також називається «точкою передачі» — де інший оператор отримує відокремлення абонентської лінії або доступ до цифрового потоку.

розподілу. Якщо було розгорнуто GPON, оптичне волокно, що з'єднує ODF з кінцевим терміналом GPON, також ділиться кількома кінцевими споживачами, і лише відокремлення кінцевого сегмента можливе на останньому пасивному оптичному розгалужувачі.

Якщо сегмент оптоволоконних ліній спільний для декількох кінцевих споживачів, фізичне відокремлення в ODF неможливе, оскільки інший оператор обійде всіх кінцевих споживачів; конкретна лінія обслуговує не тільки того, хто вирішив змінити оператора. У випадку векторизації VDSL2 фізичне відокремлення взагалі неможливе щодо частот VDSL. У цьому випадку відокремлення обмежується швидкістю xDSL, що ставить оператора шукача доступу у велику незручність. Доступним рішенням у всіх цих випадках є надання доступу до мережі передачі даних або на DSLAM на локальному рівні, або на комутаторі Ethernet, який може бути розташовано у MDF або рівнем вище в мережі. Сервіси передачі даних з обмеженням профілю з визначеними параметрами, обмежують можливості споживачів доступу створювати власні інноваційні послуги порівняно з фізичним відокремленням. Служби передачі даних передають трафік на рівні L2 (найчастіше Ethernet) або на рівні L3 (найчастіше IP) еталонної моделі OSI¹⁴ клієнту доступу з трафіку даних. Сервіси мереж передачі даних може бути розроблено таким чином, щоб вони максимально нагадували характеристики фізичного відокремлення. Ці послуги також називаються VULA (віртуальний окремий локальний доступ).

У порівнянні з фізичним відокремленням, інші оператори, які використовують послуги доступу до мережі передачі даних, мають меншу свободу змінювати параметри якості, що передбачає більшу залежність від власника мережі.

Доступ до мережі передачі даних (BSA - bit stream access) — це активна¹⁵ оптова послуга, в якій оператор (власник мережі) надає іншому оператору (конкуренту) послугу передачі даних від точки доступу в базовій мережі до приміщень кінцевого споживача (див. також Рисунок 1). Точка доступу, де оптовий доступ надається іншому оператору, може бути на ієрархічному рівні базової мережі, тобто на місцевому (на обладнанні, такому як DSLAM, OLT, комутатор Ethernet або аналогічний), на регіональному (комутатор Ethernet, IP-комутатор або еквівалент)) або на національному (комутатор Ethernet, IP-комутатор, BRAS)). Доступ до мережі передачі даних зазвичай обмежується¹⁶ і має асиметричну швидкість завантаження/вивантаження.

Доступ до мережі передачі даних може бути надано через мідну абонентську лінію, а також FTTN, FTTB і FTTH на рівні L2 OSI¹⁷ (Ethernet) або на рівні L3 OSI¹⁸ (IP). Якщо доступ до мережі передачі даних надається на рівні L3 OSI, альтернативний оператор може контролювати та змінювати в меншій мірі параметри якості порівняно з доступом на рівні L2 OSI.

Принцип інвестиційної драбини

Принцип інвестиційної драбини — це підхід, який пропонує учасникам ринку різні рівні доступу — сходинки інвестиційної драбини. Учасники ринку можуть розпочати надання роздрібних послуг, які отримують передачу даних наприклад на національному рівні, маючи лише деякі власні елементи базової мережі. Розвинувши базову мережу, можна було б рухатися вгору по сходах, тобто отримувати доступ до мережі передачі даних на регіональному, а потім на місцевому рівні. Чим ближче до кінцевого споживача точка доступу, тим більше інвестицій потрібно, щоб потрапити до точки доступу.

Наступним кроком драбини є відокремлення абонентської лінії на MDF/ODF, далі послідовно на вуличній шафі, а остання точка відокремлення-ближче до кінцевого споживача. У

14 Open Systems Interconnection model

15 Також називається нефізичним.

16 Коефіцієнт суперечності – це відношення потенційного максимального попиту до фактичної пропускної здатності. Чим вищий коефіцієнт суперечності, тим більша кількість користувачів, які можуть намагатися використовувати фактичну пропускну здатність в будь-який момент часу, і, отже, тим нижча пропонується ефективна пропускна здатність, особливо в часи пік. Контекційні послуги зазвичай набагато дешевші в наданні, ніж послуги, що не використовуються, хоча вони лише зменшують витрати на основний трафік для користувачів.

17 Модель взаємозв'язку відкритих систем

18 Відкрите системне з'єднання

разі відокремлення кінцевого сегмента, можна констатувати що інший оператор уже розгорнув власне ядро та мережу доступу до останньої точки розподілу.

Якщо оператори використовують відокремлення абонентської лінії та доступ до мережі передачі даних, це називається конкуренцією на основі послуг. Якщо оператори конкурують на ринку, володіючи власним ядром та мережами доступу, це називається інфраструктурною конкуренцією.

7. Процедура аналізу ринку

Мета цього аналізу — з'ясувати, чи існує ефективна конкуренція, і покласти відповідні зобов'язання на оператора з ІРП на оптовому рівні, якщо конкуренція не виявиться ефективною. Регулятивний контроль щодо роздрібних послуг слід вводити лише тоді, коли заходи на оптовому рівні не досягають мети забезпечення ефективної конкуренції та суспільних інтересів на відповідному роздрібному рівні. Далі процедура аналізу ринку(ів) розглядається з урахуванням кращих європейських практик проведення аналізу ринків.

Істотна ринкова перевага (ІРП) — це позиція, еквівалентна домінуванню, тобто позиція економічної переваги, що надає оператору можливість поводитися значною мірою незалежно від конкурентів, споживачів та споживачів.

Коли оцінюється, чи має підприємство ІРП, визначення відповідного ринку як першого кроку має принципове значення, оскільки ефективну конкуренцію можна оцінити лише стосовно певного ринку. Ринок, як правило, визначається з урахуванням заміни сторони попиту та пропозиції протягом наступного періоду огляду на основі наявних ринкових умов та їх імовірного розвитку. Заміна попиту існує, якщо два продукти можна розглядати як досить схожі з точки зору функціональних можливостей та характеристик продукту. У такому випадку ціни на ці продукти будуть принаймні певною мірою залежати один від одного. Заміна з боку пропозиції існує, якщо підприємство може вийти на ринок у короткостроковій перспективі з товаром, достатньо схожим на продукти, що вже є на цьому ринку. Ці концепції буде детально продемонстровано в розділі 9 про ринок широкосмугової мережі доступу на роздрібному рівні.

Коли визначено відповідний ринок, другий крок — це провести оцінювання умов конкуренції в різних географічних районах із метою зробити висновок про те, чи відрізняються конкурентні умови настільки, аби забезпечити ймовірність того, що якась частина ринку конкурентоспроможна, а інша частина ринку — неконкурентоспроможна, оскільки один або кілька операторів займають позиції ІРП. У минулому в багатьох державах-членах ЄС ринки послуг широкосмугового доступу на роздрібному та оптовому рівнях часто визначалися як національні. У цьому випадку або весь ринок розглядався як конкурентний чи неконкурентоспроможний, останній варіант — це звичайний випадок. В останні роки деякі НРО виявили, що принаймні частина, зокрема ринку 3b¹⁹ (ринку 12), можна розглядати як конкурентоспроможну на регіональній основі (наприклад, деякі міські місцевості). У такому випадку лише на неконкурентному регіональному субринку одне або декілька підприємств слід визначити як ІРП.

Якщо ефективної конкуренції на визначеному ринку не існує, необхідно ідентифікувати підприємство (підприємства) із ІРП та накласти відповідні зобов'язання як третій крок на оператора з ІРП. Процес добору відповідних зобов'язань ґрунтується на виявлених проблемах конкуренції.

Найтипівіші проблеми конкуренції на оптовому та/або роздрібному рівні можуть бути такі: відмова в доступі, дискримінаційне використання інформації, тактика затримок, невиправдані вимоги, дискримінація якості, неналежне використання інформації про конкурентів, цінова дискримінація, перехресне субсидування, агресивні ціни, стратегічне проектування послуг для збільшення споживчих витрат на перехід, умови контракту для

¹⁹ Рекомендація Комісії (2014/710/ЄС)

збільшення витрат на переключення споживачів, відсутність інвестицій, надмірні витрати/неефективність, низька якість.

Проблеми конкуренції можуть призвести до можливих негативних наслідків на роздрібному рівні, тобто закриття роздрібного та/або оптового ринку — збільшення витрат конкурентів, перевага «першого оптичного роз'єму», зменшення маржі, обмеження продажів конкурентів, та інші негативні наслідки.

Попередній аналіз ґрунтується не лише на минулих результатах діяльності оператора з ІРП, а скоріше на сподіваній діяльності чи поведінці з урахуванням результатів аналізу ринку. Попередній аналіз не потребує доведення дискримінаційної практики, тобто фактичного зловживання ІРП.

Доступними засобами правового захисту або наборами засобів правового захисту на оптовому рівні, які найчіткіше вирішують виявлені проблеми конкуренції, можуть бути зобов'язання щодо доступу, недискримінація, прозорість, контроль цін та облік витрат, а також розділення бухгалтерського обліку. Вигоди, які суспільство отримує від обмежень, накладених на оператора з ІРП, повинні бути більшими, аніж обмеження його прав або законних інтересів.

Ринки слід періодично переглядати. Якщо зобов'язання було накладено раніше, НКРЗІ може ухвалити рішення про введення нових засобів правового захисту, збереження, зміну та/або відкликання наявних.

Ринок 11, який належить до відокремленого доступу до абонентської лінії, розташований вище за ринок 12, який належить до доступу до мереж передачі даних. Обидва ринки вихідні від ринку широкосмугового доступу на роздрібному рівні. Для того, щоб визначити правильно ринок на оптовому рівні для усунення проблем конкуренції на роздрібному рівні, відповідною точкою аналізу ринку завжди має бути визначення та аналіз відповідного ринку на роздрібному рівні.

Якщо ринок на роздрібному рівні не є ефективним і конкурентоспроможним за відсутності регулювання, то ринок на оптовому рівні, який слід перевірити спочатку і який є першим оптовим ринком, розташований вище, — це ринок 11. Припущення про аналіз ринку на роздрібному рівні таке, що це регулювання ІРП, воно називається «підходом зеленого поля» (створення з нуля). Підхід «зеленого поля» застосовується, щоб уникнути аналізу по колу: ринок на роздрібному рівні може виглядати конкурентоспроможним (наприклад, низька частка ринку та порівняно велика кількість альтернативних операторів) лише тому, що регулювання оптової торгівлі вже працює. Після запровадження регуляторних заходів на найвищому оптовому рівні необхідно ще раз провести оцінювання на роздрібному рівні, щоб визначити, чи є виправданим попереднє регулювання нижчого ринку (ринок 12). Підхід, за якого регулювання першого рівня ринку — ринку 11 — зберігається, але припускається відсутність регулювання на наступному рівні — ринку 12, — називається «модифікованим підходом зеленого поля». «Модифікований підхід зеленого поля» прагне уникнути надмірної регуляції: якщо застосування засобів правового захисту на ринку 11 вже достатньо для вирішення проблем конкуренції на роздрібному рівні, то додаткове регулювання ринку 12 може не знадобитися. Важливо зауважити, що різниця в результатах аналізу конкуренції на ринку 11 та ринку 12, імовірно, буде достатньо незначною, якби попит та залучення оптових послуг на ринку 11 були або невеликими, або відсутніми в минулому. У цьому випадку або засоби правового захисту, накладені на ринок 11, не були ефективними для стимулювання конкуренції та усунення проблем конкуренції на роздрібному рівні, або жодні засоби правового захисту — зокрема, зобов'язання щодо доступу — взагалі не застосовувалися раніше. Якщо без будь-якого регулювання ринку 11 не спостерігаються проблеми конкуренції або малоімовірно, що вони розвинуться на роздрібному рівні, то регулювання ринку 11 не є необхідним і не буде регулюванням ринку 12. Регулювання ринку 12 необхідне лише тоді, коли ринок роздрібної торгівлі є неконкурентоспроможним, і регулювання ринку 11 є недостатнім для вирішення таких проблем конкуренції.

Весь процес аналізу ринку 11 та 12 показано на Рисунку 2.

Рисунок 2: Процес аналізу ринків 11 та 12

Де:

Corresponding market definition at the retail level	- Визначення ринку на роздрібному рівні
Geographic market definition and assessment at the retail level- whether competition is effective (based at the retail market definition)	- Визначення географічних меж ринку на роздрібному рівні, та оцінювання чи є ефективна конкуренція (на основі визначення ринку на роздрібному рівні)
Assuming absence of markets 11 and 12 regulation	- За умови відсутності регулювання ринків 11 і 12
Market 11 definition at the wholesale level	- Визначення ринку 11 на оптовому рівні

If the absence at the retail level does not indicate effective competition	- Якщо на роздрібному рівні немає підтвердження ефективної конкуренції
SMP assessment in market 11	- Оцінка ІРП на ринку 11
Imposition, maintenance, amendment or withdrawal of obligations in market 11	- Накладання, утримання, зміна або зняття зобов'язань на ринку 11
Assessment at the retail level whether competition is effective	- Оцінка ефективності конкуренції на роздрібному
Assuming absence of market 12 regulation	- За умови відсутності регулювання ринку 12
Market 12 definition at the whole sale level	- Визначення ринку 12 на оптовому рівні
If the assessment at the retail level does not indicate effective competition	- Якщо на роздрібному рівні немає підтвердження ефективної конкуренції
SMP assessment in market 12	- Оцінка ІРП на ринку 12
Imposition, maintenance, amendment or withdrawal of obligations in market 11	- Накладання, утримання, зміна або зняття зобов'язань на ринку 11

8. Ринок послуг широкосмугового доступу на роздрібному рівні

Відправною точкою для визначення ринків на оптовому рівні, схильних до попереднього регулювання, завжди повинен бути аналіз відповідного ринку на роздрібному рівні.

LLU та BSA дозволяють іншим операторам надавати послуги з роздрібного широкосмугового доступу, голосової телефонії, а також послуги телебачення. Однак інші оператори інвестуватимуть у LLU та BSA, перш за все, для надання послуг з роздрібного широкосмугового доступу із послугами голосової телефонії та телебачення як можливого доповнення. Тому умови конкуренції буде розглянуто в різних географічних районах у контексті забезпечення широкосмугового доступу на роздрібному рівні, який можна визначити як відповідний ринок на роздрібному рівні як ринку 11, так і ринку 12.

Широкосмуговий доступ на роздрібному рівні — це сервіс обміну даними, який забезпечує пропускну здатність, рівну або більшу за 256 Кбіт/с. Типові швидкості можуть змінюватися в залежності від розгорнутої архітектури мережі та використовуваних технологій. Широкосмугові технології здатні забезпечити передачу даних, послуги голосової телефонії та телебачення. Широкосмугові з'єднання як правило асиметричні, але також можуть підтримувати рівні швидкості передачі низхідного та висхідного потоку.

8.1. Стратегія широкосмугового доступу

Споживання даних суттєво змінюється і з кожним роком продовжує зростати. Наприклад, значно збільшилося стрім-відео через Інтернет, і стало затребуваним з боку побутових і бізнес-споживачів. Бізнес-споживачі все частіше потребують послуги високоякісної відеоконференції. Це послуги, які вимагають все більшої пропускну здатності й низької затримки.

Міністерством цифрової трансформації опубліковано Проект Національної стратегії розвитку широкосмугового доступу до мережі Інтернет. Тобто державну політику України спрямовано на створення можливостей для широкосмугового доступу максимальної кількості громадян, державних установ, підприємств, організацій. Тому одне із головних завдань українського уряду — забезпечити розширення охоплення та проникнення широкосмугового доступу до мережі Інтернет.

Держава повинна сприяти розгортанню мереж шляхом скорочення витрат для операторів. Це може бути досягнуто на основі законодавства щодо забезпечення доступу до інфраструктури операторів та не операторів, захисту телекомунікаційних мереж, технічної нейтральності та спільного використання, зменшення вартості обладнання шляхом скорочення бюрократії. Держава також планує стимулювати попит на широкопasmовий доступ шляхом впровадження електронного врядування та публічних онлайн-послуг, забезпечуючи доступність за рахунок цільової фінансової допомоги та покриття «білих плям», розвитку цифрових навичок шляхом створення центрів онлайн-навчання громадян і позитивний досвід використання широкопasmового доступу, розширення можливостей для підключення та контролю якості обслуговування.

Уряд має на меті досягти таких показників:

- забезпечення технічної можливості підключення до фіксованого широкопasmового доступу зі швидкістю 100 Мбіт/с для 95% населення України до 2024 року;
- забезпечення доступності мобільного широкопasmового доступу зі швидкістю не менше ніж 2 Мбіт/с для 95% населення України до 2024 року;
- 75 % домогосподарств використовують фіксований широкопasmовий доступ до Інтернету зі швидкістю щонайменше 30 Мбіт/с;
- 95 % об'єктів соціальної інфраструктури та місцевих органів влади підключені до широкопasmового доступу до Інтернету зі швидкістю не менше ніж 100 Мбіт/с;
- повний запуск порталу BROADBAND.GOV.UA до кінця 2021 року;
- ухвалення Закону України «Про електронні комунікації» до кінця 2020 року;
- приєднання до єдиного інструменту вимірювання нейтральності мережі ЄС не пізніше ніж 2022 року;
- до 2024 року до програми цифрової грамотності буде залучено 6 мільйонів українців;
- щонайменше 200 державних послуг будуть доступні онлайн до 2024 року;
- 60 % українців вже користуються онлайн-послугами до 2024 року;
- цільове надання термінального обладнання людям із інвалідністю до кінця 2023 року;
- розробка нових та адаптація наявних веб-сайтів органів державної влади до потреб людей із інвалідністю до 2022 року;
- надання адресної фінансової допомоги людям із інвалідністю для забезпечення доступності Інтернету до кінця 2023 року;
- аналіз наявного та розробка нового програмного забезпечення для людей із інвалідністю до кінця 2021 року;
- видання операторам ліцензій на технології 5G у 2022 році;
- створення щонайменше 3-х тест-центрів для розвитку 5G до липня 2021 року;
- охоплення 5G території 5-ти найбільших міст України (Київ, Харків, Одеса, Дніпро, Львів) до 2025 року.

8.2. Основні гравці ринку

Станом на 26 квітня 2021 року в реєстрі операторів та провайдерів телекомунікацій 3701 суб'єктів підприємництва надали повідомлення про здійснення діяльності з надання послуг проводового та безпроводового доступу до Інтернет. Значна частина зареєстрованих операторів в Україні — це приватні підприємці, які працюють під різними брендами, що відповідають за встановлення цін та планування мережі.

В Україні існує інфраструктурна конкуренція.

Частки найбільших операторів за активними лініями фіксованого ШСД станом на 1 липня 2021 року відображено на Рисунку 3.

Рисунок 3: Частки найбільших операторів в розрізі активних ліній фіксованого ШСД станом на 1 липня 2021 року

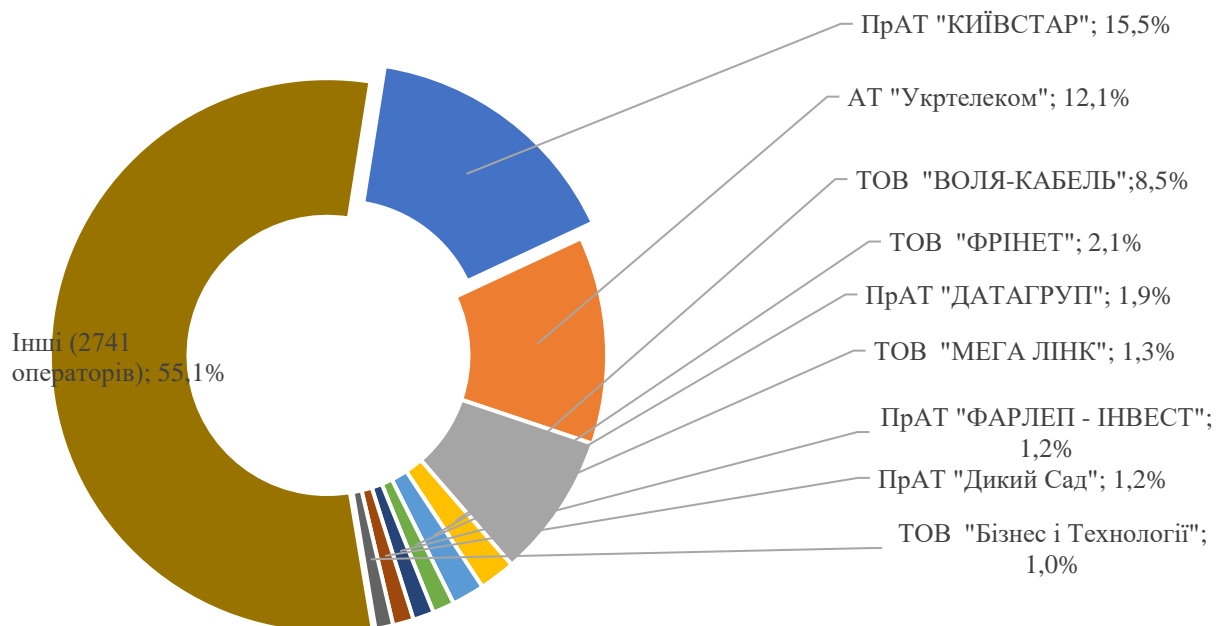
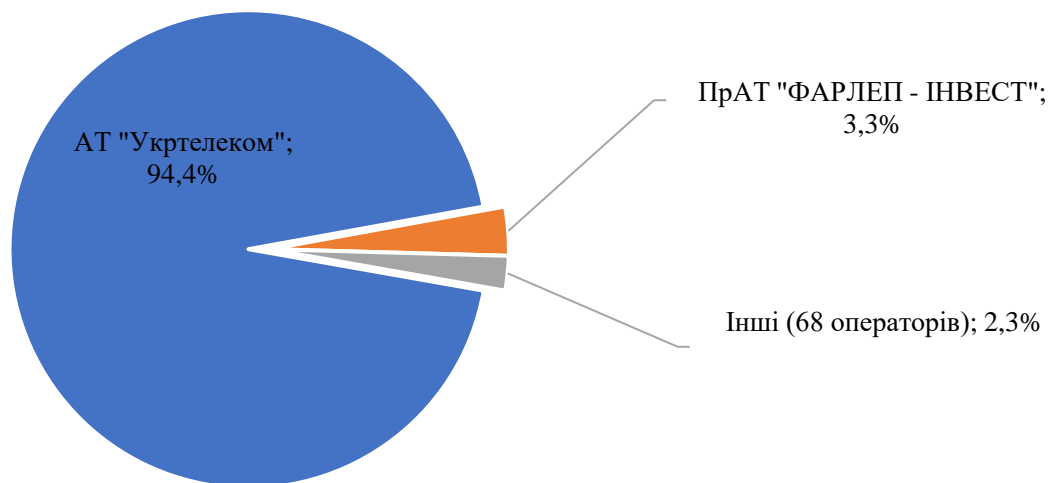

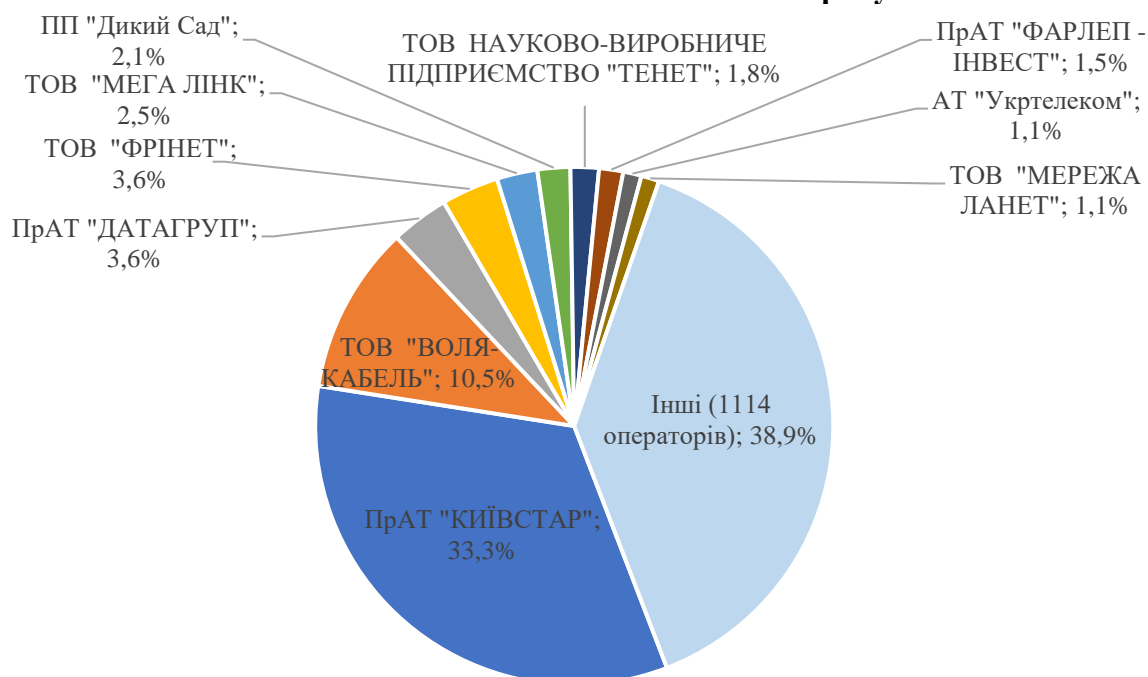
Рисунок 4: Частки найбільших операторів в розрізі інфраструктури ШСД за технологією xDSL станом на 1 липня 2021 року

Найбільший оператор послуг ШСД за технологією xDSL — АТ «Укртелеком». Компанія надає широкий спектр телекомунікаційних послуг, зокрема послуг широкосмугового доступу до мережі Інтернет у всіх регіонах країни. Протягом багатьох років цей оператор по праву вважався лідером серед операторів фіксованого Інтернету, які мають найбільше охоплення. У 2015 році АТ «Укртелеком» розпочав масштабну модернізацію своєї мережі з переходом переважно на технологію FTTH.

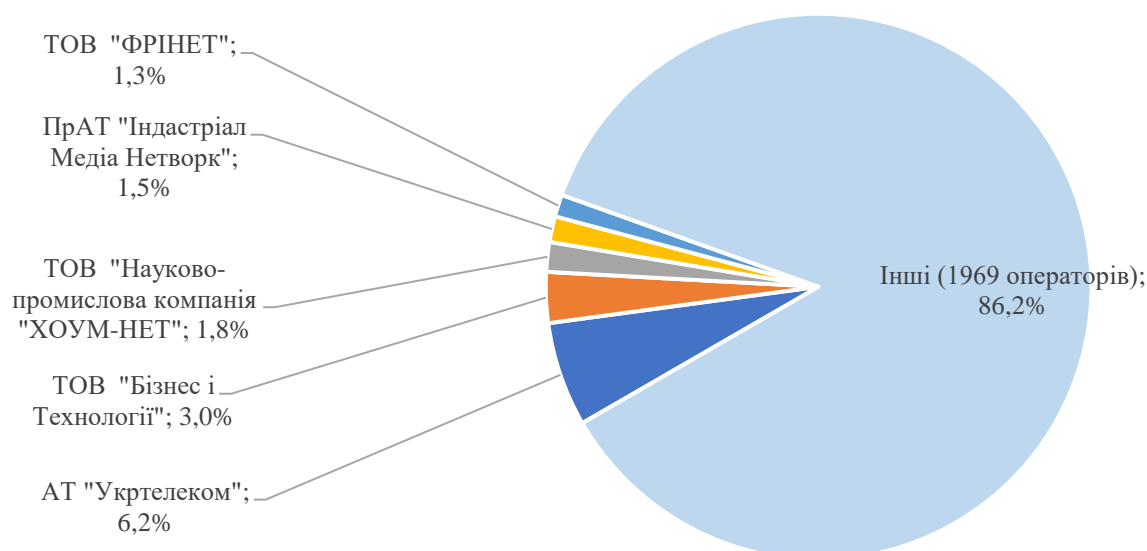
Послуги ШСД за технологією xDSL також надають ПрАТ "ФАРЛЕП - ІНВЕСТ" та інші, загальною кількістю 70 операторів.

Рисунок 5: Частки найбільших операторів в розрізі інфраструктури ШСД за технологією FTTB станом на 1 липня 2021 року

Найбільший оператор послуг ШСД за технологією FTTB — ПрАТ «Київстар», який також є найбільшим оператором рухомого(мобільного) зв'язку (далі –мобільний) в Україні. Другий за величиною оператор послуг ШСД за технологією FTTB —ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ». Загальна кількість операторів з технологією FTTB – 1124.

Рисунок 6: Частки найбільших операторів в розрізі інфраструктури ШСД за технологією FTTH станом на 1 липня 2021 року

Найбільший оператор послуг ШСД за технологією FTTH —АТ «Укртелеком» з часткою 6,2%. Загальна кількість операторів з технологією FTTH – 1974.

Рисунок 7: Частки найбільших операторів в розрізі інфраструктури ШСД за технологією DOCSIS before 3.0 станом на 1 липня 2021 року

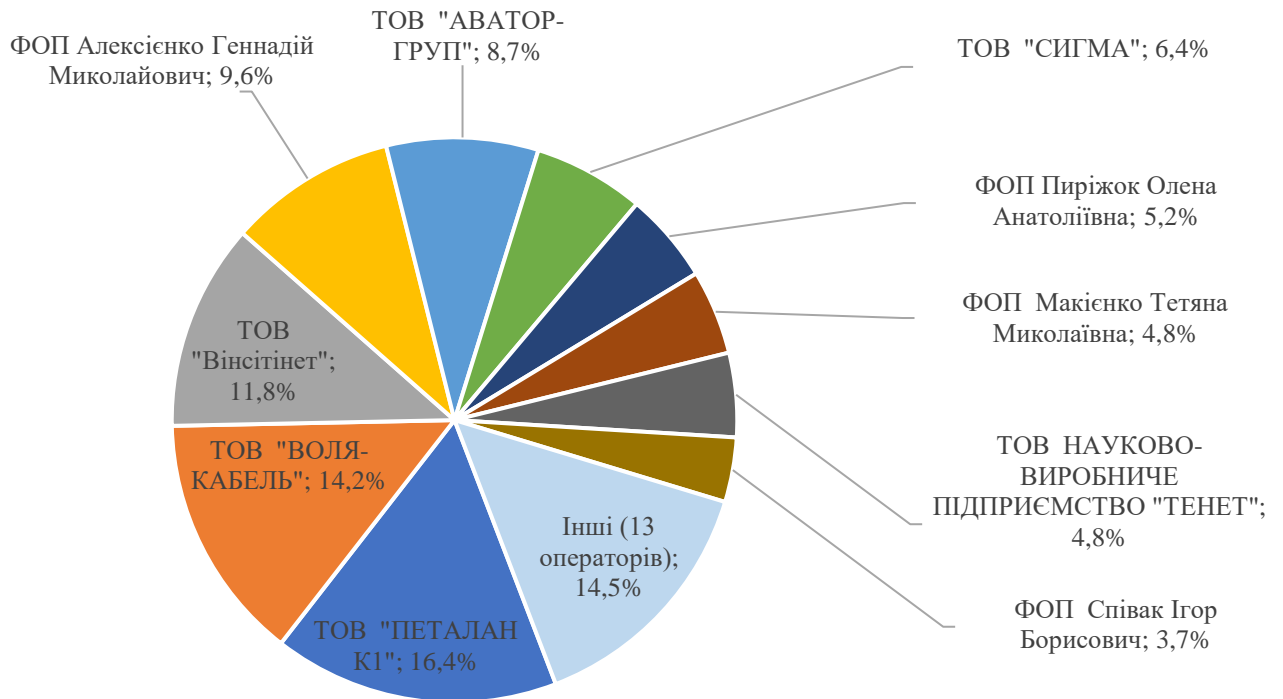
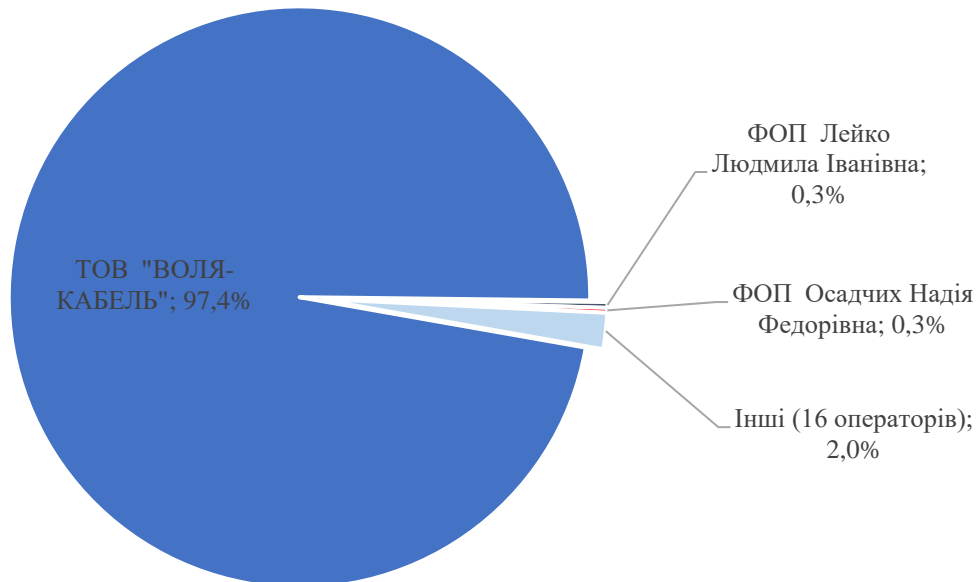
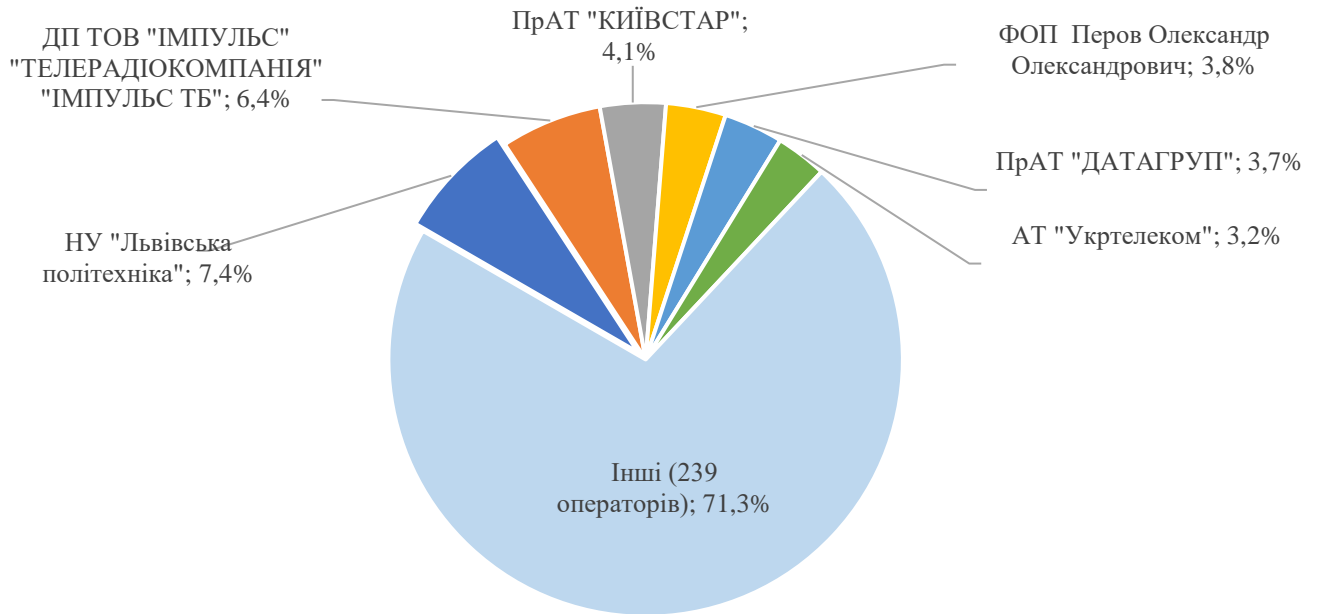

Рисунок 8: Частки найбільших операторів в розрізі інфраструктури ШСД за технологією DOCSIS 3.0/3.1 станом на 1 липня 2021 року

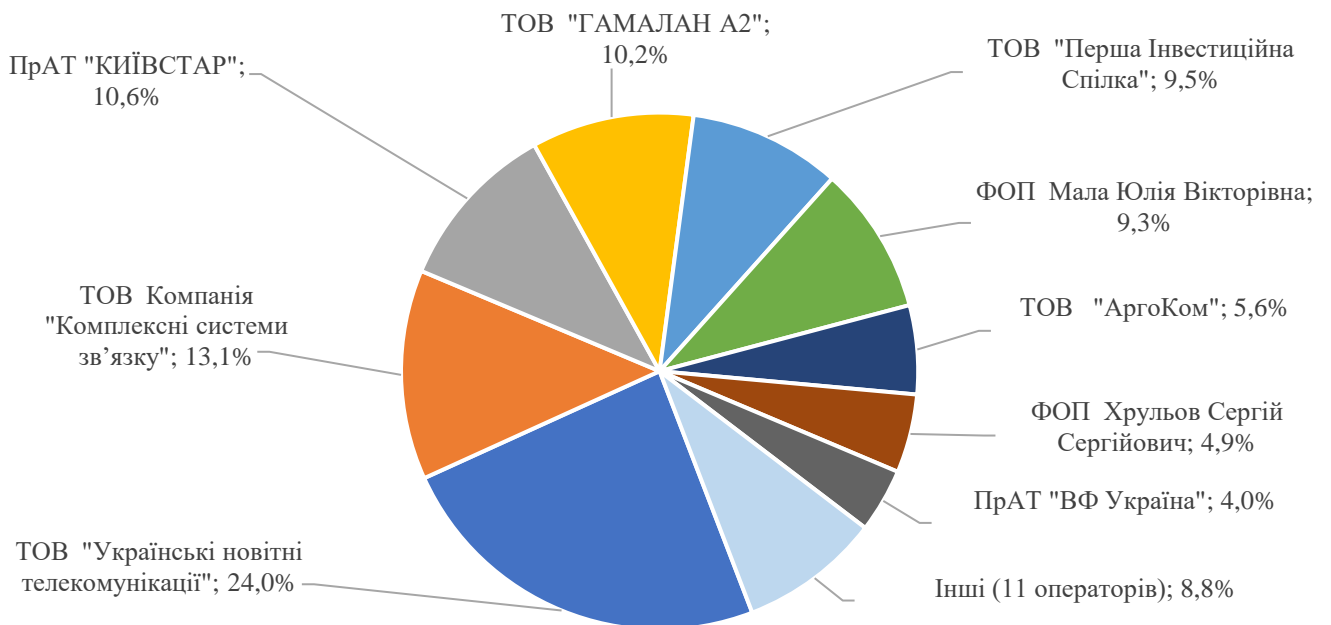
ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ» — не тільки один із найбільших операторів послуг ШСД за технологією FTTB, але й найбільший оператор послуг ШСД за технологією DOCSIS (DOCSIS before 3.0 – 14,2% та DOCSIS 3.0/3.1 - 97,4%), що пропонує телевізійні послуги та послуги передачі даних. Загальна кількість операторів з технологією DOCSIS before 3.0 – 23, DOCSIS 3.0/3.1 - 19.

Рисунок 9: Частки найбільших операторів в розрізі інфраструктури ШСД за технологією Ethernet LAN станом на 1 липня 2021 року

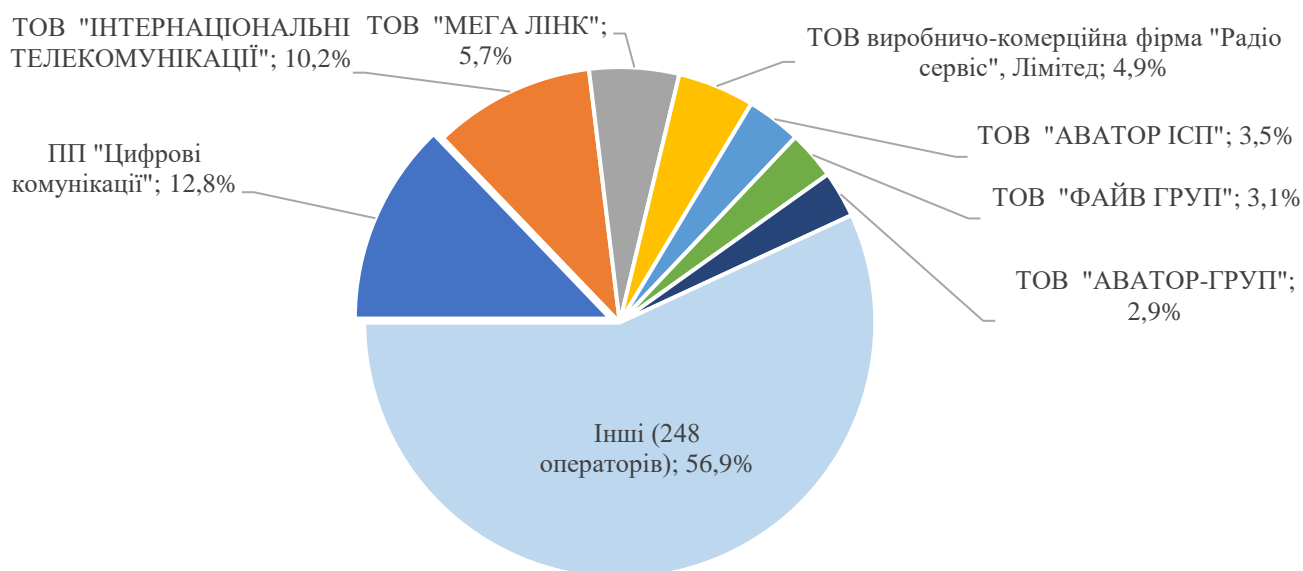
Загальна кількість операторів з технологією Ethernet LAN – 245.

Рисунок 10: Частки найбільших операторів в розрізі інфраструктури ШСД за технологією FWA станом на 1 липня 2021 року

Найбільший оператор послуг ШСД за технологією FWA - ТОВ "Українські новітні телекомунікації" з часткою 24%. Загальна кількість операторів послуг ШСД за технологією FWA незначна - 20.

Рисунок 11: Частки найбільших операторів в розрізі інфраструктури ШСД за технологією WiFi станом на 1 липня 2021 року

Найбільші оператори послуг ШСД за технологією WiFi - ПП "Цифрові комунікації" та ТОВ "ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ" з частками 12,8 та 10,2% відповідно. Загальна кількість операторів послуг ШСД за технологією WiFi - 255.

Роздрібний широкосмуговий доступ надається не тільки у фіксованому місці, але і з використанням мереж мобільного зв'язку. Найбільші оператори мобільного зв'язку в Україні — ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна» та ТОВ «лайфселл». Усі вони надають послуги мобільного зв'язку 4G та попередніх поколінь. В якій мірі фіксовану широкосмугову мережу можна замінити мобільною широкосмуговою, буде проаналізовано на наступній стадії визначення ринку.

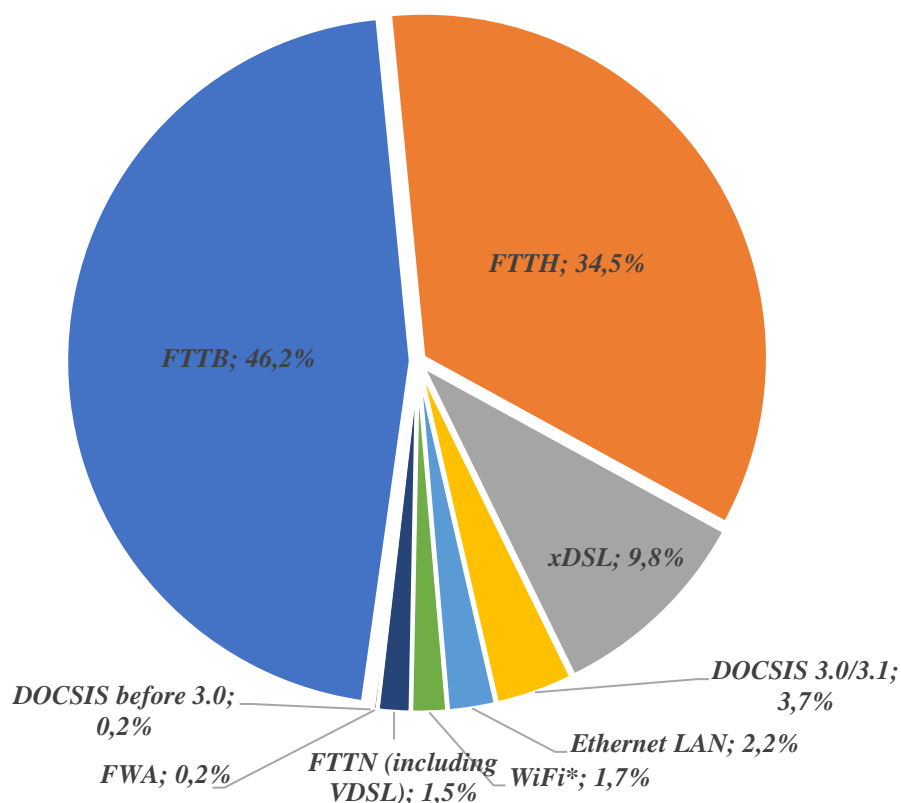
8.3. Поточна структура ринку послуг широкосмугового доступу

Загальний дохід від фіксованого широкосмугового доступу, наданого в Україні у 2020 році, становив 13,48 млрд грн. Загальна кількість ліній фіксованого доступу до мережі Інтернет на кінець 2020 року, становила 7,77 млн., а кількість підключень до мобільного широкосмугового доступу (активні SIM — карти) — 35,5 млн. (15% — за контрактом²⁰, решта — передплачені картки). Кількість підключень до мобільного широкосмугового доступу більша за фіксовану. Це пов'язано з тим, що фіксований широкосмуговий доступ зазвичай використовується домогосподарствами, тоді як мобільний широкосмуговий доступ — окремими споживачами.

Частки послуг фіксованого ШСД наданих операторами за технологіями, станом на 1 липня 2021 року, представлено на Рисунок 12.

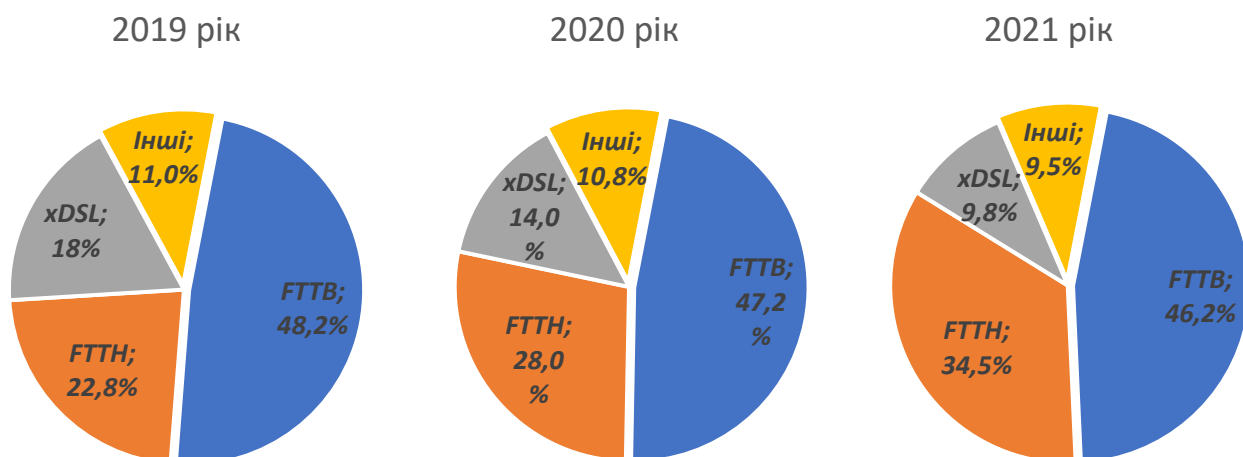
²⁰ Помічено, що кількість активних абонентів(карток SIM) мобільного зв'язку зростає.

Рисунок 12: Частки послуг фіксованого широкосмугового доступу за технологіями на 1 липня 2021 року

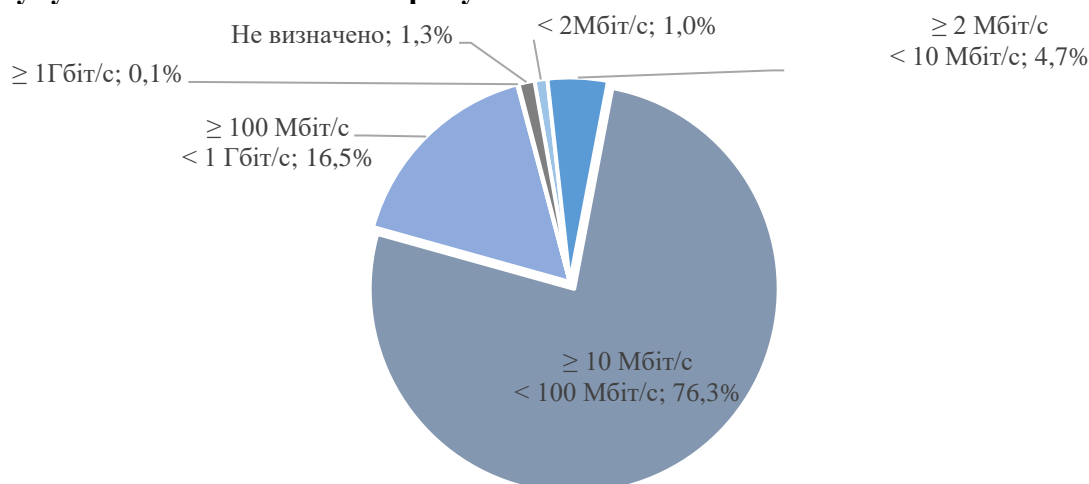
Найпопулярніші мережеві архітектури в Україні: FTTB — 46,2% та FTTH — 34,5% усіх фіксованих широкосмугових з'єднань. Станом на 1 липня 2021 року частка NGA (FTTB, FTTH, FTTN (включно з VDSL) та DOCSIS 3.0/3.1) сягнула 86,1%. Чим популярніші мережі NGA, тим легше і швидше забезпечити кінцевим споживачам вищу швидкість передачі даних.

Рисунок 13: Розподіл часток послуг фіксованого широкосмугового доступу за технологіями за 2019-2021 роки

Частки розподілу швидкості передавання даних фіксованого широкосмугового доступу станом на 1 січня 2021 року див. Рисунок 14.

Рисунок 14: Розподіл швидкості передавання даних фіксованого широкосмугового доступу станом на 1 січня 2021 року

У цілому 93% усіх абонентів фіксованого широкосмугового доступу в Україні отримують швидкість передавання даних вище 10 Мбіт/с. Найпопулярніший сегмент швидкості — від 10 Мбіт/с до 100 Мбіт/с — 76,3% усіх активних широкосмугових з'єднань. Розподіл швидкості передавання даних фіксованого широкосмугового доступу в різних регіонах див. у Таблиці 1.

Таблиця 1: Розподіл швидкості передавання даних фіксованого широкосмугового доступу в різних регіонах України станом на 1 січня 2021 року

Регіон	< 2 Мбіт/с	≥ 2 Мбіт/с < 10 Мбіт/с	≥ 10 Мбіт/с < 100 Мбіт/с	≥ 100 Мбіт/с < 1 Гбіт/с	≥ 1 Гбіт/с	Не визначено
Загальна частка по Україні	1,0%	4,7%	76,3%	16,5%	0,1%	1,3%
Вінницька	0,2%	5,4%	76,3%	17,5%	0,0%	0,6%
Волинська	0,0%	2,9%	77,6%	18,6%	0,1%	0,8%
Дніпропетровська	1,2%	4,3%	82,6%	11,2%	0,0%	0,6%
Донецька	0,3%	3,1%	91,7%	4,5%	0,0%	0,4%
Житомирська	0,1%	3,8%	90,0%	5,5%	0,0%	0,6%
Закарпатська	0,0%	5,0%	90,8%	3,4%	0,0%	0,7%
Запорізька	1,0%	5,0%	75,9%	17,0%	0,0%	1,1%
Івано-Франківська	2,1%	4,1%	79,3%	13,6%	0,1%	0,9%
Київська	1,6%	1,9%	80,1%	15,8%	0,0%	0,6%
Кіровоградська	0,1%	6,5%	82,9%	9,9%	0,0%	0,7%
Луганська	7,2%	12,9%	77,7%	1,7%	0,0%	0,5%
Львівська	0,4%	4,9%	80,1%	13,8%	0,1%	0,6%
Миколаївська	0,3%	9,0%	79,1%	10,6%	0,0%	1,0%
Одеська	0,1%	3,2%	90,7%	3,6%	0,1%	2,4%
Полтавська	0,0%	5,2%	70,6%	23,1%	0,0%	1,1%
Рівненська	2,6%	4,4%	76,6%	15,8%	0,0%	0,6%
Сумська	0,3%	7,7%	78,6%	12,8%	0,0%	0,6%
Тернопільська	0,3%	4,6%	86,2%	8,2%	0,1%	0,6%
Харківська	0,3%	3,6%	57,0%	37,4%	0,3%	1,4%
Херсонська	0,4%	7,7%	69,9%	20,4%	0,0%	1,6%
Хмельницька	0,4%	5,4%	76,8%	16,8%	0,1%	0,6%
Черкаська	0,9%	4,0%	83,8%	10,1%	0,0%	1,2%
Чернівецька	3,0%	5,8%	80,5%	9,9%	0,0%	0,8%
Чернігівська	0,0%	3,0%	90,1%	6,0%	0,0%	0,9%
м. Київ	2,6%	5,8%	51,0%	36,6%	0,4%	3,5%

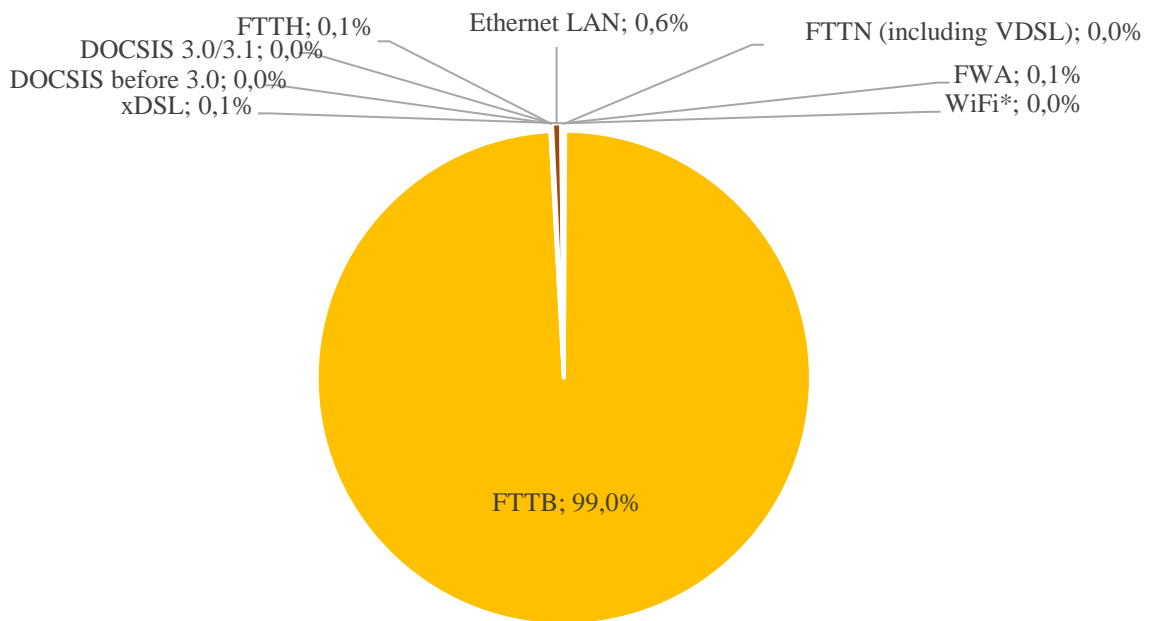
Зелений і помаранчевий кольори в Таблиці 1 вказують на найбільшу частку в певному сегменті швидкості послуг ШСД. Зелений колір являє собою найвищу частку швидкості в сегменті швидкості 10 Мбіт/с і вище, помаранчевий колір — найбільшу частку швидкості в сегменті швидкості нижче 10 Мбіт/с. Що стосується найвищої швидкості (100 Мбіт/с і вище), то найбільш розвинені такі: місто Київ (36,6%), Харківська (37,4%), Полтавська (23,1%), Херсонська (20,4%) та Волинська (18,6 %) області. Найвища частка швидкості, наданої нижче 10 Мбіт/с, припадає на, Луганську (12,9%), Миколаївську (9,0%), Сумську (7,7%), Херсонську (7,7%) та Кіровоградську (6,5%) області.

Загальна оцінка технологій, задіяних ПрАТ «Київстар»

Надання послуг ШСД ПрАТ «Київстар» в основному базується на технології FTTB, що складає 99% від всього фіксованого ШСД оператора (див. Рисунок 16).

Рисунок 16: Поширення технологій, наданих ПрАТ «Київстар» на 1 липня 2021 року

Останній час ПрАТ «Київстар» невпинно зміцнює свої позиції на українському ринку. Загальна кількість фіксованого ШСД, який надає ПрАТ «Київстар», зросла на 11,3% у 2021 році порівняно з 2020 роком за рахунок FTTB — основної технології ПрАТ «Київстар».

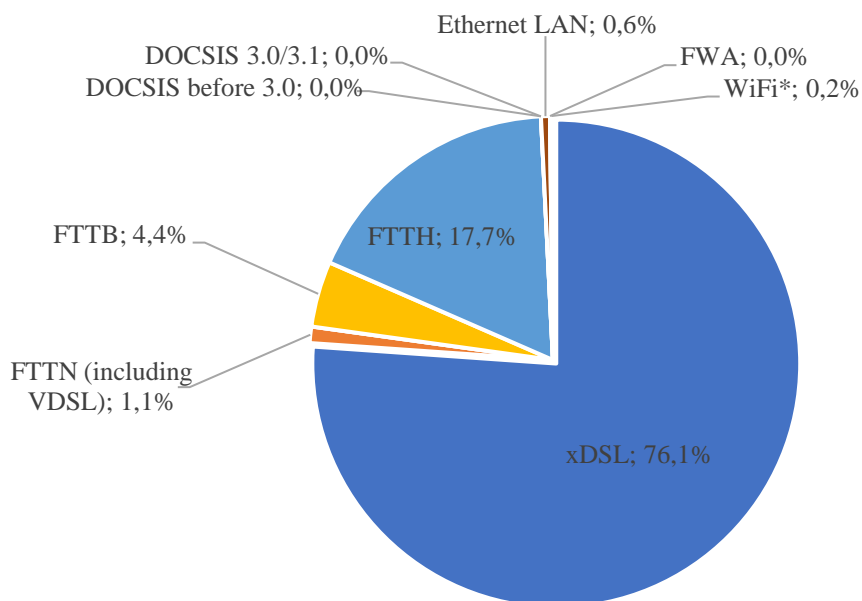

Загальна оцінка технологій, задіяних АТ «Укртелеком»

АТ «Укртелеком» — 76,1% усього фіксованого ШСД оператора базується на технології xDSL (див. Рисунок 15).

На відміну від ПрАТ «Київстар», історичний оператор АТ «Укртелеком» втрачає свої позиції на українському ринку ШСД. Загальна кількість ліній фіксованого широкопasmового доступу, які надає АТ «Укртелеком» зменшилася на 16,5% у 2021 році у порів'янні з 2020 роком. Загалом спостерігається поступове скорочення кількості ліній на базі технології xDSL та збільшення широкопasmових з'єднань на основі FTTN.

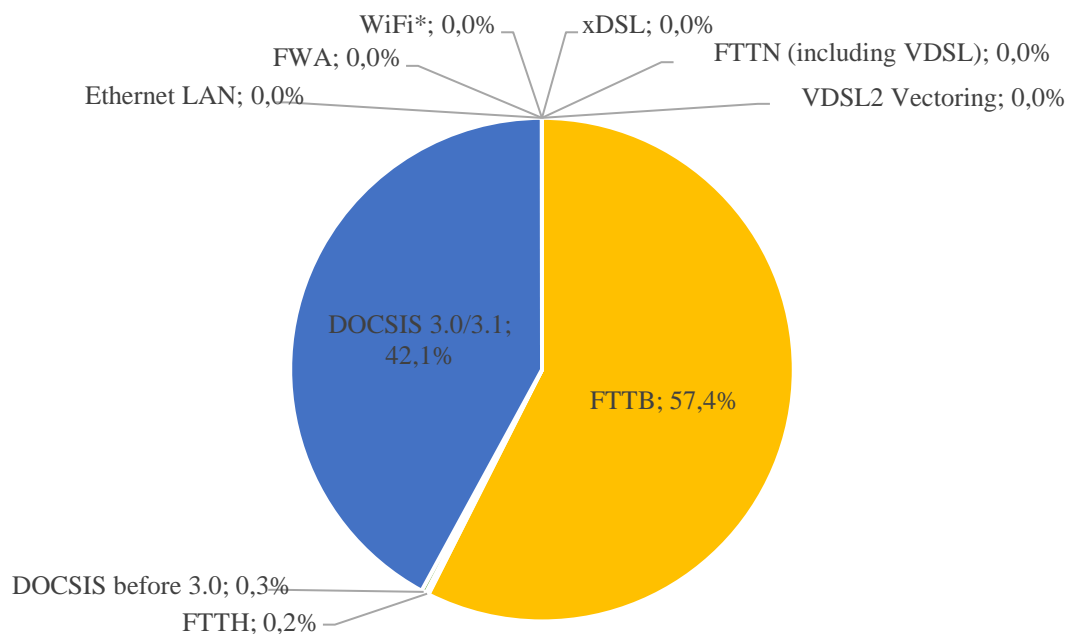
Рисунок 15: Поширення технологій, наданих АТ «Укртелеком» станом на 1 липня 2020 року

Загальна оцінка технологій, задіяних ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ».

ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ» — є третім по кількості послуг ШСД оператор в Україні. В основному забезпечує ШСД за технологіями FTTB — 57,4% та DOCSIS 3,0/3,1 — 42,1% від всього фіксованого ШСД оператора (див. Рисунок 17).

Рисунок 17: Поширення технологій, наданих ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ» на 1 липня 2021 року

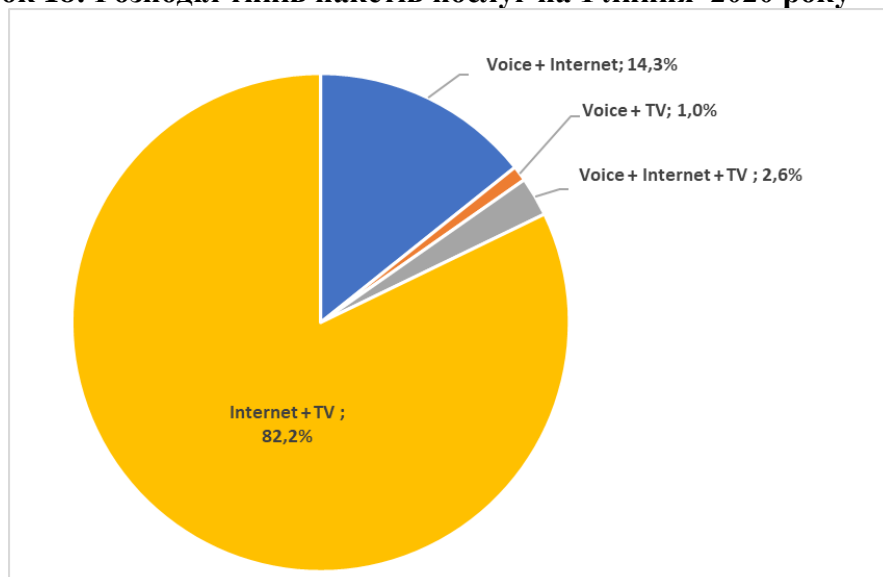

Загальна кількість фіксованого ШСД, які надає ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ», зменшилась на 7% у 2021 році порівняно з 2020 роком. Відбулось зменшення ліній ШСД які побудовані на технологіях DOCSIS 3.0/3.1 та FTTB.

Пакетні пропозиції

Фізичні особи, як побутові споживачі, а також окремі юридичні особи, як правило, купують пакети послуг, які є комбінованими пропозиціями, що включають кілька різних видів послуг (зазвичай у поєднанні двох чи трьох), наприклад, голосові, Інтернет та телебачення. Щоб визначити схему використання споживачів, дивіться розподіл типів пакетів послуг на 1 липня 2020 року за даними 9 найбільших операторів на Рисунку 18.

Рисунок 18: Розподіл типів пакетів послуг на 1 липня 2020 року

Можна зробити висновок, що найпопулярніший пакет послуг — це фіксований широкопосмуговий доступ, який надається разом із телевізійними послугами.

9. Визначення відповідного ринку послуг на роздрібному рівні

Відповідний товарний ринок містить усі товари чи послуги, що достатньо взаємозамінні або замінювані з точки зору їх об'єктивних характеристик, цін, цільового використання, умов конкуренції та структури попиту й пропозиції. Продукти чи послуги, які можуть бути взаємозамінні лише у невеликій чи відносній мірі, не є частиною одного ринку. При визначенні відповідного ринку товарів чи послуг, продукти чи послуги, які використовуються споживачами з тією ж метою (кінцеве використання), групуються разом.

Замінність попиту використовується для вимірювання того, наскільки споживачі готові замінити інші послуги чи продукти відповідними послугами чи продуктами. Послуги, що задовольняють потреби кінцевих споживачів, мають надійність, забезпечують турботу про споживачів і співвідношення ціни та якості — основні пріоритети для визначення задоволеності кінцевих споживачів. Замінність на стороні пропозиції вказує на те, чи постачальники, які пропонують один продукт або послугу, переведуть свою лінію виробництва на інший продукт одразу в короткостроковий період. Незважаючи на те, що як попит, так і пропозиція важливі, міжнародна практика досі полягала в тому, щоб більше необхідно зосереджуватися на заміні з боку попиту, а не на заміні з боку пропозиції.

Один із можливих способів оцінити існування будь-якого заміщення попиту та пропозиції — застосування так званого тесту «гіпотетичного монополіста» або тесту SSNIP. Під час цього випробування НРО має знати, що було б, якби відбулося невелике, але значне та неперехідне зростання ціни (від 5 до 10%) на певний продукт чи послугу, припускаючи, що ціни на всі інші товари чи послуги залишаються постійними («відносне зростання цін»)²¹. Інакше кажучи, там, де перехресна цінова еластичність попиту між двома продуктами висока, можна зробити висновок, що споживачі розглядають ці продукти як близькі замітники. Там, де на вибір

²¹ Настанови ІРП, пункт 29.

споживача впливають інші міркування, окрім зростання цін, тест SSNIP не може бути адекватним показником заміни продукту.

Крім того, дані для початку фактичного тесту SSNIP можуть не завжди мати належну доступність, а інші фактори, що впливають на вибір споживача, можуть ризикувати неправильною або спотвореною інтерпретацією цих даних, якщо вони є.

На практиці НРО частіше використовували функціональний аналіз різних послуг та/або технологій. Два продукти можна вважати функціональною заміною, якщо вони фактично служать одній меті та задовольняють однаковий або досить схожий попит. Наприклад, послуги на роздрібному рівні на основі xDSL, DOCSIS та FTTB/H фактично служать меті пропонувати широкосмуговий доступ кінцевим споживачам. Якість (зокрема, пропускна спроможність завантаження та вивантаження) та ціни можуть дещо змінюватись. Щоб вирішити, чи два продукти, які в принципі пропонують однакову функціональність, незважаючи на те, що характеристики продуктів відрізняються, є заміниками, слід провести більш детальну оцінку. Іноді загальний асортимент послуг в різних інфраструктурах значно коливається, але також можна виявити деякі дуже схожі послуги на роздрібному рівні. Часто також можна помітити, що кінцеві споживачі готові платити певну цінову премію за продукт зі значно вищою якістю. Але ця цінова премія часто буде обмеженою. Готовність платити за додаткову якість (зокрема, більшу пропускну здатність) часто буде обмежена, якщо інша доступна базова послуга все ще вважається достатньою для задоволення потреб кінцевого споживача. Таким чином, послуга ШСД на базі технології xDSL з обмеженою пропускну здатністю (наприклад, завантаження на швидкості 10 Мбіт/с) все ще може вважатися достатньою з точки зору кінцевого споживача, якщо ціна на FTTB/H (наприклад, завантаження на швидкості 100 Мбіт/с) вважається занадто високою. Це означає, що технології на основі мідних пар все ще суттєво обмежують цінові можливості технології на основі оптичного волокна. З точки зору кінцевого споживача продукти все ще розглядаються як (недосконалі) замітники. Якби оператор волоконно-оптичного зв'язку надав завищені ціни, кінцеві споживачі відмовилися б від переходу від міді до волокна. З цієї причини в багатьох державах-членах ЄС ціни на найпоширеніші технології на основі міді, DOCSIS та на основі оптичного волокна все ще перебувають у досить вузькому «коридорі» (див. також нижче відповідну концепцію «ланцюжка заміщення»). Якщо функціональний аналіз характеристик товару, включно з цінами, приводить до висновку, що два роздрібні продукти вважаються достатньо схожими з точки зору кінцевих споживачів, можна вважати, що за умов SSNIP кінцевий користувач може перейти з продукту на таку ціну, яка мала би бути значно підвищеною (наприклад, від 5% до 10%) до ціни продукту, а ціна на такий продукт ще залишається незмінною. У цьому випадку НРО може припустити, що тест SSNIP продемонстрував би заміну без проведення фактичних розрахунків.

Визначення ринку не є механічним чи абстрактним процесом. Він вимагає аналізу всіх наявних доказів минулого та поточної поведінки ринку й загального розуміння динаміки цього сектору. Водночас необхідно оцінювати заміність на перспективній основі. Наприклад, оператори в районах, не охоплених технологіями, які можна розгорнути досить швидко і з меншими витратами (порівняно з дровими з'єднаннями), наприклад, FWA та закриті мережі WiFi, можуть розглядати можливості короткострокового виходу на ринок послуг FWA та непублічного WiFi. Такий вихід на ринок та розширення мережі спостерігалися в різних географічних районах у минулому. Це може вказувати на ступінь заміщення з боку пропозиції. Якщо такий вихід на ринок малоімовірний у короткостроковій перспективі, але все ж достатньо ймовірний у довгостроковій перспективі, його можна взяти до уваги як потенційну конкуренцію.

Ланцюжок заміщення

Межі відповідного ринку може бути розширено з урахуванням ланцюга заміщення. Якщо продукти А і С не можна замінити безпосередньо, але продукт В є заміною продукту А, а продукт С — заміною продукту В, продукти А, В і С можуть перебувати на одному товарному ринку.

Враховуючи ризик надмірного розширення сфери застосування відповідного ринку, висновки щодо ланцюга заміщення має бути належним чином обґрунтовано.

Цілком імовірно, що існує ланцюг заміщення попереднього, поточного та нового покоління технологій, тобто технологічна еволюція, яка виправдовувала б об'єднання всіх поколінь технологій на один і той же відповідний ринок продуктів. Беручи до уваги розвиток мереж «волокно-волокно», роздрібний широкосмуговий доступ через FTTN (включно з VDSL) може функціонувати як ланцюг заміщення. Після того як більшість споживачів переходять на інфраструктуру з вищою продуктивністю, група споживачів усе ще може використовувати застарілу технологію. У цьому випадку з урахуванням циклу «прив'язки до звичного» не потрібно визначати надто вузькі ринки.

Одностороння заміна

Якщо продукт В є заміною продукту А, але не навпаки, це називається односторонньою заміною. Зазвичай, але не завжди, це відбувається в разі еволюції різних технологій, де технологічні оновлення забезпечуються кращими характеристиками обслуговування. Хоча існує лише одностороннє заміщення, зазвичай товари А та В утворюють спільний ринок.

9.1. Чи широкосмуговий доступ на основі xDSL, FTTx, DOCSIS та Ethernet LAN формує спільний відповідний ринок на роздрібному рівні?

На роздрібному рівні існує низка варіантів широкосмугового доступу в фіксованому місці, включно з мережами xDSL та можливими оновленнями (FTTx), а також мережами кабельного телебачення, які також було оновлено до DOCSIS 3.0.

xDSL — це мережева технологія доступу з використанням мідного кабелю, яку використовує в Україні переважно АТ «Укртелеком». Із часом частка технології xDSL зменшилася через розгортання мереж FTTx (див. Рисунок 5). Станом на 1 липня 2021 року загальна частка технології xDSL (зазвичай ADSL) становила 9,8%. В Україні наразі 70 операторів використовують xDSL.

Станом на 1 липня 2021 року частка технологій FTTN (включно з VDSL) становила 1,5%, частки FTTB — 46,2% та FTTH — 34,5% (див. Рисунок 12). Технологія VDSL2 Vectoring не використовується. Також, станом на 1 липня 2021 року в Україні було 107 операторів, які використовували FTTN, 1124 операторів, які розгорнули мережі доступу FTTB, і 1974 операторів, які розгорнули мережі доступу FTTH, хоча й нерівномірно по всій території України. Багато операторів, що розгортають мережі доступу FTTB, також мають FTTH — і навпаки. Незважаючи на те, що частка оптоволоконних мереж в Україні переважна, мережі xDSL усе ще відіграють доволі значиму роль у наданні послуг ШСД.

Ethernet LAN - це доступ кабелем Ethernet певної категорії до приміщень кінцевого споживача. Ці лінії доступу зазвичай досить короткі, розгорнуті між двома багатоквартирними будинками або більше, і зазвичай є продовженням оптоволоконних ліній або бездротових мереж. Ethernet LAN часто приєднують до мереж FTTB або FTTH як розширення оптоволоконних ліній, і їх може бути розгорнуто між двома або більше багатоквартирними будинками. Частка технологій мережі Ethernet LAN на 1 липня 2021 року становила 2,2%, що забезпечено розгорнутими мережами Ethernet LAN 245 операторів. Ті оператори, які розгортають мережу Ethernet LAN, зазвичай також розгортають мережі FTTB та FTTH — і навпаки.

Станом на 1 липня 2021 року частка технології DOCSIS до версії 3.0 становила 0,2%, а частка технології DOCSIS 3.0 — 3,7%. До версії 3.0 розгорнуто мережі 23 операторів, які впровадили технологію DOCSIS, і 19 операторів, які впроваджували технологію DOCSIS 3.0/3.1. Як і в інших технологіях, багато з тих операторів, що впроваджують технологію DOCSIS, також розгортають мережеві архітектури FTTB та FTTH.

Кінцеві споживачі вимагають кількох характеристик послуг: конкурентоспроможний рівень цін, наявність необмеженого широкосмугового доступу, що не обмежується під час користування Інтернетом, та якість послуги. Незважаючи на те, що існує кілька параметрів якості

ширококутний доступ на роздрібному рівні, які впливають на стабільність обслуговування і які можна виміряти (швидкість завантаження та вивантаження, втрата пакетів²², затримка сигналу²³ та джиттер²⁴), швидкість завантаження — найважливіший параметр якості, про який інформують кінцеві споживачі. Існує також певна група споживачів, які вимагають потокової передачі відео в якості 4K/UHD або доступу з низькою затримкою для онлайн-ігор.

Якість обслуговування

У той час як застарілі покоління мереж доступу забезпечують невеликі швидкості, оновлення технологій може забезпечити вищі швидкості. На основі даних, отриманих від 9 найбільших операторів станом на 1 липня 2020 року, найширше використовуваний сегмент швидкості²⁵ для xDSL та FTTN (включно з VDSL) становить від 2 Мбіт/с (включно) до 100 Мбіт/с, а для FTTB та FTTH — від 10 Мбіт/с (у тому числі) до 1 Гбіт/с. Найширше використовуваний сегмент швидкості для локальної мережі Ethernet — від 2 Мбіт/с (включно) до 100 Мбіт/с. DOCSIS 3.0 — це оновлення технології DOCSIS, що має потенціал для забезпечення вищих швидкостей. На основі даних, отриманих 1 січня 2020 року (форма 6-P звітності), та інформації, доступної в Інтернеті (тобто веб-сторінки оператора Товариство з обмеженою відповідальністю «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ» та <https://x-city.ua>), найпоширеніша швидкість, що надається через DOCSIS, — до 100 Мбіт/с (у тому числі).

Швидкості, надані у версії DOCSIS до 3.0, можуть бути більш порівнянними з xDSL. Швидкості, надані через DOCSIS 3.0, можуть бути більш порівнянними зі швидкістю, наданою через FTTN та FTTB у деяких випадках. Швидкості, що надаються через мережу Ethernet LAN, швидше можна порівняти з FTTN. FTTH може забезпечити найвищу пропускну здатність, оскільки волокно було розгорнуто до приміщень кінцевого споживача. FTTN (включно з VDSL, якщо він розгортається), FTTB та FTTH (включно з GPON) — це технологічна еволюція мідних мереж, і з точки зору функціональної заміни FTTN може виступати як елемент ланцюга заміщення, але вона не відіграє значимої ролі в українському ринку ширококутний доступу.

Хоча в деяких країнах мережі кабельного телебачення можуть бути більш розвиненими та розгорнутими у більших масштабах порівняно з іншими, в Україні технологія DOCSIS відіграє порівняно незначну роль (частка технологій — 3,9% станом на 1 липня 2021 року). Надання послуг з роздрібний ширококутний доступу з використанням DOCSIS розвивалося паралельно з мережами xDSL та FTTx. Мережі кабельного телебачення було розгорнуто з використанням гібридних коаксіально-волоконних мереж (HFC). Коаксіальний кабель — кабель із співвіднесеними мідними провідниками, він фізично міцніший і краще ізольований порівняно з класичною витотою мідною парою. На відміну від мідних пар, коаксіальний сегмент зазвичай використовують кілька споживачів, що може призвести до падіння швидкості в піковий час. Топологія та технології мереж кабельного телебачення відрізняються, але всі вищезгадані архітектури/технології мережі забезпечують порівняно стабільний ширококутний доступ і можливість також пропонувати голосові та телевізійні послуги.

Умови оплати послуг

Послуги з ширококутний доступу на роздрібному рівні за технологіями xDSL, FTTx, Ethernet LAN та DOCSIS оплачуються за попередньою домовленістю з мережевим оператором, може бути «післяплата» або «передплата».

22 Коефіцієнт втрати пакетів — це параметр, який вимірює кількість втрачених пакетів щодо загальної кількості переданих пакетів.

23 Затримка — це параметр, що вимірює проміжок часу між запитом інформації та отриманням інформації.

24 Джиттер — це параметр, який вимірює нерівномірність часової затримки між надсиланням та отриманням пакетів даних.

25 Стосується швидкості, запропонованої на ринку

Пакет послуг

Кінцеві споживачі в Україні користуються не лише послугами з широкосмугового доступу на роздрібному рівні, а й пакетні послуги. Найпопулярніший пакет послуг, що надається 9 найбільшими операторами, — широкосмуговий доступ у комплекті з телевізійними послугами — 82,2%, на 1 липня 2020 року від усіх доступних пакетів.

Найбільш затребуваний пакет послуг (роздрібний широкосмуговий доступ у комплекті з телевізійними послугами) може надаватися за технологіями xDSL, FTTx, Ethernet LAN та DOCSIS.

Історично перші оператори, які почали надавати телевізійні послуги в Україні, — це кабельні оператори, що пропонують телебачення та фіксований широкосмуговий доступ як можливе доповнення. Виходячи з конкуренції, інші оператори також почали розробляти власні платформи для надання телевізійних послуг кінцевим споживачам.

Ціноутворення

АТ «Укртелеком», а також інші оператори пропонують різні ціни залежно від географічної зони. Ціни АТ «Укртелеком» багато в чому відрізняються залежно від наданої швидкості. Вони також можуть відрізнятися залежно від того, чи було надано фіксований широкосмуговий доступ у багатоквартирному будинку — чи в приватному будинку. Ціни АТ «Укртелеком» у різних географічних районах див. у Таблиці 2.

Таблиця 2: Ціни АТ «Укртелеком», запропоновані в різних географічних районах на основі різних швидкостей, грн на місяць²⁶

Район	20 Мбіт/с		50 Мбіт/с		100 Мбіт/с		200 Мбіт/с		1 Гбіт/с
	мін.	макс.	мін.	макс.	мін.	макс.	мін.	макс.	
Район 1	130	180	110	130	130	150	155	175	290
Район 2	170	200	130	175	150	185	175	210	
Район 3	230	230	170	180	200	200	210	235	
....			175	200	220	220	235	270	
....			180	210	235	235	270	290	
....			200	230			290		
....			210						
....			230						

Таблиця 2 ілюструє вартість послуг в різних географічних районах. Найнижча запропонована вартість послуг становить 110 грн (3,29 євро), а найвища — 290 грн (8,67 євро). У межах одного сегмента швидкості вартість послуг може значно відрізнятися (різниця може становити від 28% до 87%). Схожі відмінності спостерігаються майже у всіх діапазонах швидкості надаваних послуг (крім 1 Гбіт/с).

Хоча ціни, що застосовуються оператором АТ «Укртелеком», варіюються в різних географічних районах, вони значно нижчі за середні по ЄС (12-30 Мбіт/с-20,35 євро, 30-100 Мбіт/с-22,17 євро, 100+Мбіт/с-30,49 євро, 200+Мбіт/с-36,36 євро)²⁷. Цінову поведінку буде оцінено на пізнішому етапі, щоб оцінити конкурентні обмеження, із якими стикається АТ «Укртелеком» як історичний оператор (див. розділ 10.2.2).

Згідно з даними з веб-сторінок операторів, поширена практика — встановлення цін на швидкості, а не на основі наданих технологій. Для порівняння цін, виходячи з ринкових швидкостей найбільших операторів (надають послуги на базі xDSL, FTTx та DOCSIS), було взято за географічну територію як приклад м. Київ (див. Таблицю 3).

²⁶ Станом на 2020 рік

²⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/mobile-and-fixed-broadband-prices-europe-end-2019>

Таблиця 3: Порівняння цін на основі продажу швидкості найбільших операторів (надають послуги на базі xDSL, FTTx та DOCSIS)²⁸

Київ, грн/місяць	АТ «Укртелеком»	ПрАТ «Київстар»	ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ»	ПрАТ «Датагруп»	ТОВ "ФРІНЕТ" (ОЗ)
20 Мбіт/с	130 — 180				
50 Мбіт/с	130 — 180				149
100 Мбіт/с	150	100 — 200	99 — 199	99-169	1
200 Мбіт/с	175		235		
1 Гбіт/с	290				299
ТБ окремо	99 — 249	40-350			
Пакет Інтернет+ТБ			99 — 369		219-225

Таблиця 3 ілюструє різні ціни залежно від оператора. Чим вища швидкість, тим дорожчий широкопasmовий доступ. Щойно технології буде оновлено, кінцеві споживачі можуть замінити старіші технології та вибрати вищі швидкості серед різних операторів. Також можна помітити, що ціни в Києві перебувають у наближеному діапазоні, якщо розглядати одну і ту саму категорію швидкості. Крім того, цінові кроки між сусідніми категоріями швидкості відносно низькі. Ціни категорій 20 Мбіт/с і 50 Мбіт/с, схоже, зовсім не відрізняються. Навіть ціни на 100 Мбіт/с не дуже відрізняються від цін 50 Мбіт/с, а в деяких випадках можуть бути навіть нижчими. Із огляду на ідентичну основну функціональність (широкопasmовий доступ до Інтернету), схожі характеристики послуг та ціни, найактуальніші послуги ринку на роздрібному рівні широкопasmового доступу можна розглядати як замітники. Цінова премія за 200 Мбіт/с також відносно невелика з огляду на покращену якість послуги та, очевидно, її ціноутворення стримується послугами категорії 100 Мбіт/с. Тому така послуга також є частиною визначення ринку, незалежно від того, за якою технологією фіксованої мережі вони постачаються. Для категорії 1 Гбіт/с вимагається значна цінова премія. Але це не можна вважати явним доказом розриву ланцюга заміни. Попит і споживання послуги 1 Гбіт/с все ще відносно низькі, і значна цінова премія на продукти з провідними характеристиками з точки зору якості зазвичай спостерігається також у державах-членах ЄС. Часто попит буде розвиватися лише у відповідних кількостях, якщо ціни на таку послугу з часом знизяться, як це можна було спостерігати раніше з послугами 50 Мбіт/с та 100 Мбіт/с, коли вони нещодавно надійшли на ринок. Коли на ринок надходить розширений продукт, оператори часто намагаються отримати вигоду від більшої готовності платити так званих груп споживачів, що розпочали перше використання. Ціноутворення також може бути спрямовано на бізнес — споживачів, які також можуть реагувати менш чутливо на ціни порівняно зі споживачами масового ринку. Таким чином, послуга 1 Гбіт/с також включено до ринку на роздрібному рівні.

Підбиваючи підсумок, можна припустити, що з огляду на зростання цін (наприклад, від 5 % до 10 %) на один товар, значна кількість покупців перейде на аналогічні товари, пропоновані конкурентами, якщо ціни на останній залишаться незмінними. Тому перевірку SSNIP можна вважати виконаною для цих продуктів.

Як згадувалося раніше, заміність із боку пропозиції вказує на те, чи постачальники, які пропонують один продукт або послугу, переведуть свою лінію виробництва на інший продукт найближчим часом у короткостроковому періоді. Оскільки заміщення з боку попиту вже спостерігається, то немає необхідності надалі аналізувати заміщення з боку пропозиції. Заміну з боку пропозиції може бути використано для розширення визначення ринку, яке дається лише після погляду на сторону попиту. Може бути включено інші послуги, яких ще немає у складі ринку (наприклад, якщо оператори мобільних мереж іще не мають послуг, які можуть розглядатися як замітники з точки зору попиту, але, імовірно, зможуть розробити відповідні замітники в короткостроковій перспективі, і тому можуть вийти на ринок у короткостроковій перспективі). Попри те, що вище вже було встановлено, що послуги доступу зі швидкістю 1

Гбіт/с можна вважати частиною визначення ринку, де вже розглядається обмеження ціноутворення, що впливає з інших продуктів на роздрібному рівні, у будь-якому випадку слід включити лінії доступу, що пропонують послугу 1 Гбіт/с. Послугу доступу зі швидкістю 1 Гбіт/с може бути запропоновано лише через мережі FTTH/V, або в деяких випадках через мережі DOCSIS 3.1 (що вимагає достатнього розгортання волокна в архітектурі HFC). Очевидно, що в такій інфраструктурі також може бути запропоновано послуги на роздрібному рівні зі швидкістю 20 Мбіт/с, 50 Мбіт/с, 100 Мбіт/с або 200 Мбіт/с у дуже короткий термін. Насправді в мережах FTTH/V такі послуги часто пропонуються паралельно і за схожими цінами порівняно з аналогічними послугами, що пропонуються в інших технологіях доступу.

Оператори кабельного телебачення та оператори, які надають послуги через Ethernet LAN, можуть оновити свої мережі до архітектури типу FTTH. В Україні ті оператори, які надають послуги з роздрібного широкосмугового доступу через DOCSIS або Ethernet LAN, також розгортають мережеву архітектуру типу FTTx, що вказує на можливість заміни.

Широкосмуговий доступ на основі xDSL, FTTx та DOCSIS та Ethernet LAN утворює загальний ринок послуг широкосмугового доступу на роздрібному рівні. Існує односторонність заміни як з боку попиту, так і з боку пропозиції (але не навпаки), тобто від старих технологій до модернізації та новіших технологій.

9.2. Чи слід широкосмуговий доступ на основі бездротових та інших технологій фіксованої мережі включити до ринку послуг широкосмугового доступу на роздрібному рівні?

Фіксований бездротовий доступ (FWA) — це бездротова технологія, яку використовують альтернативні оператори в Україні для забезпечення фіксованого широкосмугового доступу до 100 Мбіт/с і вище.

Ця технологія вважається альтернативою дротовому доступу й доступна в Україні протягом уже багатьох років, що додатково може використовуватися в місцях, де кабельні технології недоступні з технічних і економічних причин. Це рішення дозволяє забезпечити фіксований широкосмуговий доступ також до промислових парків, будівельних майданчиків і ферм, розташованих відносно далеко від населених пунктів.

Приклади забезпечення широкосмугового доступу за допомогою FWA:

1) Оптично-волоконний кабель (також може бути мідний кабель або радіозв'язок), підключений до обладнання передавальної антени, яка може бути розташована на даху будівлі або на вежі. Від цієї антени інформація передається в обох напрямках бездротовим шляхом на приймальну антену приватного будинку або офісу, що може бути на відстані 1–10 км. Таким чином широкосмуговий доступ може бути надано приблизно 10 приватним будинкам або офісам.

2) Оптично-волоконний кабель (також може бути мідний кабель або радіозв'язок), підключений до обладнання передавальної антени, яка може бути розташована на даху будівлі або на вежі. Із цієї антени інформація передається в обидва боки бездротовим способом на приймальну антену багатоквартирного будинку. Потім інформація передається від приймальної антени до точки доступу (квартири) кінцевого споживача через мідний кабель певної категорії Ethernet. Таким чином можна забезпечити широкосмуговий доступ приблизно до 5 квартир і більше.

Станом на 1 липня 2021 року в Україні було зареєстровано 20 операторів, які надають кінцевим споживачам фіксований широкосмуговий доступ за допомогою FWA. У багатьох випадках ці оператори також мають власні мережі FTTH, у деяких випадках також FTTH. Частка технологій FWA на 1 липня 2021 року дуже мала — 0,2%. На основі даних, отриманих від 9 найбільших операторів 1 липня 2020 року, найширше використовуваний сегмент швидкості — від 2 Мбіт/с (включно) до 100 Мбіт/с, що швидше можна порівняти з xDSL, VDSL, а також DOCSIS. Швидкість також може сягати 100 Мбіт/с й навіть вище, тому що в багатьох випадках до передавальної антени підключається оптоволоконний кабель, а відстань (бездротова) до приймальної антени може бути коротка.

FWA в Україні надається не тільки приватним споживачам, а й підприємствам. Якщо споживачами є приватні особи, то фіксований широкопasmовий доступ призначено для домогосподарств, а не для окремих кінцевих споживачів. Якщо вони є юридичними особами, то фіксований широкопasmовий доступ надається до офісів, торгових центрів, промислових територій, комерційних приміщень тощо.

Параметри якості широкопasmового доступу цієї технології можна охарактеризувати як відносно стабільні. Однак вони можуть погіршитися залежно від погодних умов (сніг, дощ тощо). Через це швидкість передавання даних може бути нижчою за максимальну пропускну здатність бездротової лінії. Однак сучасні технології передачі радіозв'язку забезпечують практично однакову якість обслуговування. Важливо правильно вибрати передавальне обладнання та розрахувати параметри радіолінії. Можна припустити, що заміненість може бути обмежена лише в окремих випадках, коли безпека переданої інформації дуже важлива.

Ще один приклад забезпечення фіксованого широкопasmового доступу — розгортання бездротової технології з використанням непублічних WiFi частот 2,4 ГГц і 5 ГГц. Може використовуватися бездротова «точка — точка» Wi-Fi 5 ГГц для передавання даних як елемент транспортної мережі, а потім за принципом «точка – багато точок» реалізовуватися місцева безпроводова мережа доступу WiFi 2,4 ГГц для локального доступу кінцевих споживачів. Точки доступу WiFi для громадського доступу виключаються з оцінювання.

Станом на 1 липня 2021 року в Україні налічується близько 255 операторів, які надають кінцевим споживачам фіксований широкопasmовий доступ за допомогою закритих мереж WiFi 2,4 ГГц та 5 ГГц. У більшості випадків ці оператори також розгортають власні мережі FTTB та FTTH та Ethernet LAN. Частка технологій становить 1,7%. На основі даних, отриманих від 9 найбільших операторів 1 липня 2020 року, найширше використовуваний сегмент швидкості становить — від 2 Мбіт/с (включно) до 10 Мбіт/с, що скоріше можна порівняти з xDSL та DOCSIS до версії 3.0. Іноді швидкість також може перевищувати 10 Мбіт/с.

Згідно з веб-сторінками операторів, поширена практика — встановлення цін на основі швидкості, яку можна забезпечити через бездротову мережу. Порівняння цін на основі швидкості продажу найбільших операторів бездротової мережі див. у Таблиці 4.

Таблиця 4: Порівняння цін на основі пропозицій швидкості найбільших операторів FWA та непублічного WiFi²⁹

Швидкість	ТОВ «ІНТЕРНЕТ ПРОВАЙДЕР «ФАЙБЕРЛІНК»	ФОП Мала Юлія Вікторівна	Приватне підприємство "Цифрові комунікації"	ТОВ "Українські новітні телекомунікації"
1 Мбіт/с		105-145		150 — 180
2 Мбіт/с		125-195		300
3 Мбіт/с		150-245	190	160-600
4 Мбіт/с		175-295	230	600
5 Мбіт/с		105-345	290	200-350
7 Мбіт/с				250
10 Мбіт/с	140	155-245	200	300
15 Мбіт/с		205-345	240	
20 Мбіт/с			300	
40 Мбіт/с	160			
60 Мбіт/с	180			
100 Мбіт/с	200			

* Джерело – сайт оператора

Таблиця 4 ілюструє різні ціни залежно від оператора та сегмента швидкості. У цілому ціни зіставні з іншими технологіями. Деякі оператори можуть запропонувати дорожче рішення (до 600 грн на місяць), де швидкість симетрична або швидкість вивантаження перевищує швидкість

²⁹ Станом на 2020 рік

завантаження. Ця пропозиція може вважатися радше винятковою, якщо існує особливий попит (наприклад, від бізнес споживачів) на високу швидкість завантаження. Оператори, що надають фіксований широкопasmовий доступ, також можуть пропонувати послугу телебачення.

Ті оператори, які надають послуги широкопasmового доступу на роздрібному рівні із використанням непублічного WiFi на частотах 2,4 ГГц та 5 ГГц, можуть запропонувати з'їзтовні пропозиції швидкості та ціни в бездротовій мережі. Так ціни, наприклад, у категорії 10 Мбіт/с на бездротовий доступ не відрізняються суттєво порівняно з цінами на послуги зі швидкістю до 20 Мбіт/с, запропоновані оператором АТ «Укртелеком». НКРЗІ робить висновок, що ціни на ці послуги накладають взаємні конкурентні обмеження там, де присутні обидва типи мереж.

Обсяг інвестицій, необхідних для розширення бездротових мереж, менший, ніж, наприклад, у оптичні мережі. У більшості випадків бездротовий зв'язок надається в місцях, де дротові мережі недоступні, що зменшує інвестиційний ризик. Якщо є попит на оптичне волокно, оператори можуть поступово модернізувати свою мережу електронного зв'язку. Однак такі інвестиції не буде зроблені протягом короткого періоду.

Бездротові мережі в Україні все ще часто безпосередньо конкурують із xDSL, а також VDSL і DOCSIS (до версії 3.0) і можуть забезпечувати фіксований широкопasmовий доступ у віддалених районах, якщо оптоволоконні мережі недоступні.

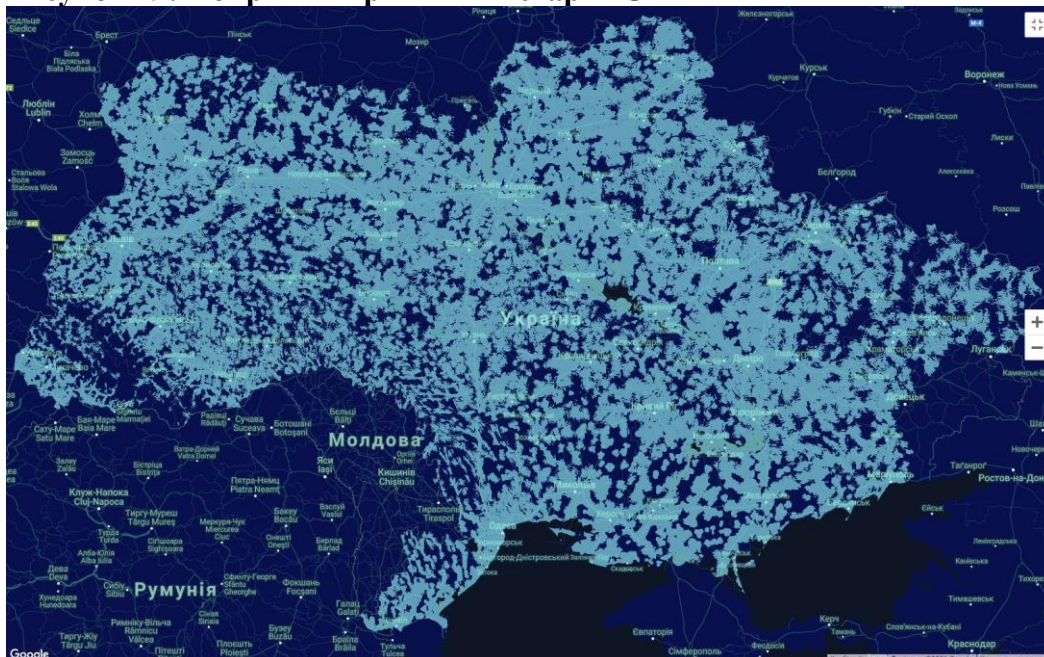
У зв'язку з вищевикладеним, НКРЗІ визначає, що бездротові технології (FWA та непублічний WiFi) є частиною ринку роздрібного широкопasmового доступу.

9.3. Чи слід включати послуги мобільного широкопasmового доступу до ринку послуг широкопasmового доступу на роздрібному рівні?

В Україні є 6 мобільних операторів, які надають мобільний широкопasmовий зв'язок. Найбільші оператори — ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна», ТОВ "лайфселл".

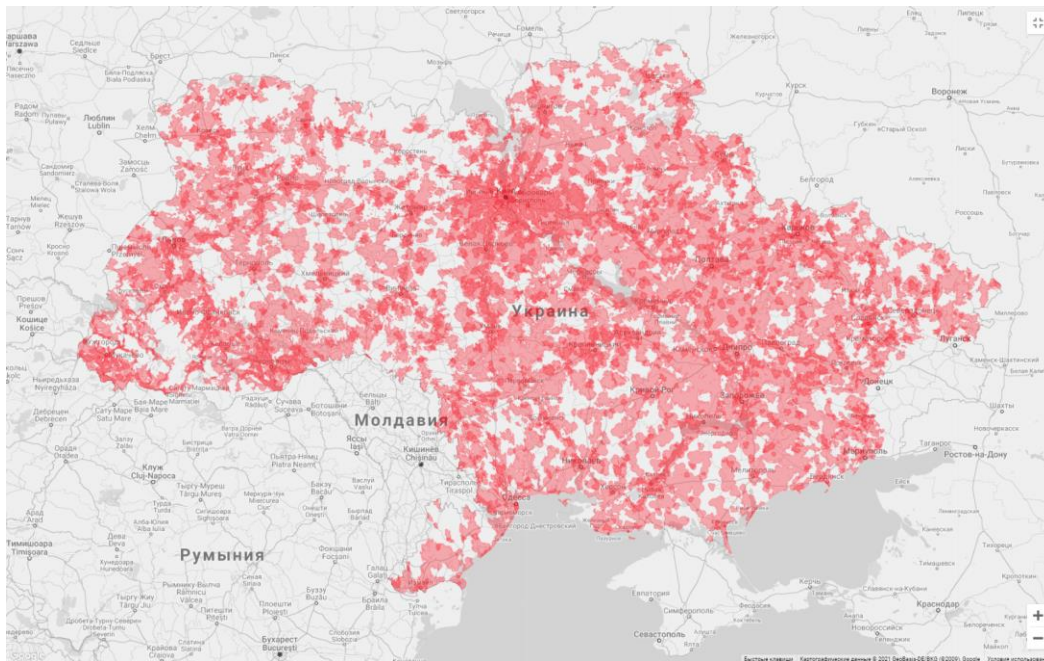
Наразі три оператори мобільного зв'язку впровадили технологію 4G. Однак покриття 4G може бути обмеженим залежно від щільності населення. Див. Рисунки 19, 20 та 21 — скріншоти покриття 4G для найбільших мобільних операторів.

Рисунок 19: Покриття ПрАТ «Київстар» 4G

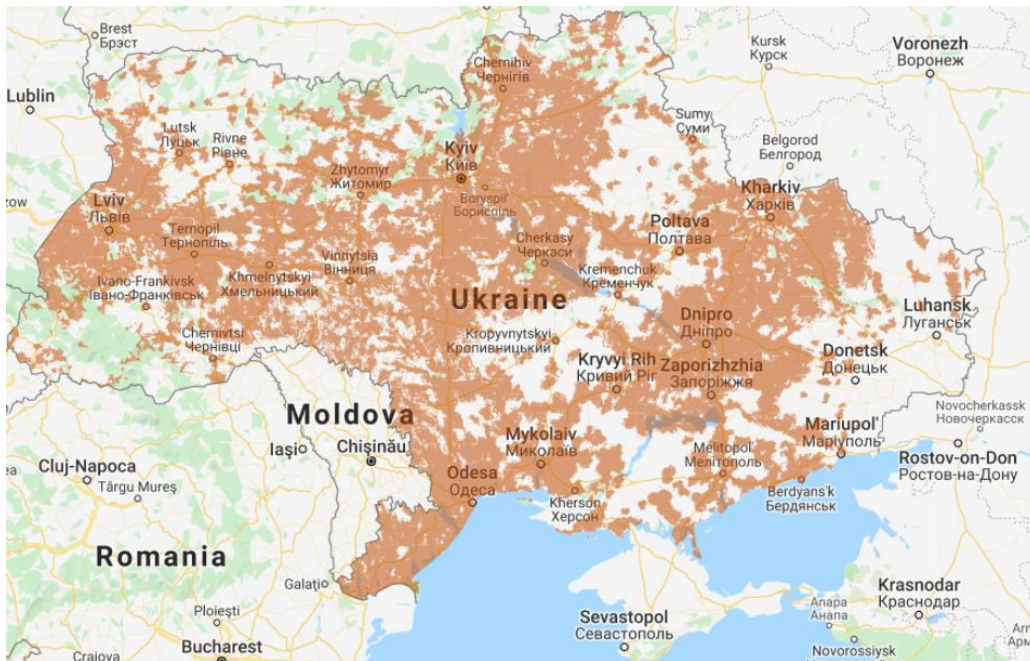
* Джерело – сайт оператора 19.12.2021

Рисунок 20: Покриття ПрАТ «ВФ Україна» 4G

* Джерело – сайт оператора 19.12.2021

Рисунок 21: Покриття ПрАТ «лайфселл» 4G

* Джерело – сайт оператора 19.12.2021

Поки тривають дискусії щодо впровадження 5G, мобільні оператори все ще потребують значних інвестицій у розвиток 4G. Тому розгортання 5G може бути відкладено доти, поки розгортання 4G не набуде подальшого розвитку.

Важливо також наголосити, що придбання частот 4G у тендерах пов'язане із зобов'язаннями щодо покриття. Тому можна вважати, що покриття з 4G значно збільшиться. Після розгортання 4G найближчим часом почнеться розгортання 5G. Покриття мобільного зв'язку зі збільшенням доступності більшої пропускної здатності в довгостроковій перспективі,

ймовірно, накладе певне конкурентне обмеження на застарілу мідну мережу, зокрема в сільській місцевості, де розгортання оптоволокна занадто дороге.

Умови оплати послуг

В Україні послуги мобільного широкосмугового зв'язку можна отримувати як на умовах післяплати (контрактне підключення) або передоплати. Станом на 1 липня 2021 року частка проданих передплачених карток становила 84,8% порівняно з після платними — 15,2%.

Кількість кінцевих споживачів

Кількість кінцевих споживачів (активних місцевих ліній зв'язку) у фіксованій мережі зазвичай відображає кількість домогосподарств (або бізнес-споживачів), які отримують фіксований широкосмуговий доступ. Станом на 1 липня 2021 року було надано широкосмуговий доступ 7,78 млн кінцевим споживачам фіксованої мережі. Кількість кінцевих споживачів у мобільній мережі зазвичай відображає використання мобільного широкосмугового доступу окремими споживачами. Кількість кінцевих споживачів мобільного широкосмугового зв'язку на 1 липня 2021 року становила 36,3 млн. Структура фіксованих та мобільних кінцевих споживачів вказує на те, що кінцеві споживачі, крім фіксованого широкосмугового доступу, також використовують мобільний широкосмуговий доступ.

Різні типи мобільного широкосмугового доступу

Мобільний широкосмуговий доступ можна використовувати на мобільному телефоні, планшеті чи комп'ютері. Середньомісячне споживання даних на смартфонах значно нижче в порівнянні з планшетами або комп'ютерами. Виходячи з даних, отриманих від мобільних операторів³⁰, середньомісячне споживання даних на смартфоні коливається від 7-16 ГБ на одного абонента на місяць, а середньомісячне споживання даних на планшеті чи комп'ютері наприклад у липні 2020 року становило до 60 ГБ на одного абонента на місяць. НКРЗІ вважає, що з огляду на потреби та звички кінцевих споживачів, розмір екрану смартфона, продуктивність і доступність програм, мобільний широкосмуговий зв'язок, що використовується на смартфоні, скоріше доповнює фіксовану мережу, а не замінює.

Мобільні оператори пропонують широкосмуговий мобільний доступ із обмеженою та необмеженою кількістю даних. Можна зробити висновок, що обмежений мобільний широкосмуговий зв'язок не відповідає потребам і надійності кінцевих споживачів із точки зору заміни. Таким чином, обмежена мобільна широкосмугова лінія також не може замінити фіксовану широкосмугову мережу, що є необмеженою з точки зору використання кількості даних.

Якість обслуговування

Незважаючи на те, що технології мобільних мереж нині забезпечують мобільність та покращують досвід роботи споживачів у мобільних мережах, кінцеві споживачі мобільних пристроїв усе ще відчувають перевантаження мережі, особливо в години пік. На швидкість завантаження суттєво впливає діяльність кінцевих споживачів у зоні покриття конкретної базової станції, а це означає, що доступність і стабільність мобільного широкосмугового доступу (незалежно від покоління технологій) може зменшитися у періоди збільшення трафіку. Оскільки все більше споживачів намагаються використовувати одну й ту саму базову станцію, часто виникають перевантаження і в містах, і поза їхніми межами. Перевантаження багато в чому залежать від пропускну здатності конкретної базової станції.

Оскільки ресурси конкретної базової станції розподіляються між кількістю кінцевих споживачів у зоні покриття конкретної базової станції, швидкість завантаження мобільного широкосмугового доступу суттєво змінюється протягом дня з можливими перебоями в

³⁰ Станом на 2020 рік

обслуговуванні. Значно змінна швидкість завантаження не спостерігається у стаціонарних мережах.

Пропускна здатність³¹ мобільної мережі (особливо 4G та 5G у майбутньому) та покриття мережі — ключ до надання послуг вищої якості. Мобільні оператори постійно збільшують пропускну здатність мобільних мереж. Один із можливих способів — розгортання нової базової станції або, як варіант, більшого спектру, що є дефіцитним ресурсом і має обмеження. Незважаючи на те, що розгортання більшої кількості базових станцій і оновлення технологій дозволяють ефективніше використовувати спектр, мобільний широкопasmовий зв'язок менш стійкий порівняно з фіксованим.

Виходячи з оцінки, отриманої від мобільних операторів у липні 2020 року, середня швидкість завантаження може змінюватися залежно від оператора, конкретної географічної зони, часу доби та інших факторів. Середня швидкість завантаження може становити від 7 Мбіт/с до 15 Мбіт/с³².

У години пік середня швидкість завантаження може зменшитися на 25–30%. Швидкість, доступна у фіксованих мережах, залежить від модернізації технології, але загалом швидкість, що надається у фіксованих мережах, вища. Станом на 1 січня 2021 року 92,9% абонентів фіксованого широкопasmового доступу отримали швидкість завантаження, що дорівнює або перевищує 10 Мбіт/с. Технології фіксованого широкопasmового доступу мають значно більший потенціал для забезпечення вищої швидкості порівняно з мобільним широкопasmовим доступом. Оператори в Україні забезпечують не тільки широкопasmовий доступ зі швидкістю до 100 Мбіт/с, а й швидкість до 1 Гбіт/с. Наразі мобільний широкопasmовий доступ на основі поточного покоління мобільних пристроїв (LTE) не має таких можливостей.

Деякі, але не всі оператори в Україні застосовують Політику добросовісного використання (FUP) навіть у разі необмеженого тарифного плану, що зменшує швидкість завантаження після використання певної кількості даних (на день або на місяць). Навпаки, фіксований широкопasmовий доступ пропонує необмежену широкопasmову доступність без встановлення FUP.

Розвиток мобільних мереж в перспективі покращить параметри якості, особливо 5G. Комерційного запуску 5G не очікується раніше, ніж у 2023–2024 роках, оскільки для цього потрібні значні інвестиції.

Розвиток мобільного IPTV

Два оператори вказали, що надають послугу перегляду телебачення на смартфоні або планшеті. Оскільки кінцеві споживачі, окрім широкопasmового доступу, потребують телевізійних послуг, можна зробити висновок, що мобільне телебачення ще на ранній стадії розвитку.

Ціноутворення

Наразі можливості безлімітного мобільного широкопasmового доступу пропонуються в обмеженому масштабі порівняно з усіма активними мобільними послугами й навіть фіксованим широкопasmовим доступом. Незважаючи на те, що НКРЗІ порівнює ціни на широкопasmовий зв'язок у фіксованій мережі з цінами на безлімітний мобільний широкопasmовий зв'язок., послуги мобільного широкопasmового доступу не розглядаються як заміна послуга.

Оператора мобільного зв'язку, пропонують безлімітний мобільний широкопasmовий доступ, і зазвичай ця пропозиція для споживачів смартфонів у пакетах послуг із визначеною кількістю хвилин. Також є можливість отримати SIM -картку для використання мобільного широкопasmового зв'язку на планшеті або комп'ютері.

29 Дані, які можна завантажити й вивантажити

30 Оцінки швидкості завантаження, надані операторами мобільного зв'язку, середні й не відображають падіння швидкості через перевантаження мережі.

Так, ПрАТ «Київстар» пропонує безлімітний мобільний ширококутний зв'язок (разом із голосовими послугами) за 250–500 грн (у Києві) на місяць. ПрАТ «ВФ Україна» пропонує безлімітний мобільний ширококутний зв'язок (разом із голосовими послугами) за 250–1500 грн на місяць. ТОВ «лайфселл» пропонує безлімітний мобільний ширококутний зв'язок (разом із голосовими послугами) від 150-240 грн за 4 тижні. У цілому можна зробити висновок, що безлімітний мобільний ширококутний зв'язок в Україні дорожчий, аніж фіксований.

Із боку постачання, в Україні наразі є один інтегрований оператор фіксованої мобільної мережі ПрАТ «Київстар», що забезпечує як фіксований, так і мобільний ширококутний зв'язок. Однак для тих операторів фіксованої мережі, які не пропонують послуги в мобільній мережі, було б важко розпочати надання ширококутного мобільного доступу в короткі терміни без значних витрат і навпаки. Це вимагало б значних інвестицій у інфраструктуру мережі електронних комунікацій.

НКРЗІ не надає подальшої оцінки конкурентним обмеженням, що виникають від операторів CDMA через низьку швидкість передачі даних, порівняно, наприклад, з 4G, та через поступове зменшення покриття у різних географічних районах України.

Висновок

Можна зробити висновок, що наразі фіксований ширококутний доступ не може бути достатньо та ефективно замінено ширококутним мобільним доступом, оскільки:

- споживачі вимагають послуг високої якості та меншої затримки, включно з високоякісним відео потоком. Для мобільного ширококутного доступу характерна значна мінливість швидкості передачі даних, що впливає на якість і стабільність послуги;
- у мобільному ширококутному доступі частіше трапляються перебої в обслуговуванні в режимі реального часу;
- мобільний ширококутний зв'язок дорожчий у порівнянні зі стаціонарним ширококутним;
- якщо фіксований ширококутний доступ доступний кінцевому користувачеві, кінцевий користувач, швидше за все, вибере його, а мобільний ширококутний доступ послужить можливим доповненням, що забезпечує мобільність.
- структура кінцевих споживачів фіксованого й мобільного ширококутного доступу вказує на те, що ці послуги скоріше доповнюють одна одну, а не замінюють їх.

На території України можуть бути місця, де доступний мобільний ширококутний доступ (у тому числі на основі CDMA), але фіксованого ширококутного доступу немає. У таких випадках ширококутний мобільний доступ, по суті, можна розглядати як функціональний ширококутний доступ, але кінцеві споживачі, залежно від свого географічного розташування, повинні знати про характеристики мобільного ширококутного доступу. Беручи до уваги аналіз, проведений НКРЗІ, наразі не було б виправданим включення мобільного ширококутного доступу до ринку ширококутного доступу на роздрібному рівні.

9.4. Висновок щодо визначення відповідного ринкового продукту

У світлі оцінювання, проведеного в розділах 9.1, 9.2 та 9.3., НКРЗІ робить висновок, що відповідний ринок послуг на роздрібному рівні для фіксованого ширококутного доступу охоплює:

- послуги ширококутного доступу на роздрібному рівні на основі xDSL, які надаються на мідних мережах, включно з оновленими мережами з оптоволоконним зв'язком до вузла (наприклад, FTTN);
- послуги ширококутного доступу на роздрібному рівні, що надаються через ширококутні кабельні мережі, які складаються з коаксіальних або гібридних волоконно-коаксіальних технологій (HFC);
- послуги ширококутного доступу на роздрібному рівні, що надаються через оптоволоконні мережі, де волокно розгортається принаймні до будівлі кінцевих

споживачів або до точки розподілу в безпосередній близькості до будівлі кінцевих споживачів, а також до приміщень кінцевих споживачів (FTTB/H) незалежно від того, розгорнуто мережу в архітектурі «точка-мультиточка» (PtMP) чи точка-точка (PtP);

- послуги широкосмугового доступу на роздрібному рівні, що надаються через Ethernet LAN;
- послуги широкосмугового доступу на роздрібному рівні, що надаються через FWA та непублічний WiFi.

Відповідно до ланцюжка заміни, усі послуги широкосмугового доступу на роздрібному рівні, що надаються за вищезгаданими технологіями, складають відповідний ринок послуг, незалежно від пропускної спроможності, запропонованої кінцевому споживач, і незалежно від того, чи включено якісь додаткові послуги до пакетної пропозиції (наприклад, фіксовані голосова телефонія, мобільна голосова телефонія або телебачення).

Послуги широкосмугового доступу на роздрібному рівні, що надаються через мобільні мережі, наразі не є частиною визначення ринку, але НКРЗІ вважає, що ці послуги можуть розвинути до потенційної конкуренції в довгостроковій перспективі, зокрема коли буде розгорнуто мережі 5G.

10. Визначення географічних меж ринку послуг широкосмугового доступу на роздрібному рівні

10.1. Географічні межі, що підлягають оцінці

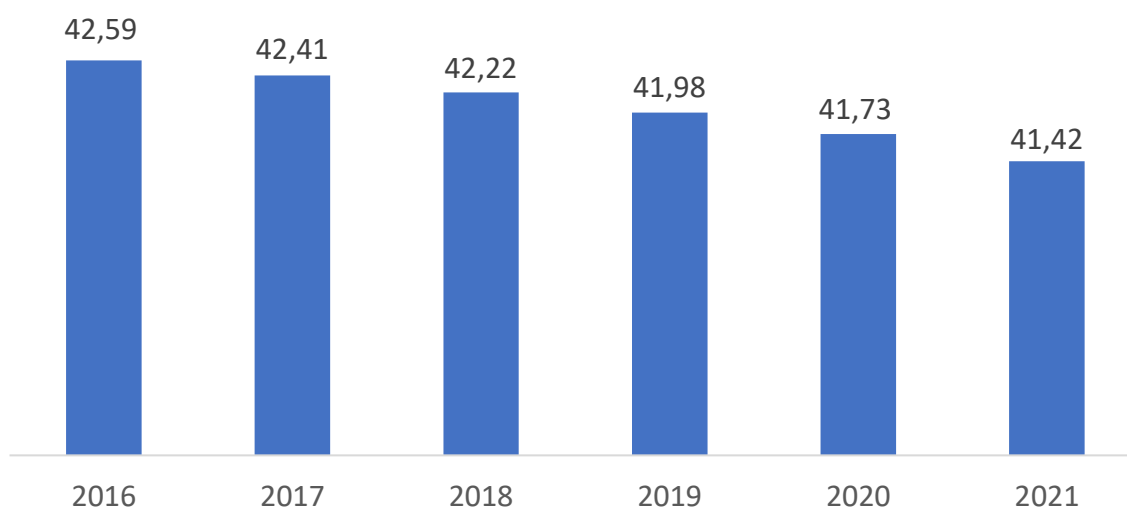
Після того, як відповідний ринок послуг буде визначено, наступний крок — визначення його географічного меж для оцінки умов конкуренції.

Відповідний географічний ринок включає ділянку, у межах якої зацікавлені підприємства беруть участь у попиті та пропозиції відповідних продуктів чи послуг, у яких умови конкуренції достатньо однорідні та яку можна відрізнити від сусідніх ділянок, у яких конкуренція суттєво відрізняється. Території, у яких умови конкуренції неоднорідні, не становлять єдиного ринку.

Для визначення географічних районів, які необхідно оцінити, НКРЗІ аналізує демографічну ситуацію та територіальну відмінність в Україні.

На 1 січня 2021 року в Україні мешкало 41,42 млн жителів із тенденцією до скорочення щороку, що призвело до скорочення на 1,17 млн. населення порівняно з 1 січня 2016 року (див. Рисунок 22).

Рисунок 22: Населення України станом на 1 січня³³, млн осіб

Хоча найбільший приріст населення був у Києві, за останні три роки (+11,4 тис. жителів), проте у більшості районів країни (як міських, так і сільських) населення продовжує

³³ Джерело даних: Держстат

зменшуватися. Демографічна ситуація може прямо чи опосередковано вплинути на сектор електронних комунікацій, особливо в сільській місцевості, де стимулюватиме операторів збільшувати охоплення та конкурувати.

Після затвердження Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 №333-р, в Україні розпочалася реформа адміністративного устрою. 19 липня 2020 року набрала чинності постанова Верховної Рада України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17.07.2020 №807-ІХ, якою було затверджено нові межі районів в Україні. Згідно з цією постановою, в Україні утворено 136 нових укрупнених районів (17 з яких на тимчасово окупованих територіях Донбасу та Кримського півострова) на основі ліквідованих 490 районів (в тому числі і райони на тимчасово окупованих територіях). Також постановою визначено, що межі районів встановлюються по зовнішній межі територій сільських, селищних, міських територіальних громад, які входять до складу відповідного району. Зокрема, міста обласного, районного значення та обласні центри увійшли до складу новостворених районів, крім міст зі спеціальним статусом – це м. Київ і м. Севастополь. Раніше на рівні районів самоврядування представляли районні ради. На додачу до цього працює понад 12 000 рад, які керують міськими районами, а також ради, які керують сільськими районами чи селами, що є найменшою територіальною одиницею управління в Україні, загалом їх близько 26 тис. одиниць. Наразі в Україні триває новий адміністративно-територіальний устрій, що реформує попередню адміністративну структуру.

Дані, які збиралися на початку цього аналізу ринку, відповідали колишньому територіальному устрою, і було обрано для оцінювання умов конкуренції.

Враховуючи прийняття Верховною Радою України Постанови від 17.07.2020 № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів» щодо приведення системи адміністративно-територіального устрою районного рівня України у відповідність сучасним вимогам та європейським стандартам, НКРЗІ прийняла рішення № 205 від 01.06.2021 щодо внесення зміни до рішення НКРЗІ від 23.06.2020 № 242 «Про проведення аналізу ринків послуг з надання доступу до абонентських ліній та мереж передачі даних для надання послуг широкосмугового доступу», продовживши термін проведення аналізу відповідних ринків до 30.12.2021 з метою приведення у відповідність зібраних для аналізу даних(оновлення) до нового територіального устрою.

Оскільки загальна географічна площа України — 603 550 квадратних кілометрів, оцінка конкуренції лише у областях може недостатньо відображати зміни в конкурентних умовах. Це пояснюється тим, що покриття інфраструктури українського ринку змінюється, і це може призвести до відмінностей в умовах конкуренції в Україні. Дуже важливо проаналізувати конкурентні умови³⁴ у сільській та міській місцевості, щоб визначити, чи суттєво вони відрізняються один від одного через різну щільність населення. Розмежування за найменшою територіальною одиницею практично можна було б зробити, але це радше не є необхідним, оскільки призведе до дуже фрагментованого в результаті ринку. Мета географічного аналізу ринку полягає в тому, щоб визначити, наскільки суттєво відрізняються умови конкуренції на більших частинах ринку. НКРЗІ вважає, що поточний вибір географічних районів доцільний для оцінювання того, чи змінюються географічні умови на значній частині території України, маючи на увазі, що слід уникати визначення дуже великої кількості дуже звужених ринків та мікроаналізу.

Висновок

НКРЗІ оцінює умови конкуренції у визначених районах та містах з особливим статусом без урахування даних АР Крим та м. Севастополя, а також частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. Навіть із адміністративними змінами, яких зараз

34 Особливо важливо оцінювати умови конкуренції в різних географічних районах під час першого аналізу ринку

знають райони, деталізації буде достатньо, щоб дати достатньо точну картину розвитку ринку на місцевому рівні. Водночас райони не залежать від структури мережі, на відміну від, наприклад, розташування³⁵ MDF або ODF та відповідного покриття мережі. Останнє, в принципі, мало актуальне там, де оптове споживання незначне. На рівні району конкурентні інфраструктури достатньо відповідним чином узгодити.

10.2. Географічна оцінка

На цьому етапі НКРЗІ оцінює, чи існує ефективна конкуренція на ринку ширококуткового доступу на роздрібному рівні, тобто чи необхідно регулювання ринку 11.

Відповідно до принципів аналізу ринку, ринок 11 перебуває вище від ринку 12. Обидва ці ринки перебувають вище від ринку ширококуткового доступу на роздрібному рівні. Тому відправною точкою для визначення ринків на оптовому рівні, що сприятливі до попереднього регулювання, завжди повинен бути аналіз відповідного ринку на роздрібному рівні в контексті модифікованого підходу «зеленого поля». Це вимагає від НКРЗІ оцінити, чи є ринки ефективно конкурентоспроможними з точки зору перспективи, за відсутності регулювання, заснованого на висновку ІРП. Цей підхід передбачає, що регулювання ІРП вилучається з ринку для того, щоб перевірити, чи є (все ще) необхідним регуляторне втручання на основі аналізу ІРП. З цією метою слід зазначити, що до цього часу НКРЗІ не накладала жодних зобов'язань щодо операторів та провайдерів ринків із ІРП на ринках 11 та 12.

Розглядаючи ринкові переваги підприємства, важливо враховувати частку ринку підприємства та його конкурентів, а також обмеження, які мають потенційні конкуренти в середньостроковій перспективі в Україні. Ринкові частки можуть стати корисною першою вказівкою для НКРЗІ на структуру ринку та відносну важливість різних операторів, що діють на ринку. Однак ринкові частки слід тлумачити у світлі відповідних ринкових умов, зокрема динаміки ринку та ступеня диференціації послуг.

Згідно з практикою ЄС, дуже велика частка ринку, яку певний час утримує підприємство, — понад 50 % — сама по собі, за винятком виняткових обставин, є свідченням існування домінуючого становища. Досвід показує, що чим вища частка ринку і чим довший період часу, протягом якого вона утримується, тим більша ймовірність того, що вона є важливою попередньою ознакою ІРП³⁶. Однак навіть підприємство з високою часткою ринку може бути не в змозі діяти значною мірою незалежно від споживачів із достатніми переговорними можливостями. Крім того, той факт, що підприємство з сильною позицією на ринку поступово втрачає свою частку на ринку, може цілком свідчити про те, що ринок стає все більш конкурентоспроможним, але не виключає знаходження ІРП. Значні коливання ринкових часток із часом можуть свідчити про відсутність ринкової переваги на відповідному ринку. Здатність нового учасника швидко збільшити свою частку на ринку також може відображати, що відповідний ринок більш конкурентоспроможний і що бар'єри на шляху входження можна подолати в розумні терміни.

Щоб уникнути помилки, яка може виникнути в розподілі доходів від послуг, включених до пакетів, найбільш доцільним підходом буде оцінювати ринкову частку з точки зору активних місцевих ліній зв'язку, а не доходів.

Оцінювання на роздрібному рівні щодо того, чи необхідне регулювання ринку 11, має проводитися відповідно до визначених географічних районів, щоб оцінити умови конкуренції в цих районах. Розраховані частки ринку належать до тих технологій і мережевих архітектур, які було включено на роздрібному рівні до визначення ринку.

³⁵ Якщо обсяг послуг оптового ширококуткового доступу великий, у деяких державах-членах ЄС аналізуються умови конкуренції на основі розташування MDF або ODF потенційного оператора ІРП. Якщо оптовий ширококутковий доступ ніколи не регулювався, а попит на ці послуги низький, доцільно проаналізувати умови конкуренції на основі адміністративних територій.

³⁶ Настанови ІРП, пункт 55.

Якщо оцінювати умови конкуренції в роздрібному рівні на основі «модифікованого підходу зеленого поля», передбачається відсутність регулювання ринку 11 та 12. За відсутності регулювання ринків 11 та 12 оператор із ІПП не мав би стимулу надавати оптові послуги на ці ринки. У результаті для розрахунку частки ринку передбачається, що ці послуги на роздрібному рівні надавав оператор із ІПП.

В Україні оптовий доступ на відповідні ринки не відіграє значної ролі. На ринку не пропонуються послуги LLU та BSA, окрім, можливо, деяких винятків дуже незначних кількостей та спроможності. Тому звичайні частки ринку роздрібно рівня в Україні можна вважати фактично (майже) ідентичними порівняно з частками ринку роздрібно рівня. Якщо жодна лінія доступу не буде надана іншому оператору, як LLU або BSA, то ринкові частки мають бути ідентичними. НКРЗІ приходить до висновку, що окремий аналіз «зеленого поля» не приведе до інших результатів у порівнянні зі звичайними частками ринку на роздрібному рівні.

10.2.1. Загальний розмір підприємств та ринкова частка

Ринок послуг широкосмугового доступу на роздрібному рівні розвивається з помітним посиленням конкуренції. Станом на 1 липня 2021 року загальна частка оператора (АТ «Укртелеком») становила 12,1%, а загальна частка ринку оператора (ПрАТ «Київстар») становила 15,5% (оскільки ринкові частки було розраховано на основі неповних даних, фактична ринкова частка лідерів може бути ще нижчою). Що стосується загальнодержавного масштабу, очевидно, що жоден оператор не володіє дуже великими частками ринку. Навіть зазначені оператори АТ «Укртелеком» та ПрАТ «Київстар» мають частку ринку нижче від 20%. Можна зробити висновок, що частки на ринку двох найбільших операторів низькі, і це попередній показник високого рівня конкуренції в Україні. Для порівняння, у багатьох країнах ЄС загальна частка операторів SMP перевищує 50%. На ранніх етапах лібералізації ринків електронних телекомунікацій, ринкові частки були навіть значно вищими у більшості держав-членів ЄС. Із досвіду Європейської Комісії, частка ринку нижча від 40% вказує на те, що домінування малоімовірне, якщо частка підприємства на ринку нижча від 40 % на відповідному ринку³⁷.

НКРЗІ зазначає, що наразі жодне підприємство в Україні не має частки ринку понад 40% — принаймні якщо розглядати їх на загальнонаціональній основі. Справді, частки ринку навіть найбільших операторів значно нижчі від 40 %. Крім того, з огляду на поточну динаміку українського ринку широкосмугового доступу на роздрібному рівні, ринкові частки не можна вважати стабільними з часом. Зокрема АТ «Укртелеком» безперервно втрачав частки ринку з плином часу з появою конкуренції на роздрібному рівні. Хоча інші гравці ринку, наприклад, ПрАТ «Київстар» та оператор ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ», змогли завоювати значну частку на ринку, вони також не вказують на позицію домінування чи ІПП на загальнонаціональній основі.

Якби позиція ІПП існувала в Україні, це переважно могло би бути на субнаціональних ринках України. Тому, НКРЗІ оцінює, наскільки конкурентні умови змінюються між різними районами в Україні. Регіональний ринок слід визначити, якщо визначені географічні межі, у яких умови конкуренції достатньо однорідні та які можна відрізнити від сусідніх областей, де переважні умови конкуренції суттєво відрізняються, особливо враховуючи питання, чи потенційний оператор, який має ІПП, діє рівномірно по всій своїй мережевій зоні або стикається з помітно різними умовами конкуренції тією мірою, якою її діяльність обмежена в деяких областях, але не в інших.

Як зазначалося вище, на цьому етапі зазвичай слід розраховувати так звані «ринкові частки зеленого поля», тобто за умови відсутності регулювання ринку 11 та 12. Оскільки в Україні немає регулювання на оптовому рівні та відсутній або обмежений попит на ринки 11 та 12, частки ринку на роздрібному рівні з точки зору активних ліній дорівнюють або наближені до «зелених ринкових часток».

Попередній розрахунок частки ринку свідчить про те, що в Україні є багато ефективно конкурентних географічних районів, де оптове регулювання не виправдано. Із іншого боку, все

³⁷ Настанови ІПП, пункт 57, виноска 55.

ще існують географічні райони, де попередні частки ринку найбільших операторів у різних географічних районах перевищують 50%.

Перелік географічних територій – районів України, кількість операторів, що надають послуги фіксованого ШСД у певній географічній зоні та частка найбільшого оператора відображений в Таблиці 1 (див. Додаток 1)

Станом на 1 липня 2021 року, у 7³⁸ адміністративних районах України частка ринку послуг фіксованого ШСД найбільшого оператора в районі була не менше 50%. А саме, визначено 4 оператора із частками ринку що не менше 50%, які охоплювали декілька районів: АТ «Укртелеком» - 4 райони, ПрАТ «Київстар» - 1 район, ПП «Дикий сад» – 1 район, ТОВ "ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА КОМПАНІЯ "ЗУРБАГАН" – 1 район». Оскільки ринкові частки було розраховано на основі неповних даних, фактична частка ринку лідерів може бути навіть нижчою.

При цьому частки ринку фіксованого ШСД зазначених операторів на національному рівні сягає 15,5% - ПрАТ «Київстар», 12,1% - АТ «Укртелеком», ПП «Дикий сад» – 1,2%, ТОВ "ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА КОМПАНІЯ "ЗУРБАГАН" - 0,2%.

Відповідно до усталеної судової практики ЄС, дуже велика частка ринку, яку певний час утримує підприємство, — понад 50 % — сама по собі свідчить про існування домінуючого становища. Попередній результат щодо частки регіонального ринку, що перевищує 50%, може не обов'язково свідчити про недостатній тиск конкуренції в цілому, оскільки вони спостерігаються лише на меншому рівні району. НКРЗІ враховує загальну структуру та динамічний розвиток конкурентних умов на українському ринку послуг широкосмугового доступу на роздрібному рівні. Зокрема український ринок характеризується жвавою конкуренцією на основі інфраструктури, де велика кількість альтернативних операторів розгортає оптоволоконні мережі. Ці власники мереж часто обмежені в регіонах, а в деяких випадках їм вдається досягти значної частки ринку. Результати збору даних свідчать про те, що оператори, які досягли цих ринкових часток, не утримували ці ринкові частки протягом тривалого періоду часу, оскільки їх переважно досягають відносно нові учасники ринку. Навпаки, вони створюють значне конкурентне обмеження для АТ «Укртелеком» - історичного оператора — він втратив ринкову частку в основному по всій території України, а також змінив свою поведінку, наприклад, із точки зору ціноутворення або дискримінаційної практики. Аналіз показує, що український ринок мінливий і що його структура та конкурентні умови на місцевому рівні постійно змінюються³⁹.

Необхідно також врахувати, що різниця в частках ринку свідчать про дуже фрагментований ринок в Україні. Із практичної точки зору призначення багатьох операторів, що мають ІРП у дуже обмежених зонах, не розцінюється як практичне, розумне та виправдане. Крім того, зараховувати такі зони до неконкурентних і називати провідного оператора такої зони із ІРП - передчасно й непропорційно, оскільки жодних суттєвих ознак фактичної антиконкурентної поведінки не видно. Такий результат може навіть перешкоджати розгортанню альтернативної інфраструктури. Покриття, зокрема, але не виключно, сільських районів України з розгортанням інфраструктури фіксованої мережі — головний виклик для українського ринку телекомунікацій, а не відсутність конкуренції. Поточну ситуацію в Україні можна радше визначити як більш конкурентну порівняно з ситуацією у багатьох державах-членах ЄС, де, зокрема, чинні оператори часто мали можливість діяти з позицій економічної спроможності.

НКРЗІ дотримується принципу пропорційності в оцінюванні конкретних зобов'язань та умов, які має бути покладено на оператора/операторів. Оскільки більшість операторів (включно

³⁸ Без урахування даних АР Крим та м. Севастополя, а також частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях та без урахування Чорнобильської зони відчуження

³⁹ Це спостереження не відрізняється від ситуації, що спостерігається, зокрема, на ринках румунського широкосмугового доступу; див. Європейську Комісію, Рішення Комісії щодо справи RO/2015/1804: Оптовий місцевий доступ, наданий у фіксованому місці в Румунії, та справу RO/2015/1805: Оптовий центральний доступ, наданий у фіксованому місці для продуктів масового продажу в Румунії, С (2015) 9590, 15.12.2015, стор. 4f.

з приватними підприємцями) в Україні дуже маленькі, виходячи з принципу пропорційності, покладання на них зобов'язань щодо ІРП не буде виправданим. НКРЗІ розглядає принцип пропорційності також у випадку двох найбільших операторів, які в цілому мають невеликі загальні частки ринку, і ще є території, де ні АТ «Укртелеком», ні ПрАТ «Київстар» не надають відповідні послуги, особливо в сільській місцевості.

Тому, НКРЗІ надалі об'єднує географічні одиниці окремо в сільській місцевості та окремо в міських районах (див. Таблицю 5 та Таблицю 6). Як згадувалося раніше, можливо, що сільські та міські райони можуть структурно відрізнятись за умов конкуренції.

Таблиця 5: Кількість ліній та частка ринку 3-х найбільших операторів у міських районах

Міські	Кількість ліній (3 найбільші оператори й загалом у міських районах)				Частка ринку (3 найбільші оператори, 3 найбільші загалом в міських районах)				Кількість активних операторів
	ПрАТ «Київстар»	АТ «Укртелеком»	ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ»	Загалом по місту	ПрАТ «Київстар»	АТ «Укртелеком»	ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ»	3 найбільші загалом	
1 липня 2021	1 175 678	738 409	636 170	5 964 072	19,7%	12,4%	10,7%	42,8%	2 237
1 липня 2020	1 056 675	912 808	684 469	5 910 878	17,9%	15,4%	11,6%	44,9%	2 186
1 липня 2019	1 030 672	1 055 407	690 937	5 836 639	17,7%	18,1%	11,8%	47,6%	2 084

Таблиця 6: Кількість ліній та частка ринку 3-х найбільших операторів у сільській місцевості

Сільські	Кількість ліній (3 найбільші оператори й загалом у сільських районах)				Частка ринку (3 найбільші оператори, 3 найбільші загалом в сільській місцевості)				Кількість активних операторів
	АТ «Укртелеком»	ТОВ «Бізнес і Технології»	ТОВ «ФІНЕТ»	Загалом у сільській місцевості	АТ «Укртелеком»	ТОВ «Бізнес і Технології»	ТОВ «ФІНЕТ»	3 найбільші загалом	
1 липня 2021	180 060	68 587	42 382	1 616 023	11,1%	4,2%	2,6%	18,0%	1 405
1 липня 2020	187 659	64 602	36 023	1 339 348	14,0%	4,8%	2,7%	21,5%	1 270
1 липня 2019	195 311	60 397	30 236	1 068 562	18,3%	5,7%	2,8%	26,8%	1 051

Станом на 1 липня 2021 року в Україні послуги ШСД надавали 2237 операторів у міській місцевості та 1405 операторів у сільській місцевості. Відповідна частка ринку найбільшого оператора (ПрАТ «Київстар») у міській місцевості становить 19,7%, а частка найбільшого оператора (АТ «Укртелеком») у сільській місцевості — 11,1%. Хоча на деяких територіях умови конкуренції можуть бути нерівномірними, можна зробити висновок, що в Україні дуже хороший рівень інфраструктурної конкуренції й у міських і в сільській місцевостях. Зокрема, у сільській місцевості тільки 6 операторів мають частки на ринку більше 50% в 7-ми

районах(фрагментовано)⁴⁰(див. Таблиця 3 Додаток 1). , В міській місцевості 8 операторів мають частки на ринку більше 50% в 26-и районах(фрагментовано)⁴¹(див. Таблиця 2 Додаток 1). При тому, частка трьох найбільших операторів у сільській місцевості України навіть менша, ніж частка трьох найбільших операторів у міській місцевості. Самі ринкові частки не вказують на загальну відсутність конкуренції ні в сукупній сільській і міських місцевостях України. Вони радше вказують на конкурентне середовище. Крім того, сукупна частка ринку не вказує на те, що конкурентні умови значно змінюються між сільськими та міськими місцевостями.

Таким чином, ринкові частки на районному рівні могли би вказувати на обмежену позицію економічної переваги окремих операторів. Однак, слід зазначити, що мета визначення географічних меж — не визначити дуже малі географічні ринки, що може призвести до мікрорегулювання ринком, а скоріше виявити різні моделі проблем конкуренції в дещо більшому масштабі з метою виявлення будь-яких гравців ринку, здатних діяти з позиції домінування у розрізі територіально-адміністративного устрою України. Розмежування дуже маленького субнаціонального ринку, наприклад, окремого району, було би виправданим лише якби були очевидні суттєві проблеми конкуренції. У такому випадку, ймовірно, можливе застосування інших регуляторних заходів, наприклад заходи відповідно до пункту 3 статті 35 Закону України «Про електронні комунікації».

Незважаючи на те, що ринкові частки — найважливіший показник для оцінювання конкурентних умов та їх відмінностей, для оцінювання конкурентних умов можна брати до уваги й інші показники. Прикметно, що зміни в цінах або в покритті мережі також можуть спричинити такі зміни.

Висновок

Через загальну низьку частку ринку найбільших операторів і в міських та в сільських місцевостях НКРЗІ вважає, що необхідність визначення географічних підринків не впливає із загальної структури частки ринку. Варіації ринкових часток між районами не дозволяють встановлювати чіткі та стабільні межі з плином часу, зокрема тому, що розвиток інфраструктурної мережі доступу залишається динамічним, а велика кількість операторів беруть участь у розгортанні мереж ширококуткового доступу по всій території. У наступному розділі НКРЗІ аналізує, чи можна зробити ще якийсь висновок із оцінювання поведінки щодо ціноутворення.

10.2.2. Цінова поведінка

Наразі найбільший ПрАТ «Київстар» надає послуги з фіксованого ширококуткового доступу за ціною — 250 гривень (~8,33 євро) на місяць. Також ПрАТ «Київстар» пропонує знижку — 125 грн (~4,16 євро) на місяць. ПрАТ «Київстар» розгорнув власну волоконно-оптичну мережу і в сільській, і у міській місцевостях. Однак, у багатьох географічних (переважно сільських) районах ПрАТ «Київстар» ще не розгорнув власну мережу або розгорнув її частково.

Загалом, АТ «Укртелеком» має найбільше покриття мережі, забезпечуючи послуги з роздрібного ширококуткового доступу у більшій частині міських і сільських районів України. Найнижча щомісячна роздрібна ціна ширококуткового доступу, яку пропонує АТ «Укртелеком», — 110 гривень (~ 3,66 євро), а найвища — 290 гривень (~ 9,66 євро), що залежить від наданої швидкості (див. Таблицю 2). Ціни АТ «Укртелеком» залежать від географічного розташування. У межах одного сегмента швидкості, ціни можуть суттєво відрізнятись в різних географічних районах. Хоча ціни, які застосовує АТ «Укртелеком», відрізняються в різних географічних районах, загальний рівень цін не можна розглядати як вищий за рівень конкуренції. Різниця в цінах можуть бути виправдані різними структурами

⁴⁰ Без урахування даних АР Крим та м. Севастополя, а також частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях та без урахування Чорнобильської зони відчуження

⁴¹ Без урахування даних АР Крим та м. Севастополя, а також частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях та без урахування Чорнобильської зони відчуження

витрат на забезпечення послуг з широкосмугового доступу на роздрібному рівні в різних географічних районах⁴². Ціни, запропоновані іншими альтернативними операторами, також можна вважати не високими. Слід зазначити, що різниця в цінах може відображати структуру базових витрат і тому не обов'язково веде до висновку про різні географічні ринки. Різниця, які спостерігаються в цінах в Україні, — імовірно, результат відмінностей у структурах базових витрат. Зокрема у міській місцевості щільність населення вища порівняно з сільською місцевістю. Тому економія щільності, як правило, вигідна в міській місцевості. Якщо додатково надається наявність ККЕ, то це часто ще більше знижує витрати на розгортання мереж, наприклад, для оптоволоконних мереж. Той факт, що ПрАТ «Київстар» не застосовує різні ціни між різними районами, вказує на відсутність відмінностей в структурі базових витрат між такими районами. Тому ціни в міських районах загалом не вказують на суттєво різні умови конкуренції. Спостереження за цінами також призводить до висновку, що різні мережеві інфраструктури накладають конкурентні обмеження одна на одну принаймні до певної міри. У багатьох міських районах, зокрема у найбільших містах, існує щонайменше одна альтернативна інфраструктура, що конкурує зі мідною мережею історичного оператора.

Диференціація цінових пропозицій дещо актуальніша в сільській місцевості. Загальна низька щільність населення та більші коливання кількості населення між різними сільськими районами суттєво впливають на витрати на розгортання оптоволоконних мереж. Порівняно з міськими районами, розгортання оптоволоконних мереж залишалось більш обмеженим у сільській місцевості, хоча деякі оператори почали розгортати оптоволоконні мережі протягом останніх років. Там, де розгортання оптоволоконних мереж не здійснювалось, іноді спостерігалось розгортання бездротових технологій. НКРЗІ визначив що цінова пропозиція операторів, котрі впроваджують бездротові технології, часто надавані в сільській місцевості, дещо вище, а ніж у сільській місцевості де розгорнуті оптоволоконні мережі. Загалом навіть рівень цін на бездротові технології не можна вважати надмірно високим і, здається, він виправдовується різними структурами витрат на забезпечення послуг з роздрібного широкосмугового доступу в сільській та міській місцевостях. Україна — друга за площею країна в Європі. Тому ключовий виклик — розгортання загальнодержавної мережі, особливо для розширення електронних комунікацій у сільській місцевості, де щільність населення — основний критерій стимулювання операторів до інвестицій, а також великої відстані між центральним офісом оператора та приміщеннями кінцевих споживачів. Як виклик, НКРЗІ спостерігає скорочення кількості населення з роками на більшості географічних територій, що аналізуються. Якби певної гнучкості в ціноутворенні не було, це могло би зменшити стимули операторів до інвестицій та розширення покриття своєї мережі.

Загалом, із одного боку, ціни в Україні значно нижчі за середні по ЄС (12–30 Мбіт/с — ~610 грн (20,35 євро), 30–100 Мбіт/с — 665, грн (22,17 євро), 100+Мбіт/с — ~915 грн (30,49 EUR), 200+Мбіт/с — ~1090 грн (36,36EUR)), що передбачає доступні послуги з роздрібного широкосмугового доступу в Україні для населення з нижчою купівельною спроможністю. З іншого боку, загальна купівельна спроможність в Україні значно нижча порівняно, наприклад, із ЄС (за даними Євростату, ВВП на душу населення в Україні⁴³ було оцінено як 2 619 євро на жителя в 2018 році, середній показник по ЄС — 30960 євро на одного жителя). Ціни на послуг з роздрібного широкосмугового доступу у сільській місцевості можуть бути вищими порівняно з міськими місцевостями. Внаслідок низького доходу населення в цих районах та низької щільності населення доступність послуг з роздрібного широкосмугового доступу може бути ще нижчою.

Незважаючи на те, що на українському ринку є різниця в цінах, ціни в цілому не виглядають як на неконкурентному рівні, як показано вище. Що ще важливіше, ціни між

42 Те саме працює й навпаки: єдині ціни самі по собі не обов'язково ведуть до визначення загальнодержавного ринку, якщо інші фактори суперечать цьому результату, див. Робочий документ персоналу Комісії (Пояснювальна записка), SWD (2020) 337, 8.12.2020, S 21.

43 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/mobile-and-fixed-broadband-prices-europe-end-2019>

послугами, які пропонують різні параметри якості, зокрема пропускну здатність, не дуже сильно відрізняються, якщо розглядати суміжні послуги (див. також Розділ 9.1). Це свідчить про те, що ціни на різні роздрібні послуги, включені до визначення відповідного ринку, залежать одна від одної, а отже — обмеження щодо конкуренції достатні. НРО в ЄС зазвичай визначають два типи географічних ринків: конкурентні та неконкурентні. Однак, ситуація між повністю конкурентоспроможними територіями та районами, де конкуренція дуже мала або взагалі відсутня, має відображатися вже на рівні визначення географічного ринку⁴⁴. Незважаючи на те, що умови для розгортання мережі різні, зокрема, між міськими та сільськими місцевостями в Україні, обидві території не можна розглядати як неконкурентні, враховуючи також відмінності в цінах, які відображають різні умови інвестування. Тому, немає ніякої потреби в тому, щоб окреслювати окремий міський та окремий сільський підринок. Наразі в обох частинах ринку не має жодного оператора, який би діяв з позиції ІРП, імовірно, і не буде виявлено.

Слід також зазначити, що ще не вся територія України достатньо охоплена мережами фіксованого широкосмугового доступу. В Україні мешкає близько 41 млн. жителів та є близько 14 млн. домогосподарств. За оцінками НКРЗІ, близько 7,6 млн. активних роздрібних ліній фіксованого широкосмугового доступу надається кінцевим споживачам. Це означає, що є значна кількість домогосподарств, які не мають доступу до фіксованого широкосмугового доступу (приблизно 6 млн.), що може бути пов'язано із загальною низькою купівельною спроможністю, відсутністю базової комп'ютерної грамотності тощо, — це група людей, які покладаються лише на мобільний широкосмуговий зв'язок. Регулювання ринків 11 та 12 не можна розглядати як інструмент для подолання цього розриву, так як є завданням уряду, що сприяє загальному економічному розвитку та розробці майбутніх стратегій, соціальних програм і державної допомоги.

Якщо ефективної конкуренції не існує, найпоширеніші проблеми конкуренції на роздрібному рівні — високі ціни та низька якість послуг. У цілому конкурентний тиск в Україні обмежує можливості операторів підвищувати ціни вище від рівня конкуренції. Оператори в Україні діють індивідуально та раціонально. Рівень конкуренції в Україні забезпечує ефективний ринковий результат, з точки зору збільшення розгортання оптоволоконних мереж, що призводить до підвищення рівня якості та, в кінцевому підсумку, загального задоволення потреб споживачів.

10.2.3. Висновок

На підставі вищезазначеного, НКРЗІ вважає, що географічний межі відповідного ринку — територія України, і подальше сегментування, наприклад, на сільський та міський ринок (або навіть на кілька окремих ринків) наразі невиправдане. Враховуючи значні відмінності умов конкуренції та неможливість встановити чіткі й стабільні межі з плином часу, ринкову динаміку щодо поточного розгортання інфраструктури великою кількістю операторів та відсутність моделей ціноутворення, які явно вказували б на менш конкурентоспроможні території, НКРЗІ робить висновок, що можливе географічне розмежування на субнаціональні території невиправдане й підтверджує географічні межі на рівні території України.

11. Тест за трьома критеріями

11.1. Загальні відомості про застосування тестування на основі трьох критеріїв

Якщо визначено ринок послуг широкосмугового доступу, то наступний аналітичний крок для НКРЗІ — застосування перевірки трьох критеріїв і припущення, що наразі не існує попереднього регулювання.

Ринки послуг широкосмугового доступу на оптовому рівні виправдовують попереднє регулювання лише у випадку, якщо вони відповідають наведеним нижче трьом сукупним критеріям.

⁴⁴ Див. Робочий документ персоналу Комісії (пояснювальна записка), SWD (2020) 337 final, 8.12.2020, S. 21.

Перший критерій — наявність високих і неперехідних бар'єрів для входження. Однак, враховуючи динамічний характер і функціонування ринків електронних комунікацій, слід також враховувати можливості подолання бар'єрів для входження у відповідний часовий період.

Другий критерій стосується того, чи прагне структура ринку до ефективної конкуренції протягом відповідного часового горизонту. Застосування цього критерію передбачає вивчення стану інфраструктурної та іншої конкуренції, що стоїть за бар'єрами для входження на ринок.

Третій критерій полягає в тому, що застосування лише законодавства про конкуренцію не буде адекватно вирішувати проблеми відповідних ринків.

Основні показники, які слід враховувати в оцінюванні першого та другого критеріїв, схожі на ті, що розглядаються в межах аналізу ринку, спрямованого на перспективу, щоб визначити наявність ІРП. Зокрема, показники перешкод на шляху входження за відсутності регулювання (включно з розміром непотрібних витрат), структуру ринку, результати діяльності й ринкову динаміку, включно з такими показниками, як частка та тенденції ринку, ринкові ціни й тенденції, а також обсяг і охоплення конкурентних мереж або інфраструктури⁴⁵.

Невиконання будь-якого з трьох критеріїв вказуватиме на те, що ринок не слід визначати як сприйнятливий до попереднього регулювання⁴⁶.

11.2. Оцінка на основі трьох критеріїв в Україні

Відповідно до найкращої практики ЄС, в оцінюванні питання про те, чи виправдане попереднє регулювання для вирішення проблеми конкуренції, слід враховувати взаємозалежність між роздрібним ринком і оптовими ринками широкосмугового доступу. НРО повинні визначити, чи є базовий ринок на роздрібному рівні в перспективі конкурентоспроможним за відсутності оптового регулювання на основі висновку про єдину чи колективну ІРП, і, отже, чи тривала відсутність ефективної конкуренції⁴⁷. Із цією метою НРО повинен враховувати наявні ринкові умови, а також сподівані або передбачувані ринкові зміни протягом наступного періоду огляду за відсутності регулювання на основі ІРП (див. також розділи 7 та 10 про («модифікований підхід зеленого поля»)⁴⁸. Із іншого боку, аналіз повинен враховувати вплив інших типів (специфічних для сектора) регулювань, рішень або законодавства, що застосовуються до відповідного роздрібного та пов'язаного оптового ринку протягом відповідного періоду часу.

Наразі на оптових ринках 11 та 12 немає регулювання доступу на основі висновків про ІРП (одноразово або спільно) в Україні. Відповідно до статті 67 (1) ЄКЕК, накладання попередніх регуляторних зобов'язань може бути виправданим лише на ринках, де три критерії, зазначені у статті 67 (1) (а), (b), (c), є сукупними. Відповідно до статті 67 (1), ринок може вважатися виправданим для накладання регуляторних зобов'язань, якщо виконано всі наведені нижче критерії:

- Існують високі та неперехідні структурні чи правові перешкоди для входження;
- Існує ринкова структура, яка не прагне до ефективної конкуренції у відповідний часовий період, беручи до уваги стан інфраструктурної конкуренції, що стоїть за бар'єрами для входження;
- Тільки законодавства про конкуренцію недостатньо для адекватного усунення виявлених ринків.

Відповідно до найкращої практики ЄС, слід зазначити: НРО має дійти висновку, що регулювання більше не потрібне на оптовому рівні, якщо базовий ринок на роздрібному рівні у

45 Рекомендація Комісії (2014/710/ЄС), декларація 11

46 Рекомендація Комісії (2014/710/ЄС), висновок 17

47 Настанови ІРП, пункт 16.

48 Настанови ІРП, пункт 17.

перспективі є конкурентоспроможним згідно з «Модифікованим підходом зеленого поля»⁴⁹. Як зазначалося вище, розвиток українського ринку широкосмугового доступу на роздрібному рівні наразі не залежить від зобов'язань ІРП на відповідних оптових ринках. Тому немає необхідності змінювати аналіз ринку на роздрібному рівні з припущенням «ніби» про усунення такого регуляторного втручання, щоб оцінити, чи існує ефективна конкуренція на роздрібному рівні, чи ймовірно, що це призведе до відсутності регуляторного втручання у ринки 11 і 12. Оскільки регулювання на оптовому рівні торгівлі широко застосовувалося в країнах-членах ЄС і досі широко застосовується, є мало доказів того, що ринок на роздрібному рівні вважався ефективно конкурентним до того, як регулювання на оптовому рівні було впроваджено на ринках вищих рівнів 11 та 12. Наразі лише дві держави-члени ЄС, а саме Болгарія та Румунія, не регулюють ринок 11 узагалі (ринок 3а у Рекомендації Комісії (2014/710/ЄС) та ринок 1 у Рекомендації Комісії (2020/2245/ЄС) відповідно 50). Усі інші НРО наразі вважають, що три критерії випробування виконано для ринку 3а (український ринок 11) принаймні в регіональному масштабі, але в більшості випадків все ще на загальнонаціональному рівні. Крім того, більшість НРО все ще вважають, що трикритеріальний тест виконується для ринку 3б (український ринок 12) принаймні на регіональній основі, хоча останній більше не включено до списку рекомендацій ринку 2020 року⁵¹.

Прикметно, що ситуація в Україні може бути дещо більш порівнянню з ситуацією в Румунії та Болгарії, де альтернативні оператори змогли значно розгорнути волоконну інфраструктуру після лібералізації ринків електронних комунікацій. Болгарія і, зокрема, Румунія стикаються зі схожою проблемою — покриття фіксованою мережею відстає в сільській місцевості⁵². У своєму аналізі ринків 3а та 3б ANCOM⁵³ зазначила, що національні обставини румунського ринку широкосмугового доступу суттєво відрізняються від інших країн-членів ЄС. Ринок роздрібною торгівлі Румунії характеризується низькою часткою ринку історичного оператора та дуже динамічним конкурентним середовищем, що містить понад 750 операторів, які інтенсивно конкурують у різних мережевих інфраструктурах. Середня швидкість широкосмугового доступу одна з найвищих у ЄС⁵⁴, тоді як роздрібні ціни, що стягуються з кінцевих споживачів, другі з найнижчих в ЄС. На відміну від інших держав-членів, конкуренція на роздрібному рівні в Румунії ґрунтується на інфраструктурі та розвинулася за відсутності регулювання на оптовому ринку широкосмугового доступу, який тут ніколи не регулювався, і незважаючи на низький — і дедалі нижчий — попит на доступ, що надається через відокремлення місцевої мережі в поєднанні з відсутністю попиту на відокремлення субмережі. Показник поширення широкосмугового доступу до Інтернету серед населення, незважаючи на розумний рівень покриття мережі⁵⁵, все ще був одним із найнижчих у ЄС⁵⁶. Тому було зрозуміло, що ринок роздрібних широкосмугових послуг далекий від насичення; пропонуючи операторам цікаві перспективи інвестування та спонукаючи ANCOM, аби передбачити, що конкурентні

49 Настанови ІРП, пункт 18.

50 Див. Висновок BEREC щодо Проекту Рекомендації Європейської Комісії про відповідні ринки товарів та послуг, схильних до попереднього регулювання, VoR (20) 174, стор. 11. Нідерланди дійшли висновку, що тест за трьома критеріями виконано, але відповідне рішення було оскаржено в суді (водночас АСМ встановила, що в Нідерландах більше немає окремих ринків 11 та 12, оскільки заміни послуг між цими ринками було продемонстровано).

51 Див. Висновок BEREC щодо Проекту Рекомендації Європейської Комісії про відповідні ринки товарів і послуг, можливих до попереднього регулювання, VoR (20) 174, стор. 18. У Румунії ринок 12 (3б рекомендації ринку 2014 року) ніколи не регулювався. Болгарія, Швеція та Мальта дерегулювали ринок 12, але Мальта розглядає можливість повторного введення регулювання на цьому ринку.

52 Європейська Комісія, Індекс цифрової економіки та суспільства 2020 — Зв'язок, стор. 8.

53 Організація державної адміністрації та адміністрації по Комунікації (ANCOM), НРО Румунії.

54 Організація державної адміністрації та адміністрації по Комунікації (ANCOM), НРО Румунії.

55 90% населення мають доступ до широкосмугового з'єднання.

56 У червні 2014 року проникнення становило 19,5%, що значно нижче середнього показника по ЄС у 31%. Такі погані результати зумовлено в основному низькою екзогенних факторів, такими як частка домогосподарств, які мають доступ до ПК (лише 56% у 2013 році), рівень комп'ютерної грамотності та середній дохід, які особливо низькі в сільській місцевості

умови залишаться напруженими у найближчому майбутньому. ANCOM дійшла висновку, що жоден оператор не має індивідуальних або спільних ІРП на роздрібному рівні ринку послуг широкосмугової доступу⁵⁷. Крім того, ANCOM дійшла висновку, що жоден оператор не утримує ІРП на ринку 3а, і зазначила, що тільки 8 операторів⁵⁸ використовували сумісно лише 174 абонентські лінії. Тому регулювання ринку 3а було скасовано. Регулювання ринку 3b раніше не діяло. Враховуючи, що ринок на роздрібному рівні розглядався як конкурентний за відсутності оптового регулювання, запровадження регулювання ринку 3b було визнано не виправданим⁵⁹. Європейська Комісія без будь-яких зауважень прийняла проект заходу в процедурі повідомлення відповідно до статті 7 (3).

Також, нещодавно болгарський регулятор CRC 60 дійшов висновку, що ринок на роздрібному рівні широкосмугового доступу в Болгарії конкурентоспроможний за відсутності регулювання ринків на оптовому рівні⁶¹. CRC зауважила, що відсутність зацікавленості в доступі до послуг із боку альтернативних операторів і, незважаючи на зобов'язання щодо доступу, покладені на наявного оператора ВТС регулятором, включно щодо регулювання ціни, до кінця 2017 року жодне підприємство не скористалося жодним послугою доступу⁶². Тому CRC робить висновок, що структуру та динаміку, які спостерігаються на роздрібних ринках, включно з ринковими частками, можна вважати значущими для оцінювання відповідного ринку на оптовому рівні місцевого ринку доступу у фіксованому місці. CRC зазначила, що протягом періоду, охопленого попереднім аналізом ринку, для альтернативних операторів було надзвичайно важливо скористатися можливістю доступу за регульованими тарифами до пасивної інфраструктури (ККЕ) ВТС. Історичний власник володів понад половиною пасивної інфраструктури, і значна кількість альтернативних операторів покладалася на доступ до ККЕ ВТС⁶³. У Болгарії існує 548 підприємств, що надають широкосмуговий доступ на роздрібному рівні. Однак розподіл їхніх ринкових часток, розрахований на основі кількості підписників, нерівномірний і показує різноманітність операторів: 11 операторів із сукупною часткою ринку складають 75% ринку, а решта 537 операторів — 25%⁶⁴. У коментарях Європейської Комісії до заявленого проекту заходу наголошується на важливості збереження ефективного доступу до чинної пасивної інфраструктури, зокрема її каналів, і висловлюється певне занепокоєння щодо того, чи вважатиметься нова система доступу до каналів на основі Директиви про скорочення витрат на широкосмуговий доступ⁶⁵ достатньою, і запропоновано ретельно стежити за суперечками, які можуть виникнути щодо доступу до каналу⁶⁶.

57 Див. Європейську Комісію, Рішення Комісії щодо справи RO/2015/1804: Оптовий місцевий доступ, наданий у фіксованому місці в Румунії, та справу RO/2015/1805: Оптовий центральний доступ, наданий у фіксованому місці для продуктів масового продажу в Румунії, С (2015) 9590, 15.12.2015, стор. 6.

58 Див. Європейську Комісію, Рішення Комісії щодо справи RO/2015/1804: Оптовий місцевий доступ, наданий у фіксованому місці в Румунії, та справу RO/2015/1805: Оптовий центральний доступ, наданий у фіксованому місці для продуктів масового продажу в Румунії, С (2015) 9590, 15.12.2015, стор. 7.

59 Див. Європейську Комісію, Рішення Комісії щодо справи RO/2015/1804: Оптовий місцевий доступ, наданий у фіксованому місці в Румунії, та справу RO/2015/1805: Оптовий центральний доступ, наданий у фіксованому місці для продуктів масового продажу в Румунії, С (2015) 9590 фінал, 15.12.2015, стор. 7f.

60 Комісія з регулювання зв'язку (CRC), НРО Болгарії.

61 Див. Рішення Європейської Комісії, що стосується справи BG/2019/2155: Оптовий локальний доступ надається у фіксованому місці в Болгарії, С (2019) 3187 final, 17.04.2019.

62 Див. Рішення Європейської Комісії, що стосується справи BG/2019/2155: Оптовий локальний доступ надається у фіксованому місці в Болгарії, С (2019) 3187 final, 17.04.2019, стор. 5.

63 Див. Рішення Європейської Комісії, що стосується справи BG/2019/2155: Оптовий локальний доступ надається у фіксованому місці в Болгарії, С (2019) 3187 final, 17.04.2019, стор. 5.

64 Див. Рішення Європейської Комісії, що стосується справи BG/2019/2155: Оптовий локальний доступ надається у фіксованому місці в Болгарії, С (2019) 3187 final, 17.04.2019, стор. 4.

65 Директива 2014/61/ЄС.

66 Див. Рішення Європейської Комісії, що стосується справи BG/2019/2155: Оптовий локальний доступ надається у фіксованому місці в Болгарії, С (2019) 3187 final, 17.04.2019, стор. 7f.

Географічний аналіз ринку роздрібного ширококутного доступу в розділі 10 виявив попередні докази того, що в Україні існує значна інфраструктурна конкуренція, що також відображається на частках ринку операторів, що працюють на цих ринках. Європейська Комісія вказує на можливість проходження тестування трьох критеріїв на роздрібному рівні та, якщо необхідно⁶⁷, проведення фактичного аналізу ІРП на роздрібному рівні. Щоб уникнути запровадження регулювання на оптовому рівні в середовищі, яке могло би характеризуватися ефективною конкуренцією та відсутністю операторів ІРП, НКРЗІ спочатку проводить перевірку трьох критеріїв на роздрібному рівні. Із цією метою слід зазначити, що попередня вимога відсутності ефективної конкуренції, щоб виправдати втручання на оптовому рівні, водночас відповідає другому критерію перевірки трьох критеріїв, якщо останній здійснюється на основі роздрібного рівня. Лише за умови, що критерії трьох критеріїв сукупно виконуються, регулювання на оптовому рівні може бути виправданим. У цьому випадку можна водночас зробити висновок про те, що ці три критерії також виконуються на оптових ринках 11 і 12. Це пояснюється тим, що ринкова ситуація в Україні не характеризується розвиненими оптовими торговими ринками на ринках 11 і 12, а скоріше через інфраструктурну конкуренцію. Якщо результати перевірки трьох критеріїв доводять необхідність попереднього регулювання на роздрібному рівні, то конкурентне середовище ринків на оптовому рівні 11 та 12 жодним чином не вимагатиме дерегуляції, а навпаки, може показати необхідність для регуляторного втручання з метою сприяння ефективній конкуренції на роздрібному рівні. І навпаки, якщо тест на три критерії ще не виконано на роздрібному рівні та відсутність регулювання на ринках 11 та 12, тенденція до ефективної конкуренції очевидна на роздрібному рівні, накладання зобов'язання щодо ринкової реалізації на ринках 11 та 12 швидше призведе до непропорційної надмірної регуляції. Тому три критерії спочатку проходять на роздрібному рівні в наступних розділах.

11.2.1. Високі та неперехідні, структурні, правові чи нормативні бар'єри для входження на ринок

Що стосується першого критерію, то існують два типи бар'єрів для входження: структурні бар'єри та юридичні чи регуляторні бар'єри. Структурні бар'єри для входження — результат початкових умов вартості або попиту, які створюють асиметричні умови між наявними та новими учасниками, що заважають або перешкоджають виходу останніх на ринок. Наприклад, може бути виявлено високі структурні бар'єри, коли ринок характеризується абсолютними перевагами у витратах, суттєвою економією масштабу та/або економією обсягу, обмеженням потужностей і високими непогашеними витратами. Пов'язаний структурний бар'єр також може існувати, коли для надання послуги потрібен мережевий компонент, який неможливо технічно дублювати або можна дублювати лише за таку ціну, що робить його неекономічним для конкурентів. Юридичні чи регуляторні бар'єри не ґрунтуються на економічних умовах, а є результатом законодавчих, адміністративних чи інших заходів, що мають прямий вплив на умови входження та/або позиціонування операторів на відповідному ринку. Приклад юридичного чи регуляторного бар'єра, що заважає або перешкоджає входженню на ринок, — обмеження кількості підприємств, які мають доступ до спектру для надання базових послуг. Інші приклади юридичних чи регуляторних бар'єрів — контроль над цінами або інші цінові заходи, запроваджені для підприємств, що впливають не тільки на вхід, але й на позиціонування підприємств на ринку. Юридичні або регуляторні бар'єри, які, ймовірно, буде усунуто протягом відповідного часу, зазвичай не слід вважати таким бар'єром для входження, щоб задовольнити перший критерій.

Перешкоди на шляху входження також можуть стати менш актуальними щодо інноваційних ринків, які характеризуються постійним технічним прогресом. На таких ринках конкурентні обмеження часто виникають через інноваційні загрози з боку потенційних конкурентів, яких зараз немає на ринку. На інноваційних ринках динамічна або довгострокова конкуренція може мати місце серед фірм, що не обов'язково є конкурентами на наявному

⁶⁷ Див. Робочий документ персоналу Комісії (пояснювальна записка), SWD (2018) 124 остаточний, 27.4.2018, стор. 19.

«статичному» ринку. Оцінюючи, чи можуть існувати бар'єри для входження за відсутності регулювання, необхідно перевірити, чи зазнала галузь частого та успішного виходу на ринок, чи було входження, чи є ймовірність у майбутньому бути достатньо стійкою в обмеженні ринкової потужності. Актуальність бар'єрів для входження залежить, серед іншого, від мінімально ефективного масштабу виробництва та витрат, які буде зменшено. Щоб запропонувати послуги роздрібною торгівлі, оператор електронної мережі зв'язку має, зокрема, розгортати мережу повного доступу або іншим чином покладатися на оптові послуги, придатні для постачання кінцевим споживачам масового ринку, такі як відокремлений доступ до абонентської лінії (ринок 11) або доступ до мережі передачі даних (ринок 12)⁶⁸.

Для мережевих операторів в Україні розгортання мереж із покриттям, паралельним застарілій мідній мережі АТ «Укртелеком», виявилось стратегією, яку раніше вибрали оператори мереж, що виходили на ринок. Побудова мережі доступу — в принципі, найвужче економічно місце, яке існує в електронних телекомунікаційних мережах. Будівництво інфраструктури — це дуже капіталомісткий захід, що вимагає значних інвестицій та дублювання наявної інфраструктури, що не має альтернативного використання, якщо споживач мігрує до іншого оператора. Тому розгортання інфраструктури може стати значною перешкодою для входження на ринок та розширення мережі, і лише підприємство із значними фінансовими засобами може дозволити собі побудувати власну мережу доступу. Будівництво ККЕ та інженерної інфраструктури — особливий бар'єр (витрати на будівництво сягають до 80% вартості встановлення ширококутних мереж⁶⁹). Слід визнати, що мережа доступу — найскладніша частина мережі для тиражування через високі витрати на розгортання у зв'язку з кількістю споживачів, які можуть отримати вигоду від розгортання. Така ситуація є і в Україні.

Здатність нових учасників швидко збільшувати свою частку на ринку може відображати те, що відповідний ринок більш конкурентоспроможний і що бар'єри на шляху входження можна подолати в розумні терміни. Як було продемонстровано в розділі 10.2.1, на український ринок роздрібною ширококутної мережі ввійшла значна кількість гравців ринку. Деяким із цих операторів вдалося завоювати значну частку ринку. Ці виходи на ринок призводять до ситуації, коли наявний АТ «Укртелеком» має частку ринку нижче від 20% на роздрібному рівні. Не слід чекати, що динаміка, яка зараз спостерігається на ринку, зменшиться в майбутньому. Швидше навпаки — здається ймовірним, що альтернативні оператори продовжуватимуть розгортати оптоволоконні лінії, оскільки оператори, які володіють такою інфраструктурою, можуть надавати розширені послуги на роздрібному рівні в довгостроковій перспективі. Такі послуги надають альтернативному мережевому оператору конкурентну перевагу над застарілою мідною мережею, що також змушує АТ «Укртелеком» все більше оновлювати власну мережеву інфраструктуру. Однак це не означає, що високі та неперехідні бар'єри для виходу на ринок на роздрібному рівні повністю відсутні.

Як уже зазначалося раніше, охоплення — зокрема, але не виключно — сільських районів України з розширеною інфраструктурою фіксованої мережі — головна проблема для українського ринку телекомунікацій. Як обговорювалось у розділі 10.2.2, в Україні є значна кількість домогосподарств, що не мають доступу до фіксованого ширококутного доступу (приблизно 6 млн.). Це також вказує на наявні бар'єри для входження на ринок та, зокрема, на перешкоди для розширення покриття мережі в Україні. Однак поточний розвиток свідчить, що принаймні частково ці бар'єри для входження вже подолано. Зокрема там, де інженерна інфраструктура існує та її можна використовувати багаторазово, ефективний доступ до такої інфраструктури значно полегшує розгортання оптоволоконних мереж і заохочує розвиток інфраструктурної конкуренції на користь кінцевих споживачів. В основному це стосується міських районів, де доступ до ККЕ до певної міри зменшив перешкоди для входження. Водночас, із огляду на більшу щільність населення, економія на масштабах більш сприятлива в міських районах, що часто допомагало мережевим операторам подолати бар'єри входження. У сільській

68 Рекомендація Комісії (2014/710/ЄС), пп. 12–14

69 Робочий документ персоналу Комісії (пояснювальна записка), SWD (2020) 337 кінцева версія, 8.12.2020, S. 62.

місцевості доступність ККЕ зустрічається рідше, а щільність населення може бути значно нижчою. Тим не менше, частка АТ «Укртелеком» на ринку в сільській місцевості настільки ж низька порівняно з міськими районами, а ступінь концентрації частки ринку трьох найбільших операторів у сільській місцевості навіть нижчий, ніж у міській. Це означає, що, зокрема, менші оператори змогли виходити на ринок протягом тривалішого періоду й успішно розпочали розгортання власних мереж доступу. Доступ до опор електропостачання частково допоміг зменшити витрати на розгортання інфраструктури доступу в сільській місцевості, а отже зменшити бар'єри на шляху входження. Дедалі більше поширення мереж бездротового доступу може ще зменшити бар'єри входження в довгостроковій перспективі, і це враховується.

В Україні оптові послуги, що базуються на відокремленому доступі до абонентських ліній чи доступі до мереж передачі даних (ринки 11 та 12), широко не використовуються та легко доступні для стимулювання швидкого розповсюдження оптового доступу. Навіть там, де такі послуги на оптовому рівні доступні або будуть доступні за допомогою регуляторного втручання, шукачам доступу все одно необхідно встановити спільне розташування. Це включає доведення власної транспортної інфраструктури до пунктів здачі, оренду або встановлення відповідних об'єктів спільного розташування, таких як кімнати спільного розташування, та оплати інтерфейсів передачі, а також одноразових зборів та щомісячних платежів за фактичний доступ до послуг (відокремлена мідна або волоконна мережа чи певна послуга доступу до мережі передачі даних). Як наслідок, такі оптові послуги доступу суттєво не сприяли подоланню бар'єрів на шляху входження в минулому і вони, імовірно, не були би придатними для подолання бар'єрів на шляху входження в короткостроковій чи середньостроковій перспективі. Однак у довгостроковій перспективі такі оптові послуги — або запропоновані на добровільних засадах, або накладені як зобов'язання щодо доступу, де це виправдано, — могли б іще більше зменшити бар'єри для входження на ринок послуг широкосмугового доступу.

Висновок

НКРЗІ вважає, що хоча бар'єри на шляху входження в минулому було значною мірою подолано великою кількістю операторів різного розміру, зокрема в міських районах, та певною мірою і в сільській місцевості, цей розвиток забрав чимало часу, і розгортання альтернативної інфраструктури наразі залишається нерівномірним по всій території України. Як зазначено в розділі 10.2.2, в Україні є значна кількість домогосподарств, які не мають доступу до фіксованого широкосмугового доступу (приблизно 6 млн.). **Це також вказує на наявні бар'єри для входження** та, зокрема, на перешкоди для розширення покриття мережі в Україні. Тому було б передчасно робити висновок про відсутність високих і неперехідних бар'єрів для виходу на ринок на роздрібному рівні шляхом розгортання альтернативної мережі доступу. **В результаті перший критерій перевірки трьох критеріїв виконано.** Отже, слід оцінити другий критерій. Перешкоди на шляху входження та розширення додатково оцінюються в детальному аналізі в розділі 12.2.1, який підтверджує отримані тут результати.

11.2.2. Тенденція до ефективної конкуренції⁷⁰

Навіть коли ринок характеризується високими бар'єрами для входження, інші структурні фактори на цьому ринку можуть спричинити те, що ринок усе ще прагне стати ефективно конкурентоспроможним у відповідний часовий період. Тенденція до ефективної конкуренції передбачає, що ринок або досягне статусу ефективної конкуренції за відсутності попереднього регулювання протягом періоду огляду, або зробить це після цього періоду за умови наявності чітких доказів позитивної динаміки на ринку протягом періоду огляду. Динаміка ринку,

⁷⁰ Відповідає розділу IV. Оцінка стану економічної конкуренції на ринку певних послуг «Порядку проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг», затвердженим рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації від 11.12.2018 № 640, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 17.01.2019 за № 54/33025.

наприклад, може бути викликана технологічним розвитком або зближенням послуг та ринків, що може спричинити конкурентні обмеження, які застосовуються між операторами, котрі працюють на окремих ринках продуктів. Це також може мати місце на ринках із обмеженою — але достатньою — кількістю підприємств, що мають різну структуру витрат і стикаються з гнучким попитом на ринку. На ринку також може бути надлишок потужностей, які зазвичай дозволяють конкурентним компаніям дуже швидко розширювати виробництво у відповідь на будь-яке підвищення цін. На таких ринках частка ринку може змінюватися з плином часу та/або може спостерігатися зниження цін⁷¹. Український ринок послуг широкосмугового доступу характеризується розвитком жвавої конкуренції на основі інфраструктури, що стоїть за бар'єром входження, про це йшлося у розділі 10.2.1., і це означає, що значна кількість мережевих операторів змогла вийти на ринок, дедалі частіше розгортаючи власні мережі доступу. Почасти це сталося завдяки модернізації мереж кабельного телебачення з метою надання послуг широкосмугового доступу кінцевим споживачам, а також упровадженню технологій фіксованого бездротового доступу, але найголовніше — завдяки розгортанню оптоволоконного зв'язку. Як було показано вище в розділі 11.2.1, це не означає, що бар'єрів для входження немає.

Розгортання паралельної інфраструктури дедалі частіше відбувалося протягом останніх десятиліть, тому вимагало значної кількості часу й залишається дещо нестабільним досі. Тим не менше, розгортання інфраструктури стало значним конкурентним обмеженням для поведінки АТ «Укртелеком». Зокрема, АТ «Укртелеком» не зміг зберегти свою позицію історичного оператора як домінуючу позицію, що свідчить низькі частки ринку, які продовжують зменшуватися. Тим часом ПрАТ «Київстар» трохи перевершив АТ «Укртелеком» за частками ринку. Жоден із найбільших операторів за останні роки не володів дуже великою часткою ринку, що перевищує 50%. Неможливо вивести, що якийсь із операторів тримав дуже високі частки ринку протягом тривалішого періоду часу; це було би важливим показником для попередньої індикації ІРП, а отже відсутності тенденції до ефективної конкуренції на відповідному ринку⁷². Точніше, ринкові частки тримаються значно нижче від порогового значення 40%, Європейська Комісія тлумачить це як свідчення, що ІРП, імовірно, відсутній⁷³.

Звичайно, слід ще раз зазначити, що дані, отримані у відповідь на анкету з аналізу ринку, не є повними. На думку НКРЗІ, не надані дані про приблизно 375 000 ліній фіксованого доступу до мережі Інтернет. Але, з іншого боку, усі основні оператори (включно з оператором АТ «Укртелеком» та оператором ПрАТ «Київстар») надали дані про свої лінії доступу. Якби дані було надано в повному об'ємі, частка найбільших операторів на ринку була би ще нижчою. Отже, з причини недостатньої повноти подання даних не можна зробити висновок, що висновок про загальну низьку частку ринку основних операторів дає спотворену картину загальної кон'юнктури ринку в Україні. НКРЗІ вважає дуже малоімовірним, що основний результат змінився б суттєво, якби всі інші оператори надали повні дані на роздрібному рівні (див. також розділ 12.1 для повної оцінки загальної структури ринку).

Мережеві оператори конкурують із розгортанням волокна, оновленням мереж DOCSIS та впровадженням технологій бездротового доступу. Хоча ціни на роздрібному рівні демонструють відмінності, вони, імовірно, пов'язані з основними відмінностями у структурі витрат і не вказують на неконкурентні ціни. Ознак адаптації спільної позиції ІРП більше ніж одного оператора немає, оскільки найбільші оператори в Україні демонструють конкурентну поведінку один проти одного.

Загалом на ринку спостерігається наявність ефективної конкуренції. Враховуючи сучасну динаміку, зокрема розгортання оптоволоконного та бездротового доступу, НКРЗІ вважає — припускаючи перспективний підхід — дуже ймовірним, що ця сильна тенденція до конкуренції продовжиться й надалі збільшуватиме доступність паралельних мереж широкосмугового доступу з розширеними можливостями порівняно зі старою мідною мережею. Цю тенденцію до

71 Рекомендація Комісії (2014/710/ЄС), окрема думка 15.

72 Настанови ІРП, пункт 55

73 Настанови ІРП, пункт 57 і, зокрема, виноска 55

конкуренції може бути певною мірою оскаржено через відсутність пропозиції покращеного доступу та, можливо, також через певний брак попиту й готовності платити, що спостерігається, зокрема, у сільській місцевості. Це та несприятлива економія щільності, що залишатиметься серйозним викликом для розвитку українського ринку ширококутного доступу. Але немає підстав чекати, що діяльність мережевих операторів у розгортанні інфраструктури зменшиться, принаймні в найближчому майбутньому. Мало того, ця проблема загального покриття мережі не є результатом відсутності тенденції до конкуренції, а скоріше пов'язана з проблемами загального середовища для інвестицій. Отже, мало ймовірно, що запровадження оптового доступу до традиційної мідної мережі АТ «Укртелеком» покращило б цю ситуацію. І також не очевидно, що запровадження оптових засобів захисту доступу до нещодавно розгорнутих оптоволоконних мереж підходить для виправлення цієї вади ринку. Насправді такі засоби правового захисту могли б у нинішній ситуації створити додатковий виклик для підтримки інвестиційних стимулів.

Проведення розрахунків показників для оцінки рівня ринкової концентрації на ринку певних послуг, таких як коефіцієнт ринкової концентрації (CR) та індекс Герфіндала - Гіршмана (HHI), які розраховуються за допомогою ринкової частки, стає неможливим з огляду на відсутність надання послуг на відповідних оптових ринках.

Висновок

Беручи до уваги:

- кількість операторів, які змогли подолати основний бар'єр входження протягом тривалого періоду часу, розгортаючи власну інфраструктуру доступу,
- розвиток ринкової частки операторів, які зараз працюють на ринку ширококутного доступу, та
- відсутність доказів антиконкурентного ціноутворення або інших засобів антиконкурентної поведінки в сегменті кінцевих споживачів,

НКРЗІ приходять до результатів, що вказують на **збереження тенденції до ефективної конкуренції з надання ширококутного доступу на роздрібному рівні.**

Доступ до фізичної інфраструктури, можливість доступу до ККЕ у міських районах та опор електромереж в сільських місцевостях допоможуть зберегти цю тенденцію й у майбутньому. Із огляду на тенденцію до конкуренції, що буде на ринку послуг ширококутного доступу, три критерії не є сукупно виконаними для цього ринку. Це означає, що ситуація на ринку послуг ширококутного доступу в Україні не підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань на ринках 11 та 12. НКРЗІ вважає важливішим те, що ринок ШСД на роздрібному рівні уже демонструє чітку тенденцію до ефективної конкуренції. Як встановлено вище в розділі 11.2, впровадження регуляторних зобов'язань до зазначених ринків на оптових рівнях не виправдане, в той час коли ринок на роздрібному рівні демонструє тенденцію до ефективної конкуренції. Крім доступу до пасивної інфраструктури, такої як ККЕ та опори, мережеві оператори в Україні покладаються на власну інфраструктуру доступу, а не на оптові послуги, що підпадають під ринок 11 та 12.

11.2.3. Достатність конкурентного права

Третій критерій служить для оцінювання адекватності коригувальних заходів, які може бути застосовано відповідно до законодавства про конкуренцію для усунення виявлених стійких порушень, зокрема з огляду на те, що попередні регуляторні зобов'язання можуть ефективно запобігати порушенням законодавства про конкуренцію. Втручання законодавства про конкуренцію, імовірно, буде недостатнім, якщо, наприклад, вимоги щодо відповідності втручання для виправлення стійких порушень великі або там, де часте та/або своєчасне втручання незамінне. Таким чином, попереднє регулювання слід розглядати як належне доповнення до законодавства про конкуренцію, коли саме тільки законодавство про конкуренцію не може належним чином вирішити постійні виявлені порушення на ринку⁷⁴.

⁷⁴ Рекомендація Комісії (2014/710/ЄС), окрема думка 16

Зазначено, що другий критерій уже не виконується на роздрібному рівні, оскільки спостерігається тенденція до ефективної конкуренції. Тому, згідно з найкращими практиками ЄС, у принципі немає необхідності оцінювати, виконується третій критерій чи ні. Однак НКРЗІ продовжує застосовувати третій критерій, щоб оцінити повну картину конкурентного середовища та переконатися, що немає необхідності регуляторного втручання до відповідних ринків⁷⁵.

Враховуючи, що:

- другий критерій не виконується,
- спостерігається тенденція до ефективної конкуренції на роздрібному рівні широкосмугового доступу (див. Розділ 11.2.2), та
- альтернативним операторам вдалося подолати виявлені бар'єри на шляху входження, принаймні до певної міри (розділ 11.2.1), на ринку широкосмугового доступу на роздрібному рівні, наразі немає необхідності своєчасного, частого та всебічного попереднього втручання.

Наразі в Україні чітко не спостерігається жодної фактичної антиконкурентної поведінки, яка вказувала б на необхідність комплексного регуляторного втручання з боку НКРЗІ, як зазначено в розділах 10.2.1. Також поведінка ціноутворення, продемонстрована операторами в Україні, не вказує на рівень ціноутворення на шкоду кінцевим споживачам, про що йшлося в розділі 10.2.2. На практиці також не можна виключати, що паралельні процедури згідно з попереднім регулюванням і законодавством ЄС щодо конкуренції можуть застосовуватися щодо різних типів проблем конкуренції, виявлених на базовому роздрібному рівні. У зв'язку з цим попередні зобов'язання, покладені НРО на підприємства, визначено як значні на ринку, спрямовані на усунення виявлених ринкових недоліків та виконання конкретних цілей, викладених у нормативно-правовій базі ЄС. Із іншого боку, інструменти законодавства ЄС у сфері конкуренції служать для вирішення та усунення проблем, пов'язаних із незаконними угодами, узгодженою практикою чи односторонньою образливою поведінкою, які обмежують або спотворюють конкуренцію на відповідному ринку.

Висновок

НКРЗІ вважає, що поточні ринкові умови, не виправдовують попереднього регулювання ринків широкосмугового доступу на роздрібному рівні, та відповідні ринки на оптовому рівні (ринки 11 та 12) або на всі ці ринки, оскільки проблеми конкуренції, що залишилися, наразі мають незначний та обмежений характер. Це без жодного припущення, що в майбутньому — залежно від фактичних і сподіваних подій на ринку — може виникнути потреба в попередньому регулюванні. Це може бути, зокрема, у випадку, якщо один або кілька мережевих операторів стануть доміантними учасниками ринку із поточної динамічної ринкової ситуації та розвинути здатність поводитися значною мірою незалежно від кінцевих споживачів та/або конкурентів.

11.2.4. Підсумковий висновок по тесту за трьома критеріями

Беручи до уваги оцінювання, проведене в розділах 11.2.1, 11.2.2 та 11.2.3, НКРЗІ дійшла висновку, що **три критерії не є сукупно виконаними**. Незважаючи на те, що в Україні спостерігаються **високі та неперехідні бар'єри**, значна кількість альтернативних мережевих операторів змогла розгорнути власну мережеву інфраструктуру доступу, частково спираючись на доступ до ККЕ і опор. Як наслідок, **спостерігається чітка тенденція до ефективної конкуренції**, оскільки частка історичного оператора на ринку значно скоротилася, тоді як жоден інший оператор не зміг досягти асиметрично сильної позиції. Це вже означає, що три критерії сукупно не виконуються. НКРЗІ також вважає, що **законодавство про конкуренцію наразі достатнє для вирішення можливих проблем конкуренції, які можуть виникнути**.

Наявність тенденції до ефективної конкуренції за відсутності попереднього регулювання оптового доступу означає, що запровадження такого регулювання не буде ні виправданим, ні

⁷⁵ Настанови ІРП, пункт 12.

пропорційним, незалежно від того, чи відповідає критеріям сам тест за трьома критеріями ринку 11 та 12 відповідно⁷⁶.

Як наслідок, НКРЗІ виявляє **необхідність вилучити ринки 11 та 12 зі списку ринків, придатних до попереднього регулювання в Україні**. Для того, щоб закріпити цей висновок і виключити можливість появи антиконкурентної поведінки на ринку ширококутвого доступу на роздрібному рівні, НКРЗІ переходить до наступного розділу 12 із поглибленим аналізом ІРП, щоб перевірити, чи справді немає оператора (операторів), яких можна було би визначити як таких, що займають позиції ІРП, окремо або спільно, на ринку ширококутвого доступу на роздрібному рівні за відсутності попереднього регулювання на ринках 11 та 12.

12. Оцінювання ІРП на роздрібному рівні послуг ширококутвого доступу

Беручи до уваги результати визначення відповідного товарного ринку (розділ 9), результати визначення географічного ринку (розділ 10) та результати перевірки за трьома критеріями на визначеному ринку (розділ 11), НКРЗІ оцінює ринок, щоб перевірити, чи має оператор позицію ІРП. Географічне оцінювання умов конкуренції у розділі 10 уже вказує на досить конкурентне середовище на загальнодержавному ринку. Окрім того, перевірка за трьома критеріями довела, що тенденція до ефективної конкуренції спостерігається вже на роздрібному рівні (розділ 11.2.2). Це також означає, що ринок на роздрібному рівні ширококутвого доступу має тенденцію до ефективної конкуренції без будь-якого оптового регулювання на основі висновків про ІРП на ринках 11 і 12. Тим не менше, НКРЗІ вважає, що цей результат усе ще треба перевірити й за допомогою поглибленого оцінювання ІРП визначити, чи справді відсутній ринок, який може потребувати попереднього регулювання.

Із цією метою необхідно спочатку перевірити, чи дозволяє структура ринку на роздрібному рівні одному оператору (або кільком операторам водночас) поводитися значною мірою незалежно від конкурентів або кінцевих споживачів.

Розглядаючи ринкову перевагу підприємства, важливо враховувати частку ринку підприємства та його конкурентів, а також обмеження, які застосовують потенційні конкуренти в середньостроковій перспективі. Ринкові частки можуть стати першою вказівкою для НРО на ринкову структуру та відносну важливість різних операторів, що діють на ринку. Ринкові частки буде оцінено в розділі 12.1. Щоб уникнути помилкових висновків, НКРЗІ також оцінює інші ключові особливості структурного ринку в розділі 12.2⁷⁷.

12.1. Оцінка часток ринку та загального конкурентного середовища

Відповідний ринок послуг ширококутвого доступу, що відповідає оптовим ринкам 11 та 12, які можуть підлягати попередньому регулюванню, є національним. Як описано в розділі 10.1. оптовий доступ до ринків 11 та 12 не було надано на підставі призначення НКРЗІ статусу оператора з ІРП, в минулому жодному оператору, і роль оптового впливу наразі можна вважати дуже незначним. Необхідно мати на увазі мету «модифікованого підходу зеленого поля», описаного в розділі 7. «Модифікований підхід зеленого поля» служить для того, щоб перевірити, чи може ринок на роздрібному рівні розглядатися як такий, що має тенденцію до ефективної конкуренції, якщо буде скасовано регулювання оптової торгівлі. Із цією метою частки ринку на роздрібному рівні зазвичай змінюються шляхом усунення наслідків зобов'язань оптового доступу. Це, зокрема, передбачає скасування зобов'язань щодо оптового доступу. Із цією метою в ЄС широко використовується практика перерозподілу частки ринку альтернативних операторів, які вони придбали на основі оптових послуг, таких як LLU та BSA (принаймні частково), до оператора з ІРП. Оскільки в минулому жодного оператора не було визначено як

⁷⁶ Додаток XX до розділу 6 Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та його державами -членами, з одного боку, та Україною, з іншого боку, від 29.05.2014.

⁷⁷ Це також радить Європейська Комісія; див. Повідомлення Комісії 2018/С 159/01: Початкові принципи щодо аналізу ринку та оцінювання ІРП відповідно до нормативно-правової бази ЄС щодо електронних комунікаційних показників та послуг (Настанови ІРП 2018), пункти 57 та 58.

такого, що має ІРП на ринках 11 та 12 в Україні, це виправлення частки ринку не є необхідним. По суті, в Україні частки ринку роздрібно-широкозмугового доступу дорівнюють часткам ринку «зеленого поля», і тому їх буде використано для подальшого оцінювання.

До 1 липня 2021 року три найбільші оператори України володіли частками ринку на роздрібному рівні (за активними лініями) 12,1 % (АТ «Укртелеком»), 15,5 % (ПрАТ «Київстар») та 8,5 % (оператор Товариство з обмеженою відповідальністю «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ») відповідно (див. Рисунок 3).

Жоден із найбільших операторів останніми роками не володів дуже великою часткою ринку, що перевищувала б 50 %. Неможливо вивести, що будь-який оператор утримував дуже високі частки ринку протягом тривалішого періоду часу, що було би важливим показником для попередньої індикації ІРП⁷⁸. Точніше, ринкові частки тримаються значно нижче від порогового значення 40 %, і Європейська Комісія тлумачить це як свідчення, що ІРП, імовірно, не надається⁷⁹.

Європейська Комісія зазначає, що можуть бути конкретні випадки нижче від цього порогу, коли конкуренти не можуть ефективно обмежувати поведінку домінуючого підприємства. Проте в Україні жодну таку ознаку не може бути виведено зі структури ринку. Зокрема АТ «Укртелеком» не зміг зайняти місце домінуючого оператора, про що свідчать низькі частки ринку, які далі падають. Насправді тим часом ПрАТ «Київстар» трохи перевершив АТ «Укртелеком» за частками ринку.

Треба ще раз зазначити, що дані, отримані у відповідях на опитувальник аналізу ринку, не є повними. На думку НКРЗІ, не отримана інформація про приблизно до 5% ліній доступу. Із іншого боку, усі основні оператори повідомляли дані про свої лінії доступу. Це означає, що НКРЗІ розкриває ставлення основних операторів до їхнього кінцевого споживача. Якби дані було заповнено, частка найбільших операторів на ринку була б іще нижчою. Отже, із недостатньої повноти подання даних не можна вивести, що висновок загальної низької частки ринку основних операторів дає спотворене уявлення про загальну кон'юнктуру ринку в Україні. НКРЗІ вважає дуже малоймовірним, що основний результат суттєво змінився б, якби всі інші оператори подали свої повні дані та роздрібну пропозицію на ринку.

Ринкові частки треба тлумачити у світлі відповідних ринкових умов, зокрема динаміки ринку та ступеня диференціації послуг⁸⁰. На Рисунку 4 показано, що для надання роздрібних послуг кінцевим споживачам використовуються різноманітні технології доступу. Це може вказувати на значну диференціацію послуг. Однак у розділі 9 було продемонстровано, що всі послуги широкозмугового доступу на роздрібному рівні, які надаються через ці послуги доступу, проілюстровані на Рисунку 12, розглядаються як замітники й становлять єдиний відповідний ринок продуктів. Велика частка волокна (ФТТН та ФТТВ), яку вже було розгорнуто, не відповідає часткам ринку окремого оператора, а скоріше великій кількості операторів. Очевидно, АТ «Укртелеком» не зміг значною мірою скористатися своїм контролем над застарілою мідною мережею, але й жоден інший оператор окремо не зміг піднятися на позицію домінування.

Можливості диференціації послуг можуть поставити під сумнів визначення відповідного продуктового ринку в майбутньому, але наразі більшість роздрібних послуг підписуються на категорію зі швидкістю від 10 до 100 Мбіт/с, яку можна забезпечити більшістю наявних на сьогодні технологій доступу (хоча застарілі мідні мережі, а також FWA та непублічний WiFi мають деякі обмеження швидкості), див. Рисунок 14.

Поточна динаміка ринку не вказує на те, що окремих оператор має ІРП. Навпаки, частки ринку радше свідчать про загальні умови конкуренції. Нинішня ринкова структура не надає переваги оператору АТ «Укртелеком» як колишньому історичному оператору, щоб він міг поводитися значною мірою незалежно від конкурентів або кінцевих споживачів, і наразі не надає

78 Настанови ІРП, пункт 55.

79 Настанови ІРП, пункт 57 і, зокрема, виноска 55.

80 Настанови ІРП, пункт 54.

переваги цьому іншому оператору. Також немає вагомих доказів того, що будь-який оператор використав таку позицію, наприклад, вимагаючи надмірних цін.

Цей висновок слід розглядати, зокрема, на тлі того, що НРО в ЄС почали регулювати діючих операторів після лібералізації телекомунікаційних ринків і запровадили засоби правового захисту, зокрема оптові зобов'язання щодо доступу. Застосування засобів правового захисту нерідко перешкоджало — принаймні певною мірою — підприємству з ІРП повністю використати своє ринкове положення й поводитися незалежно від конкурентів та споживачів. Отже, фактичних доказів, наприклад дискримінаційної поведінки в минулому, може бути мало саме через уже чинні норми. У цьому плані ситуація в Україні суттєво відрізняється, оскільки ринки послуг ширококутового доступу досі не регулювалися. Якби підприємство мало ІРП в Україні, це було б очевидним, оскільки оператори в принципі мали менші обмеження, які могли б запобігти антиконкурентній поведінці. Якщо доказів такої поведінки немає, це може вказувати на більш конкурентне середовище порівняно з багатьма державами-членами ЄС, де, зокрема, наявні оператори за відсутності регулювання могли б діяти з позицій економічної переваги після лібералізації ринків електронних комунікацій.

Оператори конкурують із розгортанням волоконно-оптичних мереж, оновленням мереж DOCSIS та розгортанням технологій бездротового доступу. Хоча ціни на роздрібному рівні демонструють відмінності, вони, імовірно, спричинені базовими відмінностями у структурі витрат і не вказують на неконкурентні ціни. Жодних ознак адаптації спільної позиції ІРП більше ніж одного оператора немає, оскільки найбільші оператори в Україні демонструють конкурентну поведінку один проти одного.

Загальна наявність конкуренції не означає, що немає певних проблем із розширення мереж доступу, які можна спостерігати в Україні. Зокрема відсутність покращеного доступу до ШСД та, можливо, певна відсутність попиту й готовності платити, особливо в сільській місцевості. Це та несприятлива тенденція зменшення щільності населення залишатимуться серйозним викликом для розвитку українського ринку ширококутового доступу. Але цю проблему не можна вирішити за допомогою призначення ІРП, оскільки вона скоріше впливає з відсутності інвестиційних стимулів у певних сферах. Навряд чи запровадження оптового доступу до старої мідної мережі АТ «Укртелеком» покращило б цю ситуацію. І навпаки, не очевидно, що запровадження оптових засобів захисту доступу до нещодавно розгорнутих оптоволоконних мереж годиться для виправлення цієї вади ринку. Насправді в нинішній ситуації такі засоби правового захисту можуть стати додатковим викликом для підтримки інвестиційних стимулів.

Висновок

НКРЗІ доходить висновку, що загальна структура частки ринку та розгортання інфраструктури для мереж ширококутового доступу наразі не розкриває позиції економічної переваги, яка дорівнювала б позиції ІРП для будь-якого конкретного оператора в Україні. Розподіл ринкових часток, розгортання й застосування технологій розширеного доступу та відсутність значних, фактичних спостережень щодо антиконкурентної поведінки переконливо свідчать про те, що ринок на роздрібному рівні має тенденцію до ефективної конкуренції, тоді як основним викликом залишається сприяти охопленню й підключенню до ширококутових послуг населення, особливо в сільській місцевості.

12.2. Оцінка інших структурних ключових аспектів

У наступному розділі НКРЗІ аналізує, чи можуть інші ключові аспекти оскаржити попередні результати розділу 11.2.2 та розділу 12.1, що ринок послуг ширококутового доступу має тенденцію до ефективної конкуренції. НКРЗІ зазначає, що Європейська Комісія пропонує проаналізувати інші ключові структурні параметри ринку, якщо ринкові частки самі по собі не дають чітких ознак щодо ІРП. Навіть незважаючи на те, що структура ринкових часток сама по собі, на думку НКРЗІ, уже є чіткою ознакою відсутності ІРП⁸¹, враховуючи, що жоден окремий

⁸¹ Настанови ІРП, пункти 57 та 58.

оператор не наближається навіть до 40 % або 50 %, НКРЗІ усе ще дотримується точки зору, що структурно-ключові параметри вимагають оцінювання, щоб уникнути хибних висновків.

12.2.1. Бар'єри для входження на ринок

Бар'єри для входження на ринок можуть бути структурними, правовими або адміністративними. Структурні бар'єри для входження — результат початкових умов вартості або попиту, що дозволило створити асиметричні умови між наявними та новими учасниками, які перешкоджають або запобігають виходу на ринок останніх. Юридичні чи регуляторні бар'єри не ґрунтуються на економічних умовах, а є результатом законодавчих, адміністративних чи інших заходів, які мають прямий вплив на умови входження та/або позиціонування операторів на відповідному ринку.

Для ринку ширококутового доступу особливе значення мають структурні бар'єри. Через високі витрати⁸² та значні інвестиції в інфраструктуру, необхідні для того, щоб бути прибутковими, у секторі електронних комунікацій часто виникають значні бар'єри для входження на ринок або розширення, особливо в сільській місцевості з низькою щільністю населення. У побудові мережі електронного зв'язку витрати на одного кінцевого споживача багато в чому залежать від щільності населення. Чим вища щільність населення, тим проникнення до більшої кількості домогосподарств може бути досягнуто за такої ж суми інвестицій. Тому в найбільш густонаселених районах витрати на побудову власних мереж електронного зв'язку нижчі, аніж у менш густонаселених.

Будівництво інфраструктури — це дуже капіталомісткий захід, який вимагає значних інвестицій та дублювання наявної інфраструктури, що не має альтернативного використання, якщо споживач мігрує до іншого оператора. Тому розгортання інфраструктури може стати значною перешкодою для входження на ринок і розширення мережі, бо лише підприємство із значними фінансовими можливостями може дозволити собі побудувати власну мережу доступу. Будівництво ККЕ та інженерної інфраструктури є особливим бар'єром (витрати на будівництво сягають до 80% вартості встановлення ширококутових мереж)⁸³.

Високі бар'єри на шляху до входження на ринок можуть стати менш актуальними на ринках, що характеризуються постійним технічним прогресом, зокрема через появу нових технологій, що дозволяють новим учасникам надавати якісно різні послуги, які можуть кинути виклик потенційному оператору ІРП. На ринках електронних комунікацій обмеження конкуренції можуть виникати через інноваційні загрози потенційних конкурентів, яких зараз немає на ринку. На українському ринку, швидше за все, розгортання технологій бездротового ширококутового доступу могло би зменшити бар'єри для входження, зокрема в сільській місцевості, де щільність населення занадто низька, щоб підтримувати розгортання оптоволоконних ліній, принаймні в короткостроковій та середньостроковій перспективі.

Аналіз бар'єрів для входження на ринок і розширення покриття мережі — це оцінювання легкості виходу на ринок або простоти розширення мережі, тобто оцінювання можливості дублювати мережу історично найбільшого оператора (зазвичай це оператор, давно присутній на ринку). Історично АТ «Укртелеком» був найбільшим роздрібним постачальником ширококутового доступу з найбільшим покриттям мережі. АТ «Укртелеком» надає ширококутовий доступ на роздрібному рівні у більшості районів (відповідно до попередніх адміністративних відмінностей). АТ «Укртелеком» усе ще переважно покладається на застарілу мережу доступу. ПрАТ «Київстар», наразі найбільший оператор, надає роздрібний ширококутовий доступ у меншій кількості районів порівняно з оператором АТ «Укртелеком». Хоча АТ «Укртелеком» поступово втратив частку ринку, інші оператори, переважно в міських районах, змогли дублювати мережу АТ «Укртелеком» дуже значною мірою, особливо ПрАТ «Київстар» — наразі найбільший оператор за кількістю активних місцевих ліній зв'язку,

⁸² Якщо кінцевий користувач змінює свого постачальника послуг, альтернативне використання побудованої лінії доступу не існує.

⁸³ Робочий документ персоналу Комісії (пояснювальна записка), SWD (2020) 337 final, 8.12.2020, S. 62.

що забезпечує роздільний широкопasmовий доступ переважно в міських районах. Беручи до уваги частку ринку та кількість активних операторів в Україні (як міських, так і сільських), можна зробити висновок, що багато операторів певною мірою вже подолали бар'єри на шляху входження. Наразі налічується 2237 активних операторів у міській та 1405 у сільській місцевостях. Через загальний розмір України ключова проблема — розширення мереж доступу в деяких сільських районах, де щільність населення низька.

Бар'єри для входження на ринок та розширення мережі менші, якщо доступ до фізичної інфраструктури доступний для операторів, котрі потребують доступу для надання послуг ШСД. Українське законодавство передбачає симетричне зобов'язання щодо ККЕ. В Україні здійснює діяльність 22 оператора, які забезпечують доступ до ККЕ, а загальна довжина орендованих кабелів становить 94209 км. АТ «Укртелеком» має найбільшу мережу ККЕ в Україні. 1 липня 2021 року 4061 оператор (включно з приватними підприємцями) отримав доступ до ККЕ від АТ «Укртелеком» (тобто 93753 км орендованих кабелів). Порівняно хороша доступність доступу до ККЕ АТ «Укртелеком» поряд зі сприятливою економією на щільності населення дозволила значною мірою розвинутися та взяти участь у конкуренції на основі альтернативних інфраструктур, зокрема волокон, що також відображається на частках ринку, отриманих за рахунок альтернативних операторів і в умовах постійного зниження частки ринку АТ «Укртелеком».

Доступ до опор скоріше використовується в сільській місцевості. В Україні 4 оператора вказали надання доступу до опор, але не у великих масштабах. У сільській місцевості оператори широко використовують доступ до опор електромереж. Наразі НКРЗІ має обмежену інформацію про використання фізичної інфраструктури інших секторів. 1 липня 2020 року лише кілька операторів у своїх відповідях вказали на використання інфраструктури інших секторів, наприклад:

- оператор ПрАТ «Датагруп» використовує електромережі та проїзні частини;
- оператор ПП "Дикий сад" використовує електромережі, громадське освітлення, залізницю, порти та аеропорти;
- оператор ПрАТ "Фарлеп-Інвест" використовує електромережі, громадське освітлення, газові мережі, комунальне опалення, воду (включно зі стічними водами, системами очищення та каналізації), залізницю, порти та аеропорти, а також автодороги;
- оператор ЗАТ "ТЕНЕТ" використовує електромережі, громадське освітлення, залізницю, порти та аеропорти;
- оператор ТОВ «Бізнес і Технології» використовує електромережі та громадське освітлення;
- оператор ТОВ «ФРІНЕТ» використовує електромережі та громадське освітлення.

Не можна зробити однозначний висновок про відсутність перешкод для входження або розширення мережі, але можна зробити висновок, що можливість оптового доступу до фізичної інфраструктури знижує бар'єри для входження на ринок та розширення мережі.

Багато операторів в Україні розгорнули свої оптоволоконні мережі шляхом підвісу кабелів, що прокладаються через дахи багатоквартирних будинків або тягнуться через горища безпосередньо від будинку до будинку, а також використовують опори громадського освітлення чи громадського транспорту, що передбачає порівняно низьку вартість розгортання, але й зіпсований естетичний вигляд. Наразі громади не приймають правила, що обмежують прокладку кабелів.

Незважаючи на те, що перешкоди на шляху входження до певної міри все ще можуть існувати, наявність доступу до ККЕ, безумовно, потужний рушій для розвитку конкуренції в цілому. Альтернативні мережеві оператори, які прагнуть отримати доступ до ККЕ (а також розгортати мережі шляхом підвісу кабелів), змогли розгорнути волоконні мережі та залучити споживачів. Спираючись на отриману базу споживачів, багато операторів змогли ще більше розширити свою мережу й залучити додаткових споживачів. Це пояснює загалом низьку частку ринку історичного оператора та значну частку ринку багатьох альтернативних операторів. На

цьому етапі розвитку ринку дуже важливо зберегти доступ до ККЕ та іншої пасивної інфраструктури, придатної для розгортання широкосмугової інфраструктури.

Дані ринку свідчать про те, що серед багатьох операторів існує конкуренція не тільки в міській, але й у сільській місцевості. Однак конкурентний тиск у сільській місцевості, схоже, менший у порівнянні з міськими районами. Надання FWA та широкосмугового доступу через бездротові технології з використанням непублічного WiFi — звичайне явище в сільській місцевості. Якщо розгортання волокна неможливе, бездротові технології більш економічно ефективні для забезпечення роздрібного широкосмугового доступу. Оператори в Україні іноді також дотримуються двоетапного підходу: спочатку будується FWA та непублічний WiFi, і якщо створено достатню базу споживачів для покриття витрат на розгортання оптоволокна, тоді волокно розгортається для домогосподарств. Із боку пропозиції оператори, що розгортають бездротові технології в одній зоні, зможуть розширити мережу в іншій географічній зоні, якщо буде такий попит. Із цією метою слід визнати, що розгортання FWA та непублічного WiFi розпочалося близько 15 років тому, і їх слід враховувати як потенційну конкуренцію на перспективній основі.

На цьому етапі мобільний широкосмуговий зв'язок не було включено до визначення ринку на роздрібному рівні. Згідно з різними опитуваннями, мобільні технології можна вважати найефективнішою технологією забезпечення мобільного широкосмугового доступу в сільській місцевості. 5G, за прогнозами, підтримуватиме значно більші швидкості мобільного широкосмугового доступу й інтенсивніше використання даних, ніж попередні покоління. Спочатку 5G буде покладатися у своєму поступовому розгортанні переважно на два (але не тільки) пілотні діапазони, тобто на 3,6 ГГц та 700 МГц. Діапазон 3,6 ГГц, імовірно, буде використовуватися в міських районах, де прогнозується ущільнення мережі. Як це відбувається в міських районах, сільські райони будуть розраховувати на нижчий спектр, такий як 700 МГц, для розгортання 5G. Із метою підвищення ефективності спектру можна сподіватися, що спектр старших поколінь також буде використовуватися для розгортання 5G в майбутньому. Виходячи з технологічного розвитку, оператори мобільного зв'язку мають кілька можливостей для досягнення додаткового підвищення ефективності, наприклад, розгортання масивної мережі МІМО, використання динамічного спільного спектра та мережевий транспорт на базі оптоволоконної мережі до базової станції, тощо. Оскільки ключова проблема в Україні — розширення покриття мережі на всій території, розгортання 5G може бути трохи затримано. Тим не менше, сподіваний розвиток 5G може бути враховано в цьому випадку в довгостроковій перспективі. НКРЗІ вже визначила значну кількість домогосподарств в Україні, які не мають доступу до фіксованого широкосмугового доступу (приблизно 6 млн). Можливо, існує група людей, які покладаються лише на широкосмуговий зв'язок мобільного зв'язку.

Висновок

Хоча багато операторів певною мірою вже подолали бар'єри входження (включно з багатьма сільськими територіями), бар'єри на шляху входження та перешкоди для розширення мережі все ще можуть бути певною мірою актуальними, особливо в сільських районах із низькою щільністю населення. Бар'єри для входження на ринок та розширення мережі менші, оскільки можливий доступ до фізичної інфраструктури та через наявність технологій фіксованого бездротового доступу, а також сподіваний розвиток 5G в довгостроковій перспективі. Наявні бар'єри на шляху входження, очевидно, не перешкодили виходу на ринок численних альтернативних операторів та призвели до зменшення частки ринку АТ «Укртелеком» з часом.

12.2.2. Контроль значної інфраструктури та технологічних переваг

Контроль над значною інфраструктурою або інфраструктурою, яку не можна легко дублювати, дає домінуючому підприємству додаткову перевагу. Той, хто контролює значну частку інфраструктури, може впливати на своїх конкурентів, яким необхідно використовувати

цю інфраструктуру. Значною інфраструктурою може бути мережа з загальнодержавним покриттям, а також пасивна інфраструктура тощо.

Технологічна перевага — це здатність надавати послуги ефективніше, легше або за нижчу ціну через використання більш прогресивних технологій у підприємстві й зазвичай передбачає велику місткість основної мережі й мережі доступу, оновлення мережі, вищі швидкості та інші характеристики якості.

В Україні близько 150 операторів, які володіють ККЕ. Найбільший власник ККЕ — АТ «Укртелеком». Станом на 1 жовтня 2021 року АТ «Укртелеком» володів 82 958 канало-км ККЕ (88% усієї ККЕ). Інші оператори в Україні володіють значно меншими мережами ККЕ, див. Таблицю 7.

Таблиця 7: Довжина каналів ККЕ, що належать найбільшим операторам - власникам ККЕ, канало-км

Оператор, провайдер телекомунікацій	Протяжність власних каналів ККЕ
Акціонерне товариство "Укртелеком"	82 958,0
Акціонерне товариство "Українська залізниця"	3 467,9
Державне підприємство "Мирноградвугілля"	559,4
Товариство з обмеженою відповідальністю "КОСМОНОВА"	492,4
Товариство з обмеженою відповідальністю "Білінк"	404,5
Товариство з обмеженою відповідальністю "ПАН-ТЕЛЕКОМ"	320,0
Акціонерне товариство "Криворізький залізничний комбінат"	312,0
Товариство з обмеженою відповідальністю "Науково-виробниче підприємство "Грайфл"	281,5
Приватне акціонерне товариство "ФАРЛЕП - ІНВЕСТ"	280,0
Товариство з обмеженою відповідальністю "ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА КОМПАНІЯ "НЕОН"	270,0

127 операторів володіють ККЕ завдовжки менше ніж 100 км. Можна зробити висновок, що АТ «Укртелеком» контролює значну інфраструктуру в контексті ККЕ.

НКРЗІ не має інформації про право власності на телекомунікаційних опор в Україні, але має інформацію про те, що доступ до опор було надано іншим операторам. АТ «Укртелеком» вказав на надання доступу до телекомунікаційних опор 173 операторам, але не вказав обсяг послуг. Тому НКРЗІ не може чітко зробити висновок, який оператор контролює телекомунікаційні опори.

Активні лінії на основі різних технологій, які надають три найбільші оператори, та частку NGA у міських та сільських районах див. у Таблицях 8 та 9.

Таблиця 8: Активні місцеві лінії зв'язку на основі технологій, наданих трьома найбільшими операторами, та частка мереж доступу наступного покоління NGA у міських районах:

Назва оператора, провайдера	xDSL	FTTN (including VDSL)	FTTB	FTTH	DOC SIS before 3.0	DOCSIS 3.0/3.1	Ethernet LAN	FWA	WiFi*	Частка xDSL	Частка NGA
ПрАТ "КИЇВСТАР"	1 008	0	1 167 116	1 335	0	0	5 401	768	50	0,1%	99,4%
АТ "Укртелеком"	594 293	9 741	39 267	89 661	0	0	4 761	0	686	80,5%	18,8%
ТОВ "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	0	0	364 049	645	1 916	269 524	0	0	36	0,0%	99,7%
Інші	35 725	83 672	1 784 757	1 325 529	8 346	6 181	138 403	2 440	28 762	1,0%	93,7%

Таблиця 9: Активні місцеві лінії зв'язку на основі технологій, наданих трьома найбільшими операторами, та частка мереж доступу наступного покоління NGA у сільській місцевості:

Назва оператора, провайдера	xDSL	FTTN (including VDSL)	FTTB	FTTH	DOCSIS before 3.0	DOCSIS 3.0/3.1	Ethernet LAN	FWA	WiFi*	Частка xDSL	Частка NGA
АТ «Укртелеком»	104 750	229	717	72 609	0	0	675	0	1 080	58,2%	40,9%
ТОВ «Бізнес і Технології»	0	0	0	68 587	0	0	0	0	0	0,0%	100,0%
ТОВ «ФІРНЕТ»	0	0	11 556	30 826	0	0	0	0	0	0,0%	100,0%
Інші	5 012	21 895	136 645	1 029 391	3 271	1 009	19 725	12 775	95 271	0,4%	89,7%

АТ «Укртелеком» усе ще покладається на застарілу мережу (80,5% у міській та 58,2% у сільській місцевостях), при тому що альтернативні оператори розгортають переважно мережі NGA (90% —100%), здатні забезпечувати вищі швидкості та кращу якість обслуговування порівняно з мідними мережами доступу. Враховуючи, що в Україні налічується приблизно 14 млн домогосподарств, АТ «Укртелеком» надає роздрібний широкопasmовий доступ близько 6,5% домогосподарств в Україні (дані на 1 липня 2021 року).

АТ «Укртелеком» також зазначав, що він мав 2 442 468 портів на рівні центрального офісу. Оскільки АТ «Укртелеком» усе ще покладається на застарілу інфраструктуру, імовірно, що більшість зазначених портів — це порти DSLAM (у напрямку клієнта). В той же час АТ «Укртелеком» мав⁸⁴ 1 100 467 активних ліній. Суттєва відмінність (1 342 001) може свідчити про те, що значна частина (понад половину ліній доступу) інфраструктури АТ «Укртелеком» не використовується кінцевими споживачами. Можна зробити висновок, що АТ «Укртелеком» втратив велику кількість активних ліній ШСД xDSL, що свідчить про втрату лідерства з часом.

Оператори АТ «Укртелеком» та ПрАТ «Київстар» — найбільші власники широкопasmових мереж. Загалом АТ «Укртелеком» не має технологічних переваг, тобто він спирається на застарілу інфраструктуру, а частка NGA все ще досить мала, тоді як більшість альтернативних операторів розгорнули власні мережі NGA. Хоча ПрАТ «Київстар» розгорнув мережу NGA, в той же час і значна кількість інших операторів одночасно розгорнули також мережі NGA — у деяких випадках навіть із перекриттям покриття мережі (наприклад, Києва). Тому технологічна перевага ПрАТ «Київстар» над іншими операторами також не очевидна, так як численні оператори водночас розгорнули інфраструктуру зі схожими можливостями.

Хоча АТ «Укртелеком» контролює найбільшу мережу — застарілу мідну мережу в Україні, ця мережа вже значно втратила актуальність і все більше дублюється альтернативними операторами й частково замінюється розгортанням волоконно-оптичних мереж самого АТ «Укртелеком». Отже, не можна зробити висновок, що АТ «Укртелеком» тримає контроль над інфраструктурою, яку не можна легко дублювати, за винятком своєї ККЕ. Однак доступ до ККЕ не є вузьким місцем для фактичного розгортання інфраструктури NGA, оскільки доступ до ККЕ для операторів телекомунікацій регулюється «Правилами надання в користування кабельної каналізації електрозв'язку», затвердженого рішенням НКРЗІ від 23.08.2012 № 428, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 12 вересня 2012 р. за № 1571/21883, та для володільців інфраструктури ККЕ не операторів телекомунікацій «Правилами надання доступу до інфраструктури кабельної каналізації електрозв'язку», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2018 р. № 253. Наявні зобов'язання щодо доступу до каналів мають вирішальне значення для розвитку українського ринку широкопasmового доступу, оскільки це

⁸⁴Станом на 2020 рік

значно полегшило вихід на ринок конкурентів. Водночас це зменшує контроль АТ «Укртелеком» над інфраструктурою, яку нелегко дублювати. АТ «Укртелеком» не може використовувати свою мережу ККЕ, щоб зайняти позицію панування над конкурентними операторами мережі. Вказівка на позицію ІРП АТ «Укртелеком» у цьому відношенні немає.

Жодного іншого оператора не можна розглядати і як інфраструктуру управління, яку неможливо дублювати такою мірою, що вказувала б на позицію ІРП. По-перше, інші оператори почали значною мірою покладатися на мережу ККЕ АТ «Укртелеком», як показано вище. По-друге, жоден інший оператор не зміг розгорнути мережу, що охоплює основну територію України. Натомість велика кількість операторів розпочали розгортання оптоволоконних мереж або, у деяких випадках, оновлення мереж DOCSIS. Незважаючи на те, що ці оператори настільки володіють інфраструктурою, яку неможливо легко дублювати, наразі жоден із цих операторів не досяг певного рівня інфраструктури, що дозволило б їй діяти незалежно від конкурентів і кінцевих споживачів тією мірою, щоб опинитися в позиції ІРП.

Висновок

АТ «Укртелеком» контролює значну інфраструктуру в контексті ККЕ. Однак ці канали є предметом зобов'язань щодо доступу, які не ґрунтуються на висновках ІРП. Тому АТ «Укртелеком» не може розвинути позиції ІРП на оптових ринках ширококутного доступу, здійснюючи контроль над цією інфраструктурою. АТ «Укртелеком» контролює більшу частину застарілої мідної мережі в Україні. Ця мережа зазнала значних втрат у частках ринку з плином часу і надалі втрачатиме актуальність. Немає й операторів, які б мали контроль над інфраструктурою ширококутного доступу та технологічні переваги в такому обсязі, що дозволяв би їм поводитися значною мірою незалежно від конкурентів, їхніх споживачів і, зрештою, від споживачів.

Тому жодні ознаки ІРП для будь-яких операторів не впливають із оцінювання інфраструктури, яку нелегко дублювати.

12.2.3. Відсутність або низька компенсаційна купівельна спроможність

Збалансована купівельна спроможність (компенсаційна купівельна спроможність) — також важливий фактор, який НРО повинні взяти до уваги в оцінюванні того, чи має підприємство ІРП. НРО повинні розглянути, чи можуть за певних обставин ринкову перевагу підприємства обмежити його споживачі.

Збалансована купівельна спроможність на роздрібному рівні існує, коли кінцеві споживачі можуть перейти до іншого оператора.

В Україні є багато операторів, які розгорнули власні мережі, що пропонують не тільки роздрібний ширококутний доступ, але, на додачу до нього, також телевізійні послуги — це найпопулярніший пакет серед кінцевих споживачів. На практиці це означає, що кінцеві споживачі в значній частині географічних районів України мають свободу вибору свого оператора, який найкраще відповідає їхнім потребам (хай то буде лише ширококутний доступ або пакетна пропозиція), оскільки ширококутні мережі було відтворено дуже великою мірою. Можна зробити висновок, що в цих географічних районах компенсаційна купівельна спроможність достатня. Виняток може бути лише в тих географічних районах (швидше за все — у деяких сільських районах), де ширококутні мережі доступу не відтворюються або тиражуються невеликою мірою, і лише один чи два оператори діють у певній географічній зоні. Однак НКРЗІ не може визначити, що є лише один або два провідні оператори у всіх тих географічних районах, де мережі ширококутного доступу не відтворюються або відтворюються незначною мірою. Отримані дані свідчать про те, що в одній географічній зоні один оператор може бути лідером, у іншій географічній зоні може бути інший оператор, тощо

(станом на 1 липня 2021 року визначено 4 операторів⁸⁵ в 7 районах із ринковими частками, що дорівнюють або перевищують 50%). Оскільки розвиток українського ринку широкосмугового доступу та розгортання інфраструктури розвиваються дуже динамічно, не можна зробити висновок, що будь-який оператор протягом тривалого періоду володіє надмірною часткою ринку без ризику виходу на ринок іншого оператора. У сільській місцевості, де розгортання фіксованої мережі менш поширене, впровадження бездротових технологій стало більш значимим. НКРЗІ розраховує, що цей розвиток триватиме й у майбутньому. Отже, у районах, де споживачі ще не мають змоги застосувати компенсаційну купівельну спроможність, переходячи на іншого постачальника мережі, потенційна конкуренція з боку нових учасників значною мірою перешкоджає можливості надмірного ціноутворення.

Оператори в Україні можуть застосовувати мінімальний договірний період⁸⁶, розглядаючи дванадцять місяців як початковий період зобов'язань у контрактах, укладених між кінцевими споживачами та операторами. Враховуючи значний обсяг інвестицій, необхідних для розгортання мережі, дванадцять місяців за мінімальний договірний період може бути виправдано, оскільки операторам потрібен час, щоб компенсувати витрати на здійснені інвестиції. Беручи до уваги загальну динаміку ринку та дуже мінливі частки ринку, мінімальний договірний період — не перешкода для кінцевих споживачів, які хочуть змінити оператора, що є показником достатності компенсаційної купівельної спроможності. Наявна конкуренція стримує операторів від застосування тривалих мінімальних контрактних термінів і високих штрафів у разі, якщо кінцевий користувач хоче розірвати договір.

Висновок

НКРЗІ приходить до висновку, що загальної компенсаційної купівельної спроможності в Україні достатньо. Там, де компенсаційна купівельна спроможність усе ще може бути обмеженою, НКРЗІ розраховує на виникнення в майбутньому конкуренції, наприклад, за рахунок розгортання додаткового волокна, розгортання FWA та неопублічного WiFi. Такий розвиток подій, імовірно, посилить компенсаційну купівельну спроможність також у тих районах України, де вибір споживачів усе ще обмежений.

12.2.4. Групування послуг

Групування послуг (може дати перевагу потенційному домінуючому оператору за обставин, коли послугу на ринку, де оператор має ІРП, можна використовувати лише в комплекті з іншою послугою на суміжному ринку. Потенційний домінуючий оператор також може отримати перевагу, якщо послуга на домінуючому ринку пропонується в комплекті з іншою послугою таким чином, що робить дешевшим або ефективнішим використання пакетних послуг, ніж використання цих самих послуг окремо. Якщо на ринку є домінуючий оператор, групування — це поведінка, яка використовує домінування оператора на одному ринку, щоб розширити його на інший.

Для того, щоб оцінити об'єднання послуг, необхідно провести аналіз пропозиції кількох продуктів чи послуг як одного комбінованого пакета продуктів або послуг та аналіз спроможності операторів пропонувати такі пакети в Україні.

В Україні є багато операторів, які розгорнули власні мережі, що пропонують лише роздрібний широкосмуговий доступ або пакети. Найпопулярніший пакет — це фіксований широкосмуговий доступ, що продається разом із телевізійними послугами (> 80% усіх пакетних пропозицій). Оператори фіксованого зв'язку в Україні також пропонують:

⁸⁵ Без урахування даних АР Крим та м. Севастополя, а також частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях та без урахування Чорнобильської зони відчуження

⁸⁶ Мінімальний термін дії контракту — це найкоротший термін дії контракту, можливий для цього контракту. Якщо кінцевий користувач підпише контракт із мінімальним терміном дії договору, то розірвання договору може зумовити застосування санкції до закінчення мінімального терміну контракту.

- фіксований широкосмуговий доступ, що продається разом із голосовою телефонією (> 14% усіх пакетних пропозицій)
- фіксований широкосмуговий доступ, що продається разом із телевізійними послугами та голосовою телефонією (2,6% усіх пакетних пропозицій)
- голосова телефонія, що продається разом із телевізійними послугами (1% від усіх пакетних пропозицій).

Це означає, що кінцеві споживачі в значній частині географічних районів України мають свободу вибору пакету, який найкраще відповідає їхнім потребам.

Серед дев'яти найбільших операторів України (див. Таблицю 10) найбільший постачальник (який включає фіксований широкосмуговий доступ) — оператор Товариство з обмеженою відповідальністю «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ». ПрАТ «Київстар» та АТ «Укртелеком» не є найбільшими в цьому контексті.

Таблиця 10: Кількість підписників на різні пакети, надані дев'ятьма найбільшими операторами станом на 1 липня 2020 року

	Голосовий зв'язок + Інтернет	Голосовий зв'язок + Інтернет + ТБ	Інтернет + ТБ	Загальна кількість пакетів послуг	Частка оператора в наданих пакетах послуг серед 9 найбільших операторів
ТОВ «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ»			547436	547436	61,7%
ПрАТ «Датагруп»			2903	2903	0,3%
ПП "Дикий сад"	172	2422	57	2651	0,3%
ПрАТ "Індастріал Медіа Нетворк"			39950	39950	4,5%
ПрАТ «Київстар»	2867		67739	70606	8,0%
ПрАТ "Фарлеп-Інвест"	45375	5016	16403	66794	7,5%
ЗАТ "ТЕНЕТ"	608	1315	4497	6420	0,7%
ТОВ "ФРІНЕТ"			150147	150147	16,9%
АТ «Укртелеком»			346	346	0,04%

Загалом комплексні послуги ніколи не домінували на роздрібному рівні України. Комплексні послуги імовірно вийшли на ринок із оновленням коаксіальних мереж. Враховуючи обмежений вплив коаксіальної мережі, оператори кабельної мережі не змогли зайняти домінуючу позицію на українському ринку широкосмугового доступу. Інші оператори виходили з пакетними пропозиціями, що включали телебачення, але залучення залишалося обмеженим, а український ринок послуг широкосмугового доступу не характеризується сильною залежністю від пакетних пропозицій. Наразі споживачі, як правило, переходять на послуги телебачення ОТТ. Тому можливість створення пакетів, які технічно важко відтворити, навряд чи розвинеться для певних гравців ринку до значної міри.

ПрАТ «Київстар» може опинитися в більш привілейованому становищі, оскільки пропонує не тільки фіксовані пакети, але й пакети, що включають мобільний широкосмуговий зв'язок як доповнення:

- Фіксований широкосмуговий доступ, що продається разом із мобільною широкосмуговою та мобільною голосовою телефонією
- Фіксований широкосмуговий доступ, що продається разом із телевізійними послугами, мобільним широкосмуговим доступом та мобільною голосовою телефонією

На цьому етапі НКРЗІ не володіє інформацією про те, скільки абонентів використовують інтегровані фіксовані та мобільні пакети, запропоновані оператором ПрАТ «Київстар». АТ «Укртелеком» є лише оператором фіксованого зв'язку й не пропонує пакетів фіксованих послуг, що продаються разом із мобільним.

Висновок

НКРЗІ доходить висновку, що в Україні немає операторів, які б мали перевагу з точки зору об'єднання, яка б дозволяла їм поводитися значною мірою незалежно від конкурентів, їхніх споживачів і, зрештою, від їхніх споживачів. Загальна частка ринку ПрАТ «Київстар» в Україні наразі низька. Однак перевага у поєднанні послуг фіксованого та мобільного зв'язку в майбутньому може привести до збільшення частки ринку ПрАТ «Київстар». Наразі ця перевага, здається, не настільки велика, щоб дозволити ПрАТ «Київстар» діяти з позиції домінування.

12.2.5. Економія від масштабу та сфери застосування

Економія від масштабу — економічна вигода, яку отримує підприємство з найбільшим обсягом наданих послуг. Це пов'язано з тим, що вартість одиниці послуги зменшується, якщо збільшується обсяг загального виробництва. Цей ефект особливо добре помітний у секторі електронних комунікацій, де необхідні значні інвестиції в мережу незалежно від кількості абонентів. Оператор із найбільшою кількістю передплатників може ефективніше повернути інвестиції.

Економія сфери застосування надає схожу економічну вигоду. Компанія, яка отримує вигоду від економії сфери застосування, має нижчі середні витрати, оскільки витрати розподіляються на більший вибір послуг електронного зв'язку, які вона продає, отже, поділяє витрати на інвестиції та обслуговування на більше частин, що робить кожну з них менш витратною.

Історично АТ «Укртелеком» мав загальнодержавну мережу. Виходячи з оцінювання кількості портів на рівні центрального офісу в порівнянні з кількістю активних ліній, мережа АТ «Укртелеком» значно втратила в кількості активних абонентів, що водночас відображається і на зменшенні частки ринку. Поширення альтернативної інфраструктури, частково полегшене доступом до ККЕ АТ «Укртелеком», призвело до такого розвитку подій. Як наслідок, АТ «Укртелеком» загалом не отримує вигоди від економії на масштабах, що відрізняється його від найбільших конкурентів. Фактично, у деяких обмежених регіональних районах альтернативні оператори змогли залучити більшу базу споживачів, а отже, і кращу економію від масштабу, ніж АТ «Укртелеком». Як приклад, ПрАТ «Київстар» як найбільший конкурент із роками змін зростати та залучати споживачів.

Оскільки в Україні існує конкуренція на основі інфраструктури, багато операторів (включно з оператором АТ «Укртелеком» та оператором ПрАТ «Київстар») пропонують широкий спектр різноманітних послуг для побутових споживачів і бізнес-споживачів, тобто голосова телефонія, ширококутний доступ, телебачення, передавання даних, хмарні послуги тощо. ПрАТ «Київстар» у цьому випадку також може опинитися у більш привілейованому становищі, оскільки пропонує не лише фіксовані послуги, а й мобільні, а також об'єднує фіксовані та мобільні послуги в одній пропозиції.

ПрАТ «Київстар» як найбільший наразі — хоча і з невеликим відривом — не має загальнодержавної мережі. Працює переважно в міських районах. Цінова поведінка та оновлення мережі не свідчать про те, що ПрАТ «Київстар» поведився би значною мірою незалежно від конкурентів, їхніх споживачів та, зрештою, від їхніх споживачів.

Висновок

НКРЗІ доходить висновку, що в Україні немає операторів, які б мали перевагу завдяки економії на масштабах та в масштабах, що дозволяли б їм поводитися значною мірою незалежно від конкурентів, їхніх споживачів та, зрештою, від споживачів.

12.2.6. Вертикальна інтеграція

Вертикальна інтеграція — це ще один фактор, який враховує НКРЗІ в межах оцінювання ринкової переваги домінуючого підприємства. Вертикальна інтеграція — це ситуація, згідно з якою ланцюжок постачання або значні частини ланцюжка постачання належать одному

підприємству та його дочірнім компаніям або контролюються ними. Підприємство володіє або контролює своїх постачальників, дистриб'юторів або роздрібні торгові точки, щоб контролювати свою вартість або ланцюжок постачання.

У секторі електронних комунікацій, за відсутності регулювання, вертикально інтегровані оператори, швидше за все, зможуть зловживати своєю ринковою перевагою, застосовуючи різні антиконкурентні практики, такі як надмірне ціноутворення, агресивне ціноутворення, зменшення маржі та дискримінаційне ставлення до конкурентів, як на роздрібному, так і на оптовому рівні. Така ситуація, швидше за все, існує або виникає, коли є один домінуючий вертикально інтегрований оператор. Ситуація в Україні з цього приводу значно відрізняється від ситуації в більшості держав-членів ЄС, оскільки існує більше ніж один оператор, яких можна розглядати як вертикально інтегрованих. Принаймні, ПрАТ «Київстар» та АТ «Укртелеком» можна охарактеризувати як вертикально інтегрованих операторів. Крім того, численні оператори середнього та меншого розміру досягли значного проникнення на ринок роздрібних послуг, і оскільки вони зазвичай надають свою роздрібну послугу через власну інфраструктуру електронного зв'язку, вони також є вертикально інтегрованими. Мережеві оператори в Україні зазвичай мають свою власну мережу доступу й часто залежать від базової мережі лише обмежено — наприклад, від орендованих ліній.

Більшість провайдерів телекомунікацій не можна вважати вертикально інтегрованими, оскільки вони фактично не є власниками мережі, і надання роздрібних послуг, включно з умовами та характеристиками продукту, стратегією ціноутворення, визначають бренди — оператори мережі. Однак у таких випадках бренди часто можна розглядати як вертикально інтегрованих операторів, якщо останні також є власниками інфраструктури або можуть вважатися пов'язаними з підприємством, що фактично володіє мережевою інфраструктурою.

Таким чином, жоден окремих оператор в Україні не може вважатися таким, що отримує вигоду від вертикальної інтеграції більшу порівняно з іншими важливими учасниками ринку, що дозволило б підприємству поводитися з позиції домінування на шкоду конкурентам або кінцевим споживачам.

Висновок

НКРЗІ доходить висновку, що з урахуванням загальної частки ринку найбільших операторів в Україні немає домінуючого вертикально-інтегрованого оператора, який би міг поводитися значною мірою незалежно від конкурентів, їхніх споживачів та, зрештою, від їхніх споживачів.

12.2.7. Привілейований доступ до фінансових ресурсів

Для надання послуг електронного зв'язку необхідно збудувати та підтримувати велику інфраструктуру електронних комунікацій. Для цього оператору необхідно вкласти фінансовий капітал із невизначеною віддачою від інвестицій. Великому й відомому оператору легше отримати доступ до банківських кредитів, ринків капіталу та інших фінансових ресурсів, що, у свою чергу, може забезпечити перевагу перед меншими конкурентами, які можуть не мати доступу до необхідних фінансів.

Велика клієнтська база й великий обсяг доходів можуть дозволити оператору інвестувати в інфраструктуру електронних комунікацій, а в разі розгортання нової мережі — розповсюджувати комерційні ризики, здійснюючи масштабніші дії, наприклад, у різних областях чи в різні моменти часу. Таким розгортанням може бути розширення мережі на території, де підприємство не було активним до того, або оновлення наявної мережевої інфраструктури, зокрема від мідної до волоконної.

Загальні доходи від послуг електронного зв'язку найбільших провайдерів фіксованого ширококутного доступу та доходи від фіксованого ширококутного доступу найбільших операторів служать основним показником доступу до фінансових ресурсів (див. Рисунки 23 та 24).

Рисунок 23: Загальні доходи найбільших операторів фіксованого широкосмугового доступу в 2020 році

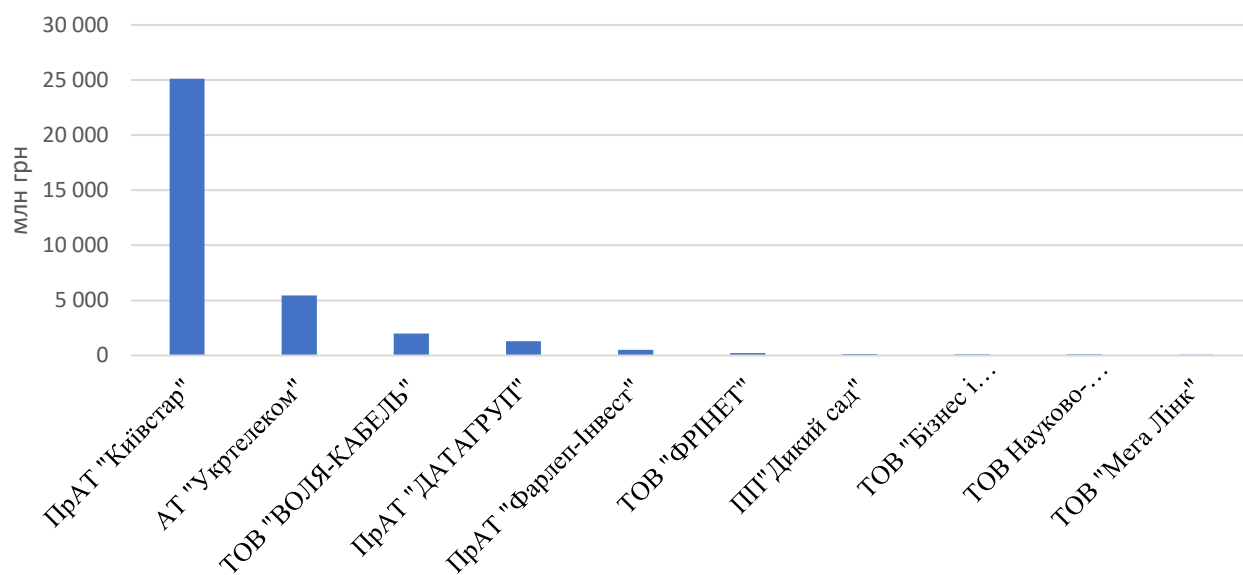
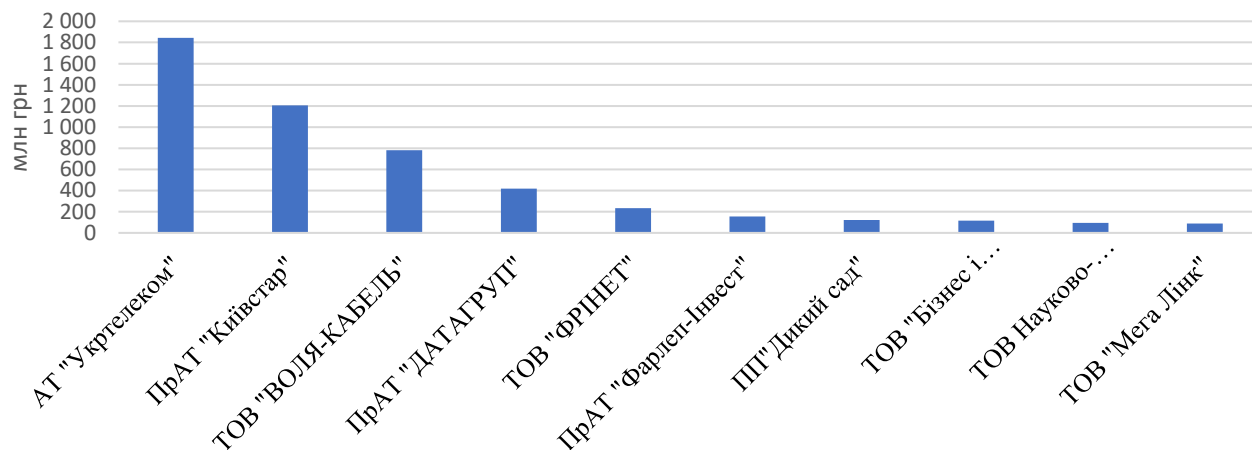

Рисунок 24: Доходи від роздрібного широкосмугового доступу до мережі найбільших операторів у 2020 році

Беручи до уваги загальні доходи найбільших постачальників послуг фіксованого широкосмугового доступу та доходи від фіксованого широкосмугового доступу найбільших операторів, АТ «Укртелеком», і особливо ПрАТ «Київстар» можна розглядати як таких, що мають привілейований доступ до фінансових ресурсів.

Більшість акцій АТ «Укртелеком» належить SCM Limited. SCM-холдингова компанія, зареєстрована на Кіпрі, яка управляє галузевими підхолдингами (subholding) та виробничими активами під своєю парасолькою в Україні, а також за кордоном. ПрАТ «Київстар» — дочірня компанія Veon, однієї з провідних світових компаній операторів мобільних мереж, яка котирується на фондовій біржі NASDAQ.

Навіть незважаючи на те, що оператору АТ «Укртелеком» простіше отримати доступ до фінансових ресурсів на основі загальної оцінки ІРП та інших ключових характеристик ІРП, це не дозволяє оператору АТ «Укртелеком» діяти з позиції домінування. ПрАТ «Київстар» має значно вищі загальні доходи порівняно з оператором АТ «Укртелеком» або іншими операторами. Інтегрована фіксована та мобільна мережа ПрАТ «Київстар» забезпечує велику базу споживачів і дає їй конкурентну перевагу. Однак загальна частка оператора на ринку ПрАТ «Київстар» в

Україні наразі низька. Перевага для отримання доходу від споживачів, які користуються і фіксованими, і мобільними послугами, може привести до збільшення частки ринку ПрАТ «Київстар» у майбутньому. Наразі ця перевага, здається, не така велика, щоб дозволити ПрАТ «Київстар» діяти з позиції домінування.

Оператор Товариство з обмеженою відповідальністю «ВОЛЯ - КАБЕЛЬ» як провідний оператор кабельної мережі в Україні належав низці інвесторів, зокрема Providence Equity Partners, яка володіла найбільшими частками акцій. Хоча не всі окремі оператори, що діють в Україні, можуть мати легкий доступ до фінансових ресурсів, усі більші гравці, безумовно, мають засоби отримати фінансування, необхідне для інвестицій, — самостійно або через інвесторів, які володіють акціями. Не можна вважати, що всі інші оператори в Україні мають привілейований доступ до фінансових ресурсів. Із іншого боку, вони, попри це, розгортають і розширюють переважно мережі оптоволоконного доступу. Можна зробити висновок, що жодне окреме підприємство, схоже, не має такої привілейованості, яка б дозволила посісти домінуючу позицію над іншими важливими гравцями ринку.

Висновок

НКРЗІ доходить висновку, що деякі великі оператори, зокрема ПрАТ «Київстар», а також АТ «Укртелеком», могли би легше отримати доступ до фінансових ресурсів порівняно з іншими операторами. Але немає жодного гравця ринку, який би був у такій позиції, що дозволила б цьому гравцеві ринку поводитися значною мірою незалежно від конкурентів, їхніх споживачів і, зрештою через це, від своїх споживачів.

12.3. Висновок

Беручи до уваги:

- аналіз загального розміру підприємств і принципу пропорційності,
- низькі ринкові частки операторів,
- низькі роздрібні ціни та покращена якість обслуговування,
- наявність фіксованих бездротових технологій і мобільного ширококутного доступу (особливо в сільській місцевості), а також сподіваний розвиток 5G,
- зниження бар'єрів для входження й розширення мережі в контексті доступу до фізичної інфраструктури,

тенденція до ефективної конкуренції ринку на роздрібному рівні свідчить про те, що оптове регулювання ринків 11 та 12 не є виправданим.

НКРЗІ зазначає, що аналіз ІРП спрямовано на усунення масштабних ринкових збоїв на значній частині ринку, а не на потенційних проблемах конкуренції на дуже невеликому масштабі або навіть на мікрорівні. Такі проблеми конкуренції — якщо вони виникають — швидше можна було б належним чином вирішити із застосуванням статті 35, зокрема пункту 3, Закону України про електронні комунікації. Це конкретне законодавство базується на ст. 61 (3) ЄКЕК. Ст. 61 (3) ЄКЕК із цього приводу було суттєво змінено та розширено порівняно зі статтею 12 (3) Рамкової директиви. Зокрема ст. 61 (3) підпункт 2 ЄКЕК дозволяє НРО накладати зобов'язання щодо доступу на операторів електронного зв'язку, коли виникають або можуть виникнути проблеми на ринку, які зашкодять кінцевим споживачам, а також виявляється відсутність інфраструктурного тиражування конкурентами.

13. Регулювання ринків 11 та 12 на оптовому рівні

Щоб вирішити питання про те, чи слід регулювати ринки 11 та 12 на оптовому рівні, пов'язані з ринком ширококутної роздрібною торгівлі, НКРЗІ розглядає найкращі практики ЄС. НРО повинні визначити, чи є базовий ринок на роздрібному рівні у перспективі

конкурентоспроможним за відсутності оптового регулювання на основі висновку про єдину чи колективну ІРП, і, отже, чи тривала відсутність ефективної конкуренції⁸⁷.

Якщо основний ринок на роздрібному рівні у перспективі є конкурентоспроможним згідно з «модифікованим підходом зеленого поля», НРО повинна зробити висновок, що регулювання більше не потрібне на оптовому рівні.

У розділі 11 НКРЗІ продемонструвала, що перевірка трьох критеріїв сукупно не виконується на роздрібному рівні широкосмугового зв'язку, що відповідає оптовим ринкам 11 та 12, оскільки ясно спостерігається тенденція до ефективної конкуренції за відсутності попереднього регулювання ринків 11 та 12 із застосуванням ІРП.

Немає також жодних ознак того, що один оператор має позицію ІРП або більше ніж один оператор мають спільну позицію ІРП, як це було продемонстровано в розділі 12.

Відповідно до принципів аналізу ринку, ринок 11 перебуває вище від ринку 12. Обидва ці ринки перебувають вище від ринку роздрібно-широкосмугового доступу. НРО слід спочатку розглянути можливість запровадження оптових засобів доступу на ринок, що перебуває найвище (у цьому випадку ринок 11), якщо на відповідному роздрібному рівні немає ефективної конкуренції. Щоб оцінити, чи слід впроваджувати оптове регулювання на ринку 11, відповідний ринок на роздрібному рівні необхідно оцінити за методом «зеленого поля» (див. розділ 7). Метод «зеленого поля» означає, що при оцінці вплив оптових правил на ринок 11 та ринок 12 слід усунути. Це, зокрема, стосується оцінювання можливостей споживачів доступу опиратися на регульовані оптові послуги ІРП, щоб пропонувати споживачам власні послуги на роздрібному рівні (або на оптовому рівні), і це зазвичай відображається в коригуванні частки ринку.

Після запровадження регуляторних засобів правового захисту на вищому оптовому рівні, на роздрібному рівні слід застосувати «модифікований підхід зеленого поля»⁸⁸, щоб визначити, чи існує ефективна конкуренція на ринку широкосмугового доступу на роздрібному рівні з урахуванням будь-яких засобів оптового доступу на ринку 11, щоб перевірити, чи необхідне попереднє регулювання нижчого рівня ринку (в цьому випадку ринку 12) для усунення будь-якої проблеми конкуренції, що залишилася. В аналізі ринку 12 необхідно врахувати, чи буде достатньо інфраструктурної конкуренції інших оптових послуг доступу для забезпечення розвитку ефективної конкуренції на роздрібному рівні.

В Україні регулювання доступу на оптовому рівні наразі не проводиться на підставі наявності ІРП на ринках 11 та 12. Доступ на оптовому рівні надається обмежено на українському ринку на добровільних засадах. Наразі 48 операторів відповіли на опитувальник НКРЗІ про те, що вони надають оптовий доступ, який може бути частиною ринків 11 або 12. Однак значна частина зазначених оптових послуг — це, схоже, інші оптові послуги, аніж послуги доступу до абонентської лінії або доступу до мережі передачі даних. На цьому етапі точний обсяг добровільного оптового ринку невідомий. Необхідно врахувати, що ці пропозиції не ґрунтуються на накладанні засобів захисту відповідно до призначення ІРП на відповідних ринках. Тому кількості, додані до цих пропозицій, не треба вилучати й перерозподіляти операторам, які постачають відповідну послугу.

Як наслідок, на українському ринку немодифіковані частки ринку на роздрібному рівні зрівнюються з або наближаються до роздрібних ринків «зеленого поля», що відповідають обом ринкам, 11 та 12, — вони фактично конкурентні, і прямі та непрямі конкурентні обмеження слід брати до уваги незалежно від того, чи є ці обмеження результатом електронних комунікаційних мереж, послуг електронного зв'язку або інших видів послуг чи програм, порівнянних із точки зору кінцевого споживача⁸⁹. Рівень конкуренції, який спостерігається НКРЗІ на роздрібному

87 Настанови ІРП, пункт 16.

88 Див. Настанови ІРП, пункт 18.

89 Див. Повідомлення Комісії 2018/С 159/01: Керівні принципи щодо аналізу ринку та оцінки ІРП відповідно до нормативно-правової бази ЄС щодо електронних комунікаційних мереж і послуг (Керівні принципи ІРП 2018), пункт 22.

рівні, свідчить про те, що регулювання на оптовому рівні не є необхідним, а отже, невиправдане й непропорційне для впровадження на оптовому рівні.

Крім того, малоімовірно, що підприємства будуть значною мірою використовувати послуги на оптовому рівні в Україні, оскільки вони розгорнули власні мережі на значній частині країни. У тих частинах, де ще не було розгорнуто мереж конкурентів, єдиною доступною мережею, як правило, є переважно немодернізована застаріла мідна мережа АТ «Укртелеком», яка досить швидко втрачає актуальність. Отримання доступу та спільного розташування у місцях із MDF у віддалених регіонах також вимагає значних інвестицій від імені потенційних споживачів доступу. Навіть якби розглядалося запровадження доступу на оптовому рівні, малоімовірно, що можна було би сподіватися значного використання таких послуг доступу. Враховуючи зменшення кількості жителів, особливо в сільській місцевості, для тих, хто шукає доступу, було би ще менш привабливим отримати оптовий доступ до MDF, а іноді й до місць розташування ODF, оскільки кількість кінцевих споживачів на MDF/ODF продовжує зменшуватися. У гіпотетичній ситуації, якби кілька операторів було визначено як таких, що мають ІРП у різних географічних районах, тобто кожен оператор мав би ІРП у іншій географічній зоні, цей результат призвів би до зменшення стимулів для операторів, які шукають доступу, інвестувати через мікрорегулювання та фрагментовані можливості, щоб отримати доступ до кількох віддалених географічних районів. Це ще більше підвищує актуальність питання, як таке зобов'язання щодо доступу може бути виправданим. Засоби правового захисту, які накладаються на ринок на оптовому рівні, також повинні бути ефективними для усунення можливої проблеми конкуренції на роздрібному рівні. Проблема конкуренції на роздрібному рівні не є явно помітною, і не схоже, що запровадження оптового доступу значно покращить конкурентне середовище.

Висновок

Ринок послуг ширококутного доступу фактично повторює результати аналізу «зеленого поля», враховуючи, що регуляторного втручання на оптовому рівні наразі немає. Оскільки оцінювання ринку на роздрібному рівні ширококутного доступу виявляє явну тенденцію до ефективної конкуренції, уже зроблено висновок, що регулювання на оптовому рівні як ринку 11, так і ринку 12 не є необхідним, а отже, не є виправданим чи пропорційним. За відсутності попереднього регулювання ІРП на оптовому рівні наразі ніхто з учасників ринку, окремо чи спільно, не займають позиції ІРП на роздрібному рівні. Враховуючи достатньо сильні непрямі конкурентні обмеження, що впливають із рівня послуг на роздрібному рівні, малоімовірно, що будь-яка сторона ринку могла би покращити свої позиції шляхом антиконкурентної поведінки на оптовому рівні, якби ці ринки на оптовому рівні набули актуальності в першу чергу. Тож результати, отримані для перевірки трьох критеріїв на ринку ширококутного доступу на роздрібному рівні в розділі 11 та аналізу ІРП у розділі 12, урешті-решт переносяться на ринки на оптовому рівні 11 та 12.

Оскільки конкуренція на оптовому рівні не є самоціллю, якої слід досягти, а радше служить сприянню ефективній конкуренції на роздрібному рівні, де її немає, НКРЗІ вважає, що оптове регулювання ринків 11 та 12 не є виправданим.

14. Висновок про стан економічної конкуренції на ринку

За результатами оцінки стану економічної конкуренції на ринках №11 та №12 визначено, що три критерії щодо встановлення доцільності визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою, до яких будуть застосовуватися зобов'язання, встановлені Законом на ринках у сукупності **не виконуються**.

Враховуючи пункт 10 розділу IV Порядку проведення аналізу, згідно з яким, якщо на ринку не виконується хоча б один із трьох критеріїв, наведених у пункті 1 розділу IV Порядку проведення аналізу, встановлено що ринок є конкурентним, та **застосування попереднього регулювання для ринків 11 та 12 є недоцільним**, що не виключає в разі виникнення суттєвих змін на відповідних ринках проведення повторного аналізу згідно п.7 розділу II Порядку.

**Директор Департаменту
економічного аналізу**

Андрій БАРАБІН

**Перелік
адміністративних територій – районів України та місто зі спеціальним
статусом, кількість операторів, що надають послуги фіксованого ШСД у
певній адміністративній одиниці та частка найбільшого оператора***

КАТОТТГ, район/місто зі спеціальним статусом	Кількість операторів в, провайде рів	Оператор, провайдер телекомунікацій з найбільшою часткою ліній ШСД	Частка ліній в районі
UA05020000000026686 Вінницький	119	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	12,7%
UA05040000000050292 Гайсинський	24	Акціонерне товариство "Укртелеком"	37,9%
UA05060000000061926 Жмеринський	13	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,5%
UA05080000000040234 Могилів-Подільський	15	Акціонерне товариство "Укртелеком"	77,6%
UA05100000000022396 Тулчинський	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	43,1%
UA05120000000017020 Хмільницький	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	30,6%
UA07020000000048211 Володимир- Волинський	27	Акціонерне товариство "Укртелеком"	24,6%
UA07040000000026412 Камінь-Каширський	11	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	40,4%
UA07060000000092268 Ковельський	28	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	26,2%
UA07080000000034745 Луцький	49	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	20,8%
UA12020000000052809 Дніпровський	110	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	28,8%
UA12040000000032213 Кам'янський	40	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	56,3%
UA12060000000022633 Криворізький	70	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	47,1%
UA12080000000023578 Нікопольський	29	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	30,2%
UA12100000000039307 Новомосковський	29	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	28,9%
UA12120000000089862 Павлоградський	28	Фізична особа-підприємець Федоренко Микола Григорович	14,9%
UA12140000000011720 Синельниківський	41	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	17,4%
UA14020000000013572 Бахмутський	32	Товариство з обмеженою відповідальністю "ІНТЕЛ"	14,6%
UA14040000000098211 Волноваський	28	Товариство з обмеженою відповідальністю "ФТКОМ"	23,4%
UA14080000000098686 Донецький	2*	Товариство з обмеженою відповідальністю "ДОНБАСЬКІ ЕЛЕКТРОННІ КОМУНІКАЦІЇ"	99,3%
UA14100000000010319 Кальміуський	1*	Товариство з обмеженою відповідальністю "ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ"	100,0%
UA14120000000070232 Краматорський	84	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	14,5%

UA1414000000070889 Маріупольський	71	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	12,3%
UA1416000000061982 Покровський	55	Фізична особа-підприємець Сніцар Олександр Антонович	10,6%
UA1802000000072859 Бердичівський	26	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	19,6%
UA1804000000058965 Житомирський	50	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	30,5%
UA1806000000021754 Коростенський	32	Акціонерне товариство "Укртелеком"	18,0%
UA1808000000016657 Новоград-Волинський	21	Товариство з обмеженою відповідальністю "Науково-промислова компанія "ХОУМ-НЕТ"	29,0%
UA2102000000051405 Берегівський	23	Фізична особа-підприємець Ракчєв Юрій В'ячеславович	29,5%
UA2104000000077329 Мукачівський	31	Приватне підприємство "ПРОКК"	29,6%
UA2106000000059475 Рахівський	14	Фізична особа-підприємець Романюк Юрій Юрійович	25,2%
UA2108000000048851 Тячівський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	28,0%
UA2110000000055073 Ужгородський	53	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	25,4%
UA2112000000022889 Хустський	30	Акціонерне товариство "Укртелеком"	28,1%
UA2302000000032289 Бердянський	25	Акціонерне товариство "Укртелеком"	24,1%
UA2304000000067730 Василівський	39	Акціонерне товариство "Укртелеком"	18,0%
UA2306000000070350 Запорізький	109	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	36,4%
UA2308000000090746 Мелітопольський	30	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	26,9%
UA2310000000034132 Пологівський	31	Акціонерне товариство "Укртелеком"	30,6%
UA2602000000044654 Верховинський	10	Фізична особа-підприємець Саїв Ігор Степанович	34,7%
UA2604000000044761 Івано-Франківський	66	Товариство з обмеженою відповідальністю "ЮТІМ"	27,4%
UA2606000000042554 Калуський	40	Акціонерне товариство "Укртелеком"	13,5%
UA2608000000050130 Коломийський	39	Акціонерне товариство "Укртелеком"	21,0%
UA2610000000092255 Косівський	16	Фізична особа-підприємець Струк Василь Федорович	28,2%
UA2612000000036058 Надвірнянський	22	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,0%
UA32000000010085013 Прип'ять	2***	Товариство з обмеженою відповідальністю "СІНТЕГРА ТЕЛЕКОМ"	66,7%
UA32000000020050699 Чорнобиль	2***	Державне спеціалізоване підприємство "Центральне підприємство з поводження з радіоактивними відходами"	87,5%
UA3202000000057002 Білоцерківський	75	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	14,6%
UA3204000000054694 Бориспільський	92	Товариство з обмеженою відповідальністю "МОНОЛІТ.НЕТ"	10,8%
UA3206000000012455 Броварський	80	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	12,8%
UA3208000000084076 Бучанський	101	Товариство з додатковою відповідальністю "Компанія "Бєст"	8,0%
UA3210000000065867 Вишгородський	46	Акціонерне товариство "Укртелеком"	20,3%

UA32120000000081110 Обухівський	86	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	7,2%
UA32140000000020217 Фастівський	95	Товариство з обмеженою відповідальністю "МАКСИМУМ-НЕТ"	10,4%
UA35020000000074289 Голованівський	18	Товариство з обмеженою відповідальністю "Сіріус-ВП"	38,0%
UA35040000000034705 Кропивницький	64	Акціонерне товариство "Укртелеком"	12,4%
UA35060000000086172 Новоукраїнський	21	Акціонерне товариство "Укртелеком"	21,3%
UA35080000000062763 Олександрійський	45	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	22,0%
UA44040000000032820 Довжанський	1*	Товариство з обмеженою відповідальністю "ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ"	100,0%
UA44100000000052765 Сватівський	10	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,8%
UA44120000000092852 Севродонецький	57	Товариство з обмеженою відповідальністю "МЕРЕЖА ЛАНЕТ"	9,8%
UA44140000000031142 Старобільський	19	Товариство з обмеженою відповідальністю "ТК Дріада"	20,0%
UA44160000000057142 Щастинський	12	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,9%
UA46020000000075920 Дрогобицький	36	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	27,5%
UA46040000000069196 Золочівський	16	Товариство з обмеженою відповідальністю "Центр сервісного обслуговування"	37,4%
UA46060000000042587 Львівський	128	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	20,5%
UA46080000000017237 Самбірський	31	Товариство з обмеженою відповідальністю "ЛІМНЕТ"	16,2%
UA46100000000023056 Стрийський	61	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	17,5%
UA46120000000057093 Червоноградський	30	Товариство з обмеженою відповідальністю "БЕСТ-ЛІНК"	19,9%
UA46140000000036328 Яворівський	32	Приватне підприємство "Науково-виробниче підприємство "Леоком"	17,0%
UA48020000000033544 Баштанський	16	Акціонерне товариство "Укртелеком"	30,6%
UA48040000000011780 Вознесенський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	38,9%
UA48060000000094390 Миколаївський	32	Приватне підприємство "Дикий Сад"	61,3%
UA48080000000082320 Первомайський	24	Акціонерне товариство "Укртелеком"	29,1%
UA51020000000097683 Березівський	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	48,2%
UA51040000000032911 Білгород-Дністровський	32	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	19,7%
UA51060000000057808 Болградський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	28,6%
UA51080000000061776 Ізмаїльський	31	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	23,5%
UA51100000000095786 Одеський	181	Товариство з обмеженою відповідальністю НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО "ТЕНЕТ"	17,8%
UA51120000000021678 Подільський	31	Акціонерне товариство "Укртелеком"	43,2%
UA51140000000094970 Роздільнянський	21	Товариство з обмеженою відповідальністю "ЛІМАНЕТ"	33,4%

UA5302000000034761 Кременчуцький	58	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	22,1%
UA5304000000081308 Лубенський	39	Акціонерне товариство "Укртелеком"	30,8%
UA5306000000045271 Миргородський	49	Акціонерне товариство "Укртелеком"	20,4%
UA5308000000068029 Полтавський	92	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	28,5%
UA5602000000011586 Вараський	18	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	40,7%
UA5604000000062179 Дубенський	27	Акціонерне товариство "Укртелеком"	28,7%
UA5606000000041446 Рівненський	66	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	21,6%
UA56080000000096146 Сарненський	28	Акціонерне товариство "Укртелеком"	19,9%
UA5902000000081905 Конотопський	26	Товариство з обмеженою відповідальністю "ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА КОМПАНІЯ "ЗУРБАГАН"	52,3%
UA5904000000045652 Охтирський	26	Акціонерне товариство "Укртелеком"	35,1%
UA5906000000086008 Роменський	27	Акціонерне товариство "Укртелеком"	39,2%
UA59080000000057897 Сумський	55	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	18,2%
UA5910000000036457 Шосткинський	29	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	27,9%
UA6102000000016944 Кременецький	12	Акціонерне товариство "Укртелеком"	41,8%
UA61040000000090285 Тернопільський	52	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	18,4%
UA61060000000068766 Чортківський	34	Товариство з обмеженою відповідальністю "БІТТЕРНЕТ"	25,1%
UA63020000000066931 Богодухівський	14	Акціонерне товариство "Укртелеком"	48,8%
UA63040000000023521 Ізюмський	30	Акціонерне товариство "Укртелеком"	18,1%
UA63060000000053698 Красноградський	25	Акціонерне товариство "Укртелеком"	33,9%
UA63080000000032022 Куп'янський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	24,0%
UA63100000000059237 Лозівський	23	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	32,4%
UA63120000000091135 Харківський	153	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	31,6%
UA63140000000096278 Чугуївський	37	Акціонерне товариство "Укртелеком"	29,9%
UA65020000000032929 Бериславський	19	Акціонерне товариство "Укртелеком"	43,3%
UA65040000000088940 Генічеський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	22,0%
UA65060000000061947 Каховський	37	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	21,6%
UA65080000000090947 Скадовський	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,8%
UA65100000000029736 Херсонський	54	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	22,7%
UA6802000000016021 Кам'янець- Подільський	31	Дочірнє підприємство Товариства з обмеженою відповідальністю "ІМПУЛЬС" "ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ" "ІМПУЛЬС ТВ"	24,0%

UA6804000000086061 Хмельницький	60	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	14,5%
UA6806000000040570 Шепетівський	26	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	25,8%
UA7102000000057292 Звенигородський	53	Акціонерне товариство "Укртелеком"	39,8%
UA7104000000022553 Золотоніський	67	Акціонерне товариство "Укртелеком"	19,5%
UA7106000000030325 Уманський	32	Акціонерне товариство "Укртелеком"	12,1%
UA7108000000036344 Черкаський	106	Акціонерне товариство "Укртелеком"	21,1%
UA7302000000038148 Вижницький	12	Акціонерне товариство "Укртелеком"	54,4%
UA7304000000031528 Дністровський	10	Акціонерне товариство "Укртелеком"	46,6%
UA7306000000061247 Чернівецький	66	Акціонерне товариство "Укртелеком"	11,0%
UA7402000000089267 Корюківський	9	Акціонерне товариство "Укртелеком"	63,7%
UA7404000000028062 Ніжинський	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	33,2%
UA7406000000063946 Новгород-Сіверський	9	Акціонерне товариство "Укртелеком"	73,3%
UA7408000000030554 Прилуцький	22	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,0%
UA7410000000047140 Чернігівський	48	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	22,2%
UA8000000000093317 Київ	351	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	18,5%

*-дані наведені без урахування даних АР Крим та м. Севастополя, а також частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

***- дані наведені з урахуванням Чорнобильської зони відчуження

Таблиця 2

**Перелік
адміністративних територій – районів України та місто зі спеціальним
статусом, кількість операторів, що надають послуги фіксованого ШСД у
міській місцевості певної адміністративної одиниці та частка найбільшого
оператора***

КАТОТТГ, район/місто зі спеціальним статусом	Кількість операторів, провайдерів	Оператор, провайдер телекомунікацій з найбільшою часткою ліній ШСД у міській місцевості	Частка ліній в районі
UA0502000000026686 Вінницький	105	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	15,1%
UA0504000000050292 Гайсинський	12	Акціонерне товариство "Укртелеком"	43,2%
UA0506000000061926 Жмеринський	9	Товариство з обмеженою відповідальністю "Науково-промислова компанія "ХОУМ-НЕТ"	39,4%
UA0508000000040234 Могилів-Подільський	8	Акціонерне товариство "Укртелеком"	98,0%

UA0510000000022396 Тулчинський	8	Товариство з обмеженою відповідальністю "Науково-промислова компанія "ХОУМ-НЕТ"	54,7%
UA0512000000017020 Хмельницький	16	Акціонерне товариство "Укртелеком"	28,3%
UA0702000000048211 Володимир-Волинський	17	Акціонерне товариство "Укртелеком"	30,5%
UA0704000000026412 Камінь-Каширський	5	Акціонерне товариство "Укртелеком"	65,1%
UA0706000000092268 Ковельський	19	Акціонерне товариство "Укртелеком"	32,0%
UA0708000000034745 Луцький	37	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	27,7%
UA1202000000052809 Дніпровський	95	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	29,8%
UA1204000000032213 Кам'янський	31	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	63,3%
UA1206000000022633 Криворізький	66	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	50,5%
UA1208000000023578 Нікопольський	21	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	35,7%
UA1210000000039307 Новомосковський	19	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	39,0%
UA1212000000089862 Павлоградський	23	Фізична особа-підприємець Шевченко Валерій Миколайович	15,0%
UA1214000000011720 Синельниківський	16	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	40,0%
UA1402000000013572 Бахмутський	30	Товариство з обмеженою відповідальністю "ІНГТЕЛ"	15,1%
UA1404000000098211 Волноваський	21	Товариство з обмеженою відповідальністю "ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ "ТЕЛЕМИР"	17,8%
UA1408000000098686 Донецький	2*	Товариство з обмеженою відповідальністю "ДОНБАСЬКІ ЕЛЕКТРОННІ КОМУНІКАЦІЇ"	99,3%
UA1412000000070232 Краматорський	72	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	16,9%
UA1414000000070889 Маріупольський	64	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	13,6%
UA1416000000061982 Покровський	52	Акціонерне товариство "Укртелеком"	10,8%
UA1802000000072859 Бердичівський	21	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	31,8%
UA1804000000058965 Житомирський	36	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	40,3%
UA1806000000021754 Коростенський	28	Акціонерне товариство "Укртелеком"	20,8%
UA1808000000016657 Новоград-Волинський	13	Товариство з обмеженою відповідальністю "Науково-промислова компанія "ХОУМ-НЕТ"	39,3%
UA2102000000051405 Берегівський	13	Фізична особа-підприємець Ракчєєв Юрій В'ячеславович	62,3%
UA2104000000077329 Мукачівський	24	Приватне підприємство "ПРОКК"	33,8%
UA2106000000059475 Рахівський	4	Акціонерне товариство "Укртелеком"	98,7%
UA2108000000048851 Тячівський	2	Акціонерне товариство "Укртелеком"	99,8%

UA2110000000055073 Ужгородський	47	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	33,6%
UA2112000000022889 Хустський	14	Акціонерне товариство "Укртелеком"	49,2%
UA2302000000032289 Бердянський	21	Акціонерне товариство "Укртелеком"	22,7%
UA2304000000067730 Василівський	30	Акціонерне товариство "Укртелеком"	23,0%
UA2306000000070350 Запорізький	98	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	39,4%
UA2308000000090746 Мелітопольський	22	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	35,1%
UA2310000000034132 Пологівський	21	Акціонерне товариство "Укртелеком"	40,1%
UA2602000000044654 Верховинський	4	Акціонерне товариство "Укртелеком"	62,4%
UA2604000000044761 Івано-Франківський	51	Товариство з обмеженою відповідальністю "ЮТІМ"	35,0%
UA2606000000042554 Калуський	25	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	17,1%
UA2608000000050130 Коломийський	24	Акціонерне товариство "Укртелеком"	18,6%
UA2610000000092255 Косівський	6	Фізична особа-підприємець Струк Василь Федорович	53,7%
UA2612000000036058 Надвірнянський	12	Акціонерне товариство "Укртелеком"	52,1%
UA3200000010085013 Прип'ять	2***	Товариство з обмеженою відповідальністю "СІНТЕГРА ТЕЛЕКОМ"	66,7%
UA3200000020050699 Чорнобиль	2***	Державне спеціалізоване підприємство "Центральне підприємство з поводження з радіоактивними відходами"	87,5%
UA3202000000057002 Білоцерківський	56	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	21,8%
UA3204000000054694 Бориспільський	54	Товариство з обмеженою відповідальністю "МОНОЛІТ.НЕТ"	19,0%
UA3206000000012455 Броварський	57	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	18,7%
UA3208000000084076 Бучанський	52	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	20,8%
UA3210000000065867 Вишгородський	30	Акціонерне товариство "Укртелеком"	31,9%
UA3212000000081110 Обухівський	68	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	11,7%
UA3214000000020217 Фастівський	35	Товариство з обмеженою відповідальністю "МАКСИМУМ-НЕТ"	13,3%
UA3502000000074289 Голованівський	7	Товариство з обмеженою відповідальністю "Сіріус-ВП"	52,8%
UA3504000000034705 Кропивницький	56	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	12,9%
UA3506000000086172 Новоукраїнський	14	Акціонерне товариство "Укртелеком"	19,2%
UA3508000000062763 Олександрійський	26	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	27,3%
UA4410000000052765 Сватівський	9	Акціонерне товариство "Укртелеком"	46,9%

UA4412000000092852 Севєродонецький	55	Товариство з обмеженою відповідальністю "МЕРЕЖА ЛАНЕТ"	10,8%
UA4414000000031142 Старобільський	12	Товариство з обмеженою відповідальністю "ТК "АЛЬФА ІР"	23,6%
UA4416000000057142 Щастинський	9	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,8%
UA4602000000075920 Дрогобицький	30	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	36,1%
UA4604000000069196 Золочівський	10	Товариство з обмеженою відповідальністю "Центр сервісного обслуговування"	37,4%
UA4606000000042587 Львівський	109	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	24,9%
UA4608000000017237 Самбірський	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	23,2%
UA4610000000023056 Стрийський	42	Акціонерне товариство "Укртелеком"	13,1%
UA4612000000057093 Червоноградський	22	Товариство з обмеженою відповідальністю "Візор-Гал"	17,3%
UA4614000000036328 Яворівський	16	Приватне підприємство "Науково-виробниче підприємство "Леоком"	30,9%
UA4802000000033544 Баштанський	10	Акціонерне товариство "Укртелеком"	47,2%
UA4804000000011780 Вознесенський	15	Акціонерне товариство "Укртелеком"	49,4%
UA4806000000094390 Миколаївський	21	Приватне підприємство "Дикий Сад"	69,5%
UA4808000000082320 Первомайський	17	Акціонерне товариство "Укртелеком"	30,2%
UA5102000000097683 Березівський	5	Акціонерне товариство "Укртелеком"	82,3%
UA5104000000032911 Білгород-Дністровський	23	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	30,7%
UA5106000000057808 Болградський	11	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,4%
UA5108000000061776 Ізмаїльський	29	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	29,6%
UA5110000000095786 Одеський	169	Товариство з обмеженою відповідальністю НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО "ТЕНЕТ"	19,6%
UA5112000000021678 Подільський	25	Акціонерне товариство "Укртелеком"	41,1%
UA5114000000094970 Роздільнянський	8	Акціонерне товариство "Укртелеком"	73,4%
UA5302000000034761 Кременчуцький	35	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	25,9%
UA5304000000081308 Лубенський	18	Акціонерне товариство "Укртелеком"	40,4%
UA5306000000045271 Миргородський	27	Акціонерне товариство "Укртелеком"	24,5%
UA5308000000068029 Полтавський	60	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	35,3%
UA5602000000011586 Вараський	10	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	77,1%
UA5604000000062179 Дубенський	18	Акціонерне товариство "Укртелеком"	45,5%

UA5606000000041446 Рівненський	52	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	28,7%
UA5608000000096146 Сарненський	16	Акціонерне товариство "Укртелеком"	48,5%
UA5902000000081905 Конотопський	23	Товариство з обмеженою відповідальністю "ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА КОМПАНІЯ "ЗУРБАГАН"	53,4%
UA5904000000045652 Охтирський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	42,7%
UA5906000000086008 Роменський	12	Акціонерне товариство "Укртелеком"	52,6%
UA5908000000057897 Сумський	49	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	20,6%
UA5910000000036457 Шосткинський	22	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	31,8%
UA6102000000016944 Кременецький	7	Акціонерне товариство "Укртелеком"	47,7%
UA6104000000090285 Тернопільський	37	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	24,7%
UA6106000000068766 Чортківський	18	Акціонерне товариство "Укртелеком"	56,6%
UA6302000000066931 Богодучівський	7	Акціонерне товариство "Укртелеком"	82,0%
UA6304000000023521 Ізюмський	19	Акціонерне товариство "Укртелеком"	21,0%
UA6306000000053698 Красноградський	11	Акціонерне товариство "Укртелеком"	39,9%
UA6308000000032022 Куп'янський	18	Акціонерне товариство "Укртелеком"	24,9%
UA6310000000059237 Лозівський	14	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	37,0%
UA6312000000091135 Харківський	136	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	33,6%
UA6314000000096278 Чугуївський	22	Акціонерне товариство "Укртелеком"	43,5%
UA6502000000032929 Бериславський	7	Акціонерне товариство "Укртелеком"	87,5%
UA6504000000088940 Генічеський	9	Акціонерне товариство "Укртелеком"	39,1%
UA6506000000061947 Каховський	26	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	32,7%
UA6508000000090947 Скадовський	16	Акціонерне товариство "Укртелеком"	50,1%
UA6510000000029736 Херсонський	43	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	27,3%
UA6802000000016021 Кам'янець-Подільський	26	Дочірнє підприємство Товариства з обмеженою відповідальністю "ІМПУЛЬС" "ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ" "ІМПУЛЬС ТБ"	27,1%
UA6804000000086061 Хмельницький	43	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	19,3%
UA6806000000040570 Шепетівський	20	Приватне акціонерне товариство "КИЇВСТАР"	37,0%
UA7102000000057292 Звенигородський	27	Акціонерне товариство "Укртелеком"	58,5%

UA7104000000022553 Золотоніський	55	Акціонерне товариство "Укртелеком"	20,4%
UA7106000000030325 Уманський	26	Акціонерне товариство "Укртелеком"	17,0%
UA7108000000036344 Черкаський	90	Акціонерне товариство "Укртелеком"	20,6%
UA7302000000038148 Вижницький	6	Акціонерне товариство "Укртелеком"	87,6%
UA7304000000031528 Дністровський	8	Акціонерне товариство "Укртелеком"	43,8%
UA7306000000061247 Чернівецький	60	Товариство з обмеженою відповідальністю "Лангейт"	11,8%
UA7402000000089267 Корюківський	6	Акціонерне товариство "Укртелеком"	69,6%
UA7404000000028062 Ніжинський	17	Акціонерне товариство "Укртелеком"	32,1%
UA7406000000063946 Новгород-Сіверський	6	Акціонерне товариство "Укртелеком"	72,1%
UA7408000000030554 Прилуцький	18	Акціонерне товариство "Укртелеком"	43,4%
UA7410000000047140 Чернігівський	41	Приватне акціонерне товариство "КІЇВСТАР"	24,3%
UA8000000000093317 Київ	351	Товариство з обмеженою відповідальністю "ВОЛЯ-КАБЕЛЬ"	18,5%

*-дані наведені без урахування даних АР Крим та м. Севастополя, а також частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

***- дані наведені з урахуванням Чорнобильської зони відчуження

Таблиця 3

**Перелік
адміністративних територій – районів України, кількість операторів, що
надають послуги фіксованого ШСД у сільській місцевості певної
адміністративної одиниці та частка найбільшого оператора***

КАТОТТГ, район	Кількість операторів, провайдерів	Оператор, провайдер телекомунікацій з найбільшою часткою ліній ШСД у сільській місцевості	Частка ліній в районі
UA0502000000026686 Вінницький	42	Акціонерне товариство "Укртелеком"	11,2%
UA0504000000050292 Гайсинський	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	32,1%
UA0506000000061926 Жмеринський	8	Акціонерне товариство "Укртелеком"	87,7%
UA0508000000040234 Могилів-Подільський	14	Акціонерне товариство "Укртелеком"	46,4%
UA0510000000022396 Тулчинський	21	Акціонерне товариство "Укртелеком"	46,2%
UA0512000000017020 Хмельницький	19	Акціонерне товариство "Укртелеком"	34,8%
UA0702000000048211 Володимир-Волинський	16	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	36,9%

UA0704000000026412 Камінь-Каширський	11	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	50,5%
UA0706000000092268 Ковельський	21	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	48,7%
UA0708000000034745 Луцький	29	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	26,2%
UA1202000000052809 Дніпровський	29	Фізична особа-підприємець Бараненко Ганна Володимирівна	11,3%
UA1204000000032213 Кам'янський	22	Акціонерне товариство "Укртелеком"	20,9%
UA1206000000022633 Криворізький	24	Товариство з обмеженою відповідальністю "НИВАТЕЛЕКОМ"	20,3%
UA1208000000023578 Нікопольський	19	Фізична особа-підприємець Купіра Роман Іванович	25,5%
UA1210000000039307 Новомосковський	19	Фізична особа-підприємець Каравайшнікова Тетяна Євгенівна	40,3%
UA1212000000089862 Павлоградський	16	Фізична особа-підприємець Федоренко Микола Григорович	42,6%
UA1214000000011720 Синельниківський	31	Товариство з обмеженою відповідальністю "МАКСІНЕТ"	26,1%
UA1402000000013572 Бахмутський	18	Фізична особа-підприємець Кадацький Сергій Миколайович	32,5%
UA1404000000098211 Волноваський	22	Товариство з обмеженою відповідальністю "ФТІКОМ"	39,2%
UA1410000000010319 Кальміуський	1*	Товариство з обмеженою відповідальністю "ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ"	100,0%
UA1412000000070232 Краматорський	33	Товариство з обмеженою відповідальністю "ФТІКОМ"	18,1%
UA1414000000070889 Маріупольський	13	Фізична особа-підприємець Колесник Максим Валерійович	18,7%
UA1416000000061982 Покровський	19	Фізична особа-підприємець Сніцар Олександр Антонович	23,0%
UA1802000000072859 Бердичівський	17	Фізична особа-підприємець Локшина Олена Степанівна	25,4%
UA1804000000058965 Житомирський	31	Товариство з обмеженою відповідальністю "ФРІНЕТ"	29,4%
UA1806000000021754 Коростенський	21	Фізична особа-підприємець Бондарева Тетяна Олександрівна	20,8%
UA1808000000016657 Новоград-Волинський	14	Фізична особа-підприємець Антонюк Оксана Вікторівна	31,2%
UA2102000000051405 Берегівський	18	Фізична особа-підприємець Шпак Володимир Степанович	26,4%
UA2104000000077329 Мукачівський	17	Приватне підприємство "ПРОКК"	22,9%
UA2106000000059475 Рахівський	12	Фізична особа-підприємець Романюк Юрій Юрійович	27,7%
UA2108000000048851 Тячівський	20	Фізична особа-підприємець Корабейніков Олександр Іванович	17,6%
UA2110000000055073 Ужгородський	26	Акціонерне товариство "Укртелеком"	26,0%
UA2112000000022889 Хустський	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	21,4%
UA2302000000032289 Бердянський	13	Акціонерне товариство "Укртелеком"	32,2%

UA2304000000067730 Василівський	23	Товариство з обмеженою відповідальністю "НОВІ КОМП'ЮТЕРНІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ СИСТЕМИ ТА МЕРЕЖІ"	13,8%
UA2306000000070350 Запорізький	41	Товариство з обмеженою відповідальністю "ГІГАБІТ ЛІС"	13,0%
UA2308000000090746 Мелітопольський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	28,8%
UA2310000000034132 Пологівський	25	Товариство з обмеженою відповідальністю "ІНФОТЕРРА ГРУП"	20,4%
UA2602000000044654 Верховинський	9	Фізична особа-підприємець Саїв Ігор Степанович	36,7%
UA2604000000044761 Івано-Франківський	40	Приватне підприємство "Талант"	8,8%
UA2606000000042554 Калуський	27	Товариство з обмеженою відповідальністю "Нет-Захід"	11,3%
UA2608000000050130 Коломийський	25	Акціонерне товариство "Укртелеком"	24,0%
UA2610000000092255 Косівський	14	Фізична особа-підприємець Струк Василь Федорович	22,1%
UA2612000000036058 Надвірнянський	16	Акціонерне товариство "Укртелеком"	20,1%
UA3202000000057002 Білоцерківський	51	Приватне підприємство "ПВДЕНЬ ТЕЛЕКОМ"	13,1%
UA3204000000054694 Бориспільський	56	Фізична особа-підприємець Кушнір Олександр Андрійович	10,8%
UA3206000000012455 Броварський	48	Фізична особа-підприємець Тюжина Ольга Олексіївна	11,5%
UA3208000000084076 Бучанський	81	Товариство з додатковою відповідальністю "Компанія "Бест"	9,0%
UA3210000000065867 Вишгородський	28	Товариство з обмеженою відповідальністю "ФРІНЕТ"	13,8%
UA3212000000081110 Обухівський	58	Товариство з обмеженою відповідальністю "СВАРД"	9,2%
UA3214000000020217 Фастівський	79	Товариство з обмеженою відповідальністю "МАКСИМУМ-НЕТ"	8,8%
UA3502000000074289 Голованівський	16	Фізична особа-підприємець Мала Юлія Вікторівна	32,8%
UA3504000000034705 Кропивницький	27	Фізична особа-підприємець Рябчинська Наталія Сергіївна	21,0%
UA3506000000086172 Новоукраїнський	17	Фізична особа-підприємець Соколенко Віталій Олександрович	26,7%
UA3508000000062763 Олександрійський	32	Фізична особа-підприємець Григоржевська Оксана Петрівна	21,3%
UA4404000000032820 Довжанський	1*	Товариство з обмеженою відповідальністю "ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ"	100,0%
UA4410000000052765 Сватівський	5	Товариство з обмеженою відповідальністю "Майнет"	85,6%
UA4412000000092852 Северодонецький	22	Фізична особа-підприємець Гриньків Микола Ярославович	50,4%
UA4414000000031142 Старобільський	15	Товариство з обмеженою відповідальністю "ТК Дріада"	18,4%
UA4416000000057142 Щастинський	6	Приватне підприємство "Мережа плюс"	45,4%

UA4602000000075920 Дрогобицький	21	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	35,1%
UA4604000000069196 Золочівський	13	Товариство з обмеженою відповідальністю "Центр сервісного обслуговування"	37,4%
UA4606000000042587 Львівський	62	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	21,1%
UA4608000000017237 Самбірський	25	Товариство з обмеженою відповідальністю "ЛІМНЕТ"	22,8%
UA4610000000023056 Стрийський	46	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	30,2%
UA4612000000057093 Червоноградський	20	Товариство з обмеженою відповідальністю "БЕСТ-ЛІНК"	30,2%
UA4614000000036328 Яворівський	31	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	26,5%
UA4802000000033544 Баштанський	12	Приватне підприємство "Цифрові комунікації"	32,0%
UA4804000000011780 Вознесенський	14	Приватне підприємство "Цифрові комунікації"	22,1%
UA4806000000094390 Миколаївський	24	Товариство з обмеженою відповідальністю "НОВАЯ СВЯЗЬ"	28,3%
UA4808000000082320 Первомайський	19	Акціонерне товариство "Укртелеком"	26,9%
UA5102000000097683 Березівський	23	Фізична особа-підприємець Мельник Сергій Володимирович	17,3%
UA5104000000032911 Білгород-Дністровський	25	Фізична особа-підприємець Турченко Валентин Спіридонович	16,1%
UA5106000000057808 Болградський	18	Товариство з обмеженою відповідальністю "Телеком Трейд"	24,4%
UA5108000000061776 Ізмаїльський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	20,5%
UA5110000000095786 Одеський	56	Товариство з обмеженою відповідальністю "ЛСКОЛ"	10,9%
UA5112000000021678 Подільський	20	Акціонерне товариство "Укртелеком"	48,6%
UA5114000000094970 Роздільнянський	21	Товариство з обмеженою відповідальністю "ЛІМАНЕТ"	44,9%
UA5302000000034761 Кременчуцький	34	Фізична особа-підприємець Бондаренко Людмила Олексіївна	32,3%
UA5304000000081308 Лубенський	31	Фізична особа-підприємець Масенко Євгеній Анатолійович	21,1%
UA5306000000045271 Миргородський	32	Товариство з обмеженою відповідальністю "ІНТЕРНЕТ ПРОВАЙДЕР "ФАЙБЕРЛІНК"	15,1%
UA5308000000068029 Полтавський	58	Акціонерне товариство "Укртелеком"	10,9%
UA5602000000011586 Вараський	13	Товариство з обмеженою відповідальністю "Бізнес і Технології"	21,9%
UA5604000000062179 Дубенський	22	Фізична особа-підприємець Томкович Дмитро Андрійович	20,1%
UA5606000000041446 Рівненський	41	Акціонерне товариство "Укртелеком"	10,5%
UA5608000000096146 Сарненський	26	Фізична особа-підприємець Чирко Михайло Олександрович	24,4%
UA5902000000081905 Конотопський	14	Товариство з обмеженою відповідальністю "ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА КОМПАНІЯ "ЗУРБАГАН"	45,9%

UA5904000000045652 Охтирський	16	Товариство з обмеженою відповідальністю "К-НЕТ"	32,6%
UA5906000000086008 Роменський	24	Фізична особа-підприємець Самойленко Олександр Володимирович	25,3%
UA5908000000057897 Сумський	29	Фізична особа-підприємець Горбовцов Артем Русланович	24,3%
UA5910000000036457 Шосткинський	17	Товариство з обмеженою відповідальністю "Телерадіокомпанія "Глухів-500"	28,5%
UA6102000000016944 Кременецький	10	Акціонерне товариство "Укртелеком"	39,3%
UA6104000000090285 Тернопільський	25	Акціонерне товариство "Укртелеком"	14,5%
UA6106000000068766 Чортківський	29	Товариство з обмеженою відповідальністю "БІТТЕРНЕТ"	31,3%
UA6302000000066931 Богодухівський	13	Товариство з обмеженою відповідальністю "АЛЬЯНСНЕТ"	38,9%
UA6304000000023521 Ізюмський	18	Товариство з обмеженою відповідальністю "ТК Дріада"	27,2%
UA6306000000053698 Красноградський	24	Акціонерне товариство "Укртелеком"	25,5%
UA6308000000032022 Куп'янський	11	Фізична особа-підприємець Рябуш Наталія Михайлівна	23,9%
UA6310000000059237 Лозівський	16	Товариство з обмеженою відповідальністю Телерадіокомпанія "Вектор"	49,3%
UA6312000000091135 Харківський	40	Фізична особа-підприємець Масальцев Денис Леонідович	9,2%
UA6314000000096278 Чугувський	30	Фізична особа-підприємець Бодарев Валерій Васильович	12,7%
UA6502000000032929 Бериславський	18	Приватне підприємство "Цифрові комунікації"	22,5%
UA6504000000088940 Генічеський	18	Приватне підприємство "Цифрові комунікації"	29,5%
UA6506000000061947 Каховський	29	Товариство з обмеженою відповідальністю "НОВАЛАЙН"	16,8%
UA6508000000090947 Скадовський	16	Приватне підприємство "Цифрові комунікації"	56,7%
UA6510000000029736 Херсонський	28	Приватне підприємство "Цифрові комунікації"	27,8%
UA6802000000016021 Кам'янець-Подільський	19	Фізична особа-підприємець Остроухов Євген Олександрович	25,3%
UA6804000000086061 Хмельницький	34	Акціонерне товариство "Укртелеком"	15,7%
UA6806000000040570 Шепетівський	20	Товариство з обмеженою відповідальністю "ФРІНЕТ"	23,3%
UA7102000000057292 Звенигородський	42	Акціонерне товариство "Укртелеком"	9,6%
UA7104000000022553 Золотоніський	25	Акціонерне товариство "Укртелеком"	17,8%
UA7106000000030325 Уманський	27	Фізична особа-підприємець Мукомела Наталія Вікторівна	14,0%
UA7108000000036344 Черкаський	55	Акціонерне товариство "Укртелеком"	22,9%
UA7302000000038148 Вижницький	11	Акціонерне товариство "Укртелеком"	36,7%

UA7304000000031528 Дністровський	8	Акціонерне товариство "Укртелеком"	49,2%
UA7306000000061247 Чернівецький	26	Акціонерне товариство "Укртелеком"	21,3%
UA7402000000089267 Корюківський	9	Товариство з обмеженою відповідальністю "СМАРТ.КОМ"	56,0%
UA7404000000028062 Ніжинський	15	Акціонерне товариство "Укртелеком"	37,9%
UA7406000000063946 Новгород-Сіверський	7	Акціонерне товариство "Укртелеком"	81,6%
UA7408000000030554 Прилуцький	15	Товариство з обмеженою відповідальністю "ГРАНАТ УКРАЇНА"	44,3%
UA7410000000047140 Чернігівський	23	Акціонерне товариство "Укртелеком"	21,0%

**-дані наведені без урахування даних АР Крим та м. Севастополя, а також частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях*